

rekonstruksjon av hirschtrappen i umb-parken

RECONSTRUCTING THE HIRSCH STAIRCASE IN THE UMB PARK

henrik høye lysgaard

BIBLIOTEKSSIDE

Tittel: Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken

Title: Reconstructing the Hirsch Staircase in the UMB Park

Forfatter: Henrik Høye Lysgaard

Veiledere: Karsten Jørgensen & Kirsten G. Lunde

Sideantall: 65 + 10 vedlegg

Format: A3 liggende + 10 vedlegg A1 liggende og A3 liggende

Opplag: 4stk.

Emneord: Hirschtrappen, Hirsch, UMB-parken, UMB, NLH, rekonstruksjon, rekonstruere, fredet, Moen

Keywords: Hirsch, staircase, UMB, park, NLH, reconstruction, reconstructing, conservation, Moen

FORORD

Denne masteroppgaven på 30 studiepoeng er skrevet av Henrik Høye Lysgaard i forbindelse med fullføring av utdannelsen for å bli landskapsarkitekt ved Institutt for landskapsplanlegging, Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB).

Oppgaven handler om å rekonstruere Hirschtrappen i UMB-parken gjennom tegninger. Trappeanlegget ble revet i 1967 og etter en gjennomgang av relevant bakgrunnsinformasjon er det utarbeidet diverse planer, snitt, og illustrasjoner. Motivasjonen for valg av oppgave har kommet gjennom min interesse for historiske elementer og forvaltning av viktige kulturminner. Samtidig har oppgaven en anleggsteknisk del som har latt meg arbeide med løsninger på et detaljert nivå. Spennet i oppgaven fra å forholde seg til fredning etter Riksantikvarens og kulturminnelovens retningslinjer til uttegning av fundamenteringsløsninger og små detaljer har gjort oppgaven svært interessant å arbeide med etter mitt syn.

Jeg vil takke alle som har hjulpet meg i prosessen frem mot denne masteroppgaven. Jeg vil rette en spesiell takk til mine veiledere Karsten Jørgensen og Kirsten G. Lunde. Karsten har gitt tilbakemeldinger på den historiske bakgrunnsdelen og bidratt med sin kompetanse vedrørende historiske anlegg. Kirsten har veiledet på den tekniske delen av oppgaven og sammen har vi diskutert mulige løsninger for bygging og fundamentering. Anleggsgartnermester Knut A. Thorvaldsen har stilt opp og diskutert løsninger på den anleggstekniske biten og deltatt på befaringsav områdene for å inspisere blant annet dreneringsmuligheter og eksisterende dreneringssystem.

Videre vil jeg takke studentene Martin Nethaug og Jørgen Loe Kvalberg for landmålingen de utførte i forbindelse med utarbeidelse av kartgrunnlag for oppgaveområdet.

Jeg vil også vise min takknemlighet til familie og venner og spesielt Iselin for støtte og motivasjon gjennom hele prosessen.

Ås, mai 2013

Henrik Høye Lysgaard

SAMMENDRAG

Denne oppgaven handler om å rekonstruere Hirschtrappen i UMB-parken gjennom tegning. Dette gjøres på bakgrunn av en teoretisk fremstilling gjennom tre deler. Den første innleder til oppgaveområdet og beskriver hvordan oppgaven bygges opp. Det presenteres videre en del begreper som skal danne en kunnskapsplattform for leseren som muliggjør en aktiv deltakelse og forståelse når ulike diskusjoner får sin plass i oppgaven. Del to handler om vern av kulturminner- og miljøer og her diskuteres utfordringer forbundet med inngrep i et kulturhistorisk anlegg. Videre blir elementer av verneplanen for Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) presentert for å vise hvordan strategier for vern og fredning kan omsettes i det konkrete anlegg. Neste del av oppgaven gjennomgår Norges landbrukshøyskoles (dagens Universitet for miljø- og biovitenskap) historie i korte trekk med fokus på parkanlegget. Denne delen skal sette leseren inn i hvilke prinsipper som lå til grunn for utformingen av parkens mest sentrale del. Det utføres analyser som peker på utformingens hovedtrekk og det diskuteres hvordan Hirschtrappens fravær påvirker opplevelsen av anlegget. Disse tre delene leder mot neste der det diskuteres frem løsninger for hvordan en rekonstruksjon av Hirschtrappen kan utføres. Ulike alternativer presenteres før valgt løsning argumenteres frem på bakgrunn av oppgavens foregående deler. Gjennom prosessen mot de valgte løsningene er det eksperimentert med mulige alternativer i form av tegninger. Som siste ledd i oppgaven presenteres diverse planer, snitt og illustrasjoner som viser hvordan Hirschtrappen kan rekonstrueres. Her vises tekniske tegninger som beskriver fundamenteringsmetode, planer som viser koterings, drenering, plantebruk, ønsket uttrykk med mer.

Hirschtrappen var en viktig del av komposisjonen av det sentrale parkrommet i NLH-parken (dagens UMB-park), men ble revet da den raste ut for ca. 46 år siden. En rekonstruksjon av trappeanlegget vil styrke anlegget og understreke hvilke idealer som lå bak utformingen av det sentrale parkrommet som Olav L. Moen planla på 1920-tallet. Fra januar 2014 skal Norges veterinærhøyskole slås sammen med Universitetet for miljø- og biovitenskap til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). I den forbindelse vil parken få en økning i antall brukere og en rekonstruksjon av Hirschtrappen vil kunne bidra til å gjøre parken klar for økt bruk. Hirschtrappen vil kunne bli et samlingssted for studenter, ansatte og besøkende ved NMBU, slik trappeanlegget mellom Urbygningen og Speildammen er i dag.

ABSTRACT

This thesis is about reconstructing the Hirsch staircase in the UMB park by drawings. The reconstruction is done based on a theoretical presentation in three parts. The first part introduces the site and describes how the thesis is structured. A number of terms are presented, which forms a platform of knowledge. This enables the reader to participate and understand the context when various discussions are being made in the text. Part two discusses the protection of cultural heritage and the challenges associated with intervention in a cultural environment. Furthermore, parts of the conservation plan for the University of Life Sciences (UMB) is presented to show how strategies for protection and conservation can be transferred onto a specific site. The third part of the thesis outlines a brief history of the Norwegian Agricultural Postgraduate College (now University of Life Sciences), with focus on the park. This section will enable the reader to understand the underlying design principles of the parks central area. Through analysis the main features of the design and how the absence of the Hirsch staircase affect the experience of the site is evaluated. As a result of these three parts, solutions for the reconstruction of the Hirsch staircase are presented and discussed. The different solutions are presented before the final solution is chosen based on the discussions in the previous parts. During the process, various alternatives are explored in drawings. The last part of the thesis presents technical drawings describing the fundamentation, contours, drainage, use of vegetation, the desired expression and more.

The Hirsch staircase was an important part of the composition of the central park area in the NLH park (current UMB park), but it was demolished when it collapsed approximately 46 years ago. Reconstructing the staircase would strengthen the site and emphasize the underlying ideals of the central park areas design, planned by Olav L. Moen in the 1920s. In January 2014, the Norwegian School of Veterinary Science will be merged with the University of Life Sciences, and renamed the Norwegian University of Life Sciences (NMBU). As a result, the number of people using the park will increase, and reconstructing the Hirsch staircase will contribute to making the park ready for increased use. The Hirsch staircase has the potential to become a gathering place for students, staff and visitors at NMBU, like the staircase in front of Urbygningen is today.

INNHold

BIBLIOTEKSSIDE.....	3	DEL 4 REKONSTRUKSJON	31
FORORD.....	4	REKONSTRUKSJON OG TOLKNING.....	32
SAMMENDRAG	5	GRUNNRIS I PLAN.....	32
ABSTRACT	5	VALGT LØSNING	34
DEL 1 INNLEDNING.....	7	OPPRISS.....	35
BAKGRUNN	8	TILPASNING TIL DAGENS SITUASJON	36
HVOR I ALL VERDEN.....	9	FIRE MULIGE LØSNINGER.....	37
AVGRENSNING.....	10	VALGT LØSNING	40
OPPGAVEOMRÅDET	10	PLASSEN VED HIRSCHSTATUEN	41
TEMATISK AVGRENSNING	10	DETALJER.....	42
MÅL OG METODE.....	11	MÅL OG MATERIALE	42
PROBLEMSTILLING	11	LEGGEMØNSTER.....	42
MÅL.....	11	GRUSDEKKE	43
METODE OG OPPBYGGING AV OPPGAVEN.....	11	FALL	43
BEGREPER.....	12	GELENDER.....	44
DEL 2 VERN OM VERDIER.....	13	REKKVERK.....	44
RETNINGSLINJER FOR VERN.....	14	FUNDAMENTERING	45
HVORDAN BEVARE	14	PLANTEBRUK	46
HVORFOR BEVARE.....	14	VISUALISERING.....	48
VERNEPLANEN	15	DEL 5 AVSLUTNING.....	51
ARBEIDET FOR EN VERNEPLAN	15	AVSLUTTENDE KOMMENTAR.....	52
VERNEPLANENS INNHold	15	VEDLEGG-/TEGNINGSLISTE	53
HVA GJØR UMB-PARKEN TIL ET VIKTIG KULTURMILJØ?	16	KILDER	54
DEL 3 HISTORIE	17	LITTERATUR.....	54
NORGES LANDBRUKSHØYSKOLE	18	FIGURER.....	54
PARKEN FREM TIL 1900	19	VEDLEGG	55
PARKEN MOT NYKLASSISISTISKE IDEALER	20		
DET SENTRALE PARKROMMET.....	22		
AKSER OG SIKTLINJER I PARKEN	22		
HVEM VAR HIRSCH?.....	24		
HIRSCHTRAPPENS BETYDNING I KOMPOSISJONEN	25		
HISTORISKE BILDER.....	26		
SITUASJONEN I DAG	29		

DEL 1 INNLEDNING

BAKGRUNN

Olav L. Moen tegnet i 1929 et trappeanlegg som skulle bygges foran Cirkus. Trappeanlegget som kalles Hirschtrappen skulle ta opp høydeforskjellen mellom Johan L. Hirsch vei og storeplenen. Denne høydeforskjellen er på rundt fire meter og anlegget Moen tegnet inneholdt flere trappeløp og et større repos eller terrasse. Materialet var i hovedsak betong i murer og trapper, delvis kledd med skifer. Rekkverk ved terrassen var av tre.

Trappeanlegget ble bygget og kan ses på historiske bilder, men på grunn av dårlig fundamentering skle konstruksjonen ut og måtte rives rundt 1967 (Jørgensen 1988).

I de senere år er det arbeidet frem en verneplan for UMBs bygninger og park der deler av anlegget anses som verneklart. Det er dessuten bevilget store ressurser til oppussingen av Urbygningen.

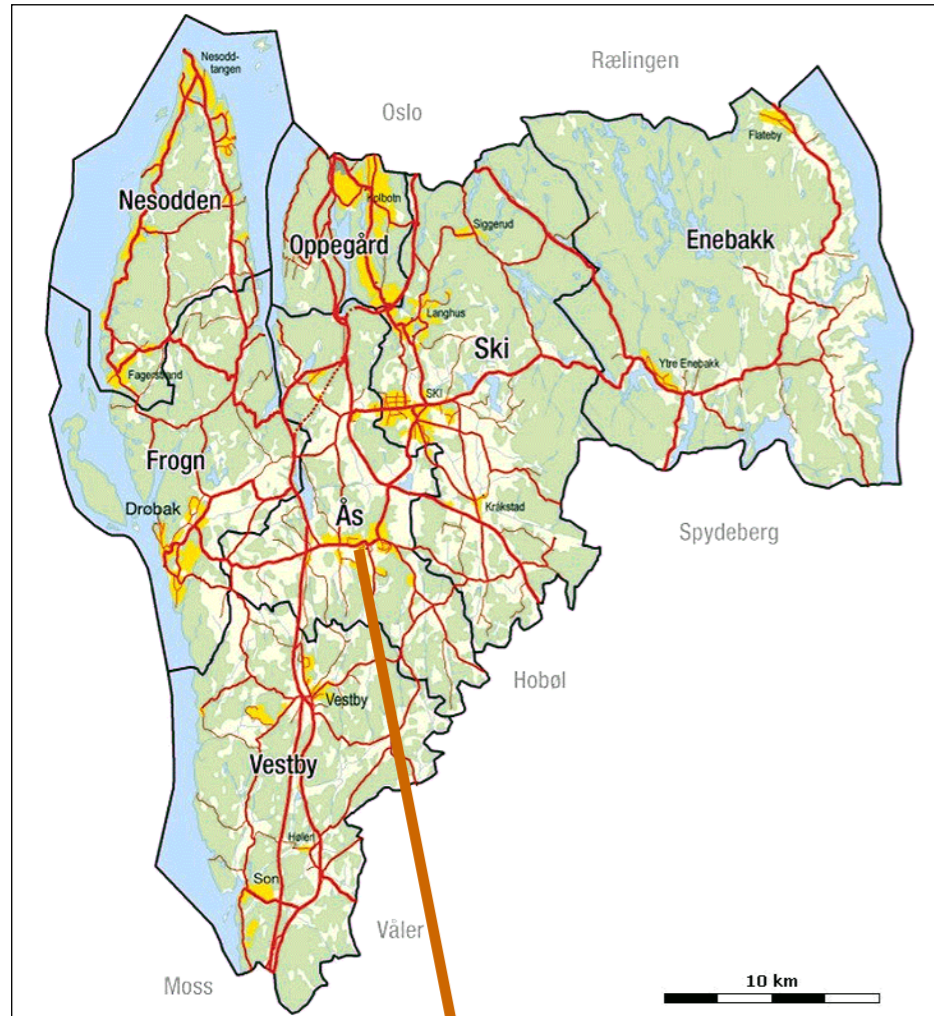
Fra januar 2014 skal Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø- og biovitenskap slås sammen til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Dette medfører store oppgraderingsbehov på deler av UMB og parken vil få en kraftig økning av brukere.

Med fokus på rehabilitering, UMBs kulturhistoriske verdi og økt bruk i årene fremover vil det være aktuelt å oppgradere flere deler av parken. Det sentrale parkrommet hvor Hirschtrappen stod er hjertet i parken. Området var en god representant for grunnideen i parkplanen i nyklassisistisk stil og vil dermed være et naturlig sted å utføre en rehabilitering. I skrivende stund rehabiliteres forplassen til Tårnbygningen med rekonstruksjon av murer og trapper i terrenget. Neste skritt kan være å rekonstruere Hirschtrappen som ligger på den andre siden av Storeplenen. Dette er et prosjekt som igjen henger sammen med en eventuell rehabilitering av Urbygningens forplass.

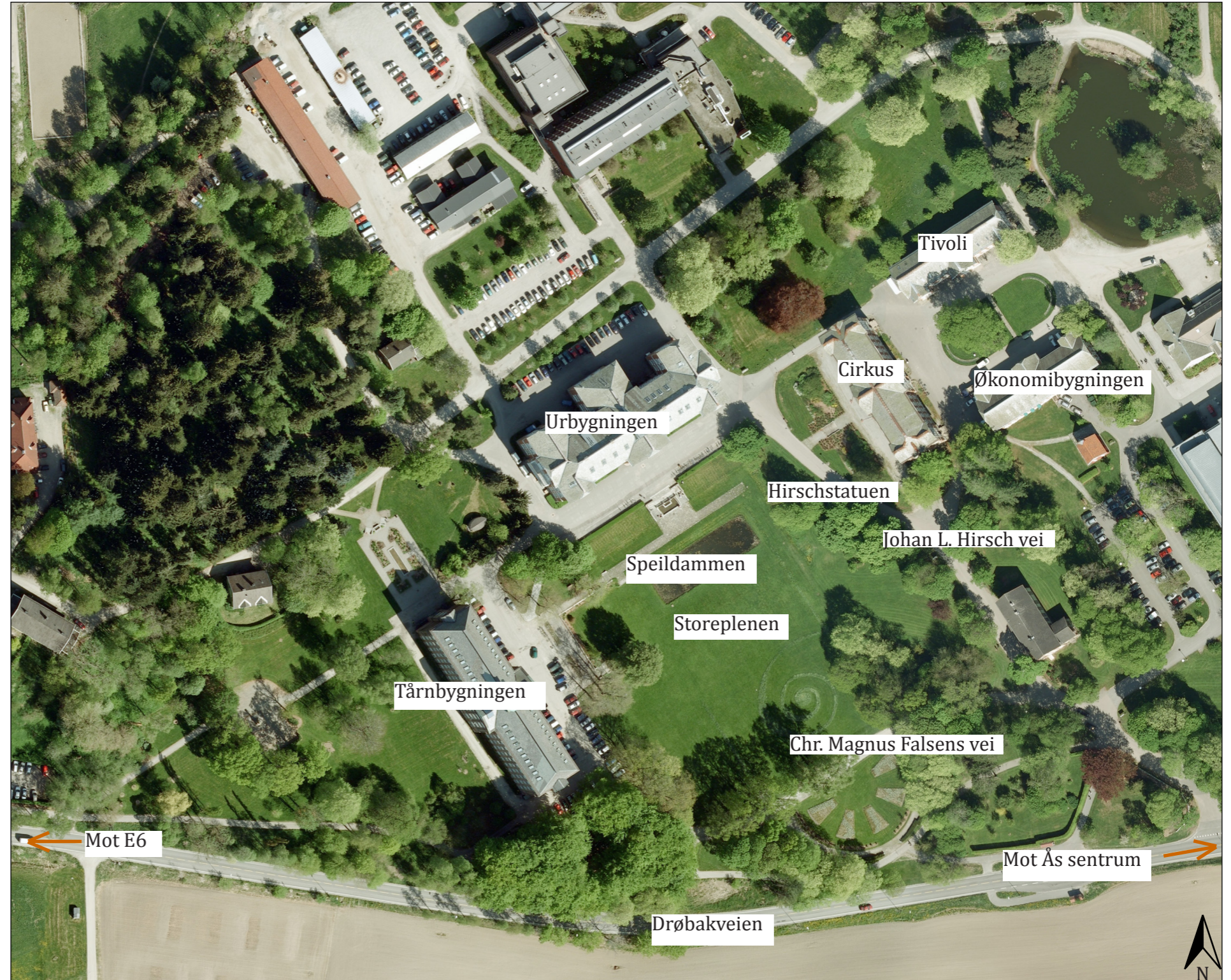
Figur 1: Hirschtrappen er en viktig del av det stramme uttrykket i det sentrale parkrommet. Moen tegnet trappen som senere skulle pryde skråningen mellom Urbygningens forplass og Speildammen. Foto antakelig fra 1930-tallet.

HVOR I ALL VERDEN

Figur 2: Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) ligger i Ås kommune i Akershus fylke.

Figur 3: Vest for Ås sentrum ligger Universitetet for miljø- og biovitenskap. Området rundt Urbygningen fremstår som kjernen på campus.

AVGRENSNING

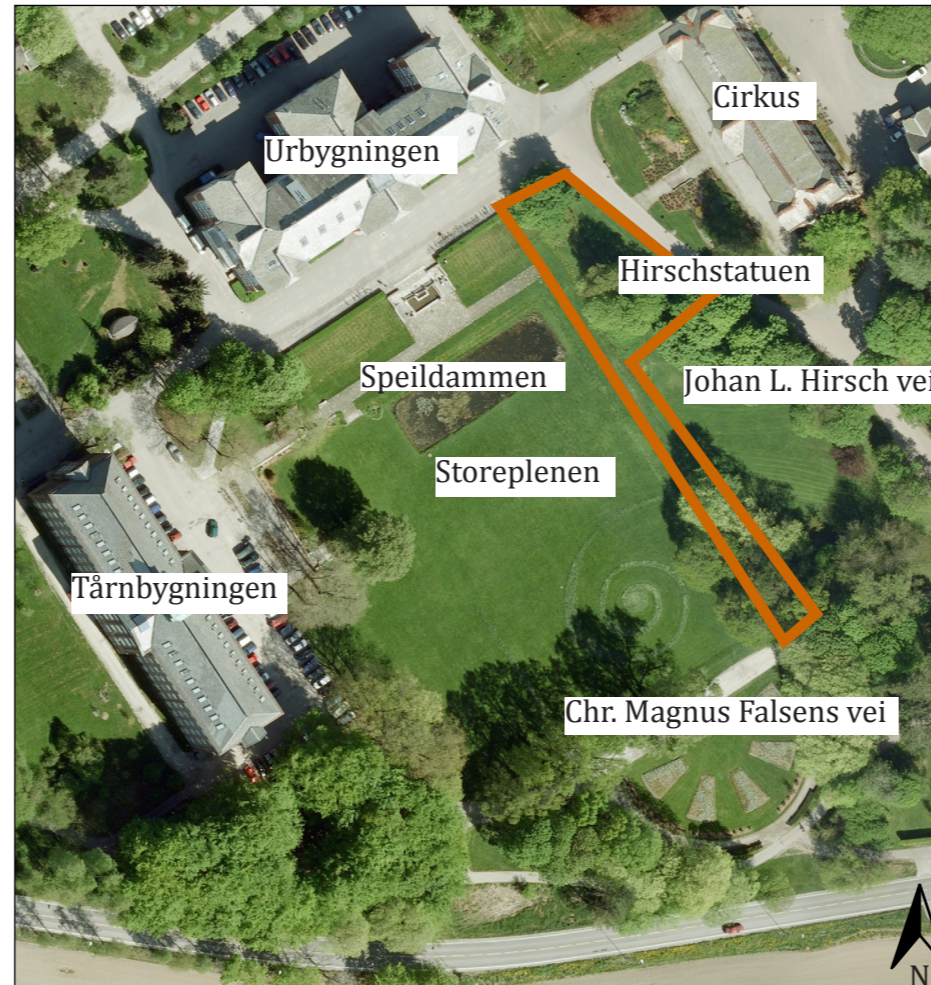
OPPGAVEOMRÅDET

Oppgaveområdet (markert med oransje på kartet til høyre) er i det sentrale parkrommet som defineres av Urbygningen, Cirkus og Tårnbygningen. Hirschtrappen befant seg i skråningen mellom Speildammen og Cirkus og var forbundet til Chr. Magnus Falsens vei i sør med en skiferbelagt gangsti. Med gangstien blir området rundt 130 meter langt, mens skråningen er omtrent 30 meter dyp og tar opp en høydeforskjell på ca. 4 meter. I dag er området dominert av gress, store parktrær, en statue (Hirschstatuen), noen buskfelt og en thujahekk.

TEMATISK AVGRENSNING

I denne oppgaven skal det gis et innblikk i ulike aspekter som må ivaretas ved rekonstruksjon av Hirschtrappen. Det legges vekt på UMB-anleggets historie, form og utvikling frem til 1960-tallet samtidig som aspekter tilknyttet et vernet anlegg diskuteres. Oppgaven bygger seg opp mot en rekonstruksjon i form av tegninger av trappeanlegget med diverse planer, snitt og oppriss. Form og uttrykk blir hovedfokus i rekonstruksjonen, men det utarbeides dessuten tegninger som beskriver fundamenteringsmetoder, oppbygging og tekniske løsninger. I forbindelse med tilpasning av trappeanlegget i dagens parkrom, er det leid inn landmålere for å danne et detaljert kartgrunnlag for prosjektering.

Oppgaven dreier seg ikke om fysisk byggingen av trappeanlegget, men legger forholdene til rette for at dette kan påbegynnes.

Figur 4: Oransje linje angir oppgaveområdet.

MÅL OG METODE

PROBLEMSTILLING

“Hvordan rekonstruere Hirschtrappen på en måte som ivaretar dennes og UMB-parkens formuttrykk og stilkarakter?”

MÅL

Målet med denne oppgaven er å rekonstruere Hirschtrappen i form av tegninger. Det skal etterstribes å ivareta det opprinnelige formuttrykket og materialiteten til trappeanlegget og de omkringliggende områder. Det er dessuten et mål at de formmessige idealer som har ligget til grunn for utformingen av det sentrale parkrommet skal bli tydeligere for parkens besøkende gjennom Hirschtrappens form og plassering. Det er videre et mål at trappeanlegget skal øke fremkommeligheten i parken og legge til rette for økt bruk av det sentrale parkrommet.

Parken fremstår annerledes i dag enn da Hirschtrappen ble bygget for drøye 80 år siden. Trærne i området har vokst seg store og dermed endret opplevelsen av parken. Det er et mål om at trærne i størst mulig grad skal få stå samtidig som trappeanlegget skal bygges slik det var tenkt. Dersom dette lar seg gjøre, vil besøkende lettere forstå at byggingen av trappeanlegget handler om en tilbakeføring og “fylling av et hull i parken”, heller enn en fremmed konstruksjon som endrer dagens uttrykk i en gammel del av parken.

METODE OG OPPBYGGING AV OPPGAVEN

Med utgangspunkt i verneplanen for UMB er det gjennomgått viktige aspekter vedrørende Riksantikvarens retningslinjer for vern og fredning. Dette kapitlet skal gi leseren et innblikk i sentrale verdier ved restaurering av et fredet anlegg.

Den historiske delen av oppgaven baserer seg på gjennomgang av nøkkellitteratur om Norges landbrukshøyskole (dagens Universitet for miljø- og biovitenskap). Det er sett på parkens historiske utvikling med utvidelser og endret formuttrykk gjennom ulike tidsepoker med vekt på Olav Moens parkplaner. Denne gjennomgangen skal sette leseren inn i oppgaveområdet og dets betydning som en sentral del av en park av nasjonal betydning.

På bakgrunn av de foregående delene av oppgaven, består neste i å diskutere frem gode løsninger for rekonstruksjon av Hirschtrappen som ivaretar kvalitetene i parken. Parallellt med dette er det utarbeidet planer og snitt som muliggjør en fysisk rekonstruksjon av trappeanlegget. Som nevnt i målene vil det etterstribes å rekonstruere trappeanlegget slik det har vært, uten å måtte endre formuttrykk eller materialitet. Det er utført landmåling som gir informasjon om terreng, vegetasjon, tekniske innretninger og infrastruktur.

Utprøving av alternative løsninger for tilpasning av den opprinnelige Hirschtrappen til dagens miljø er gjort gjennom tegning. Det er blitt utarbeidet ulike versjoner som tar sikte på å ivareta forskjellige interesser i parken. Disse alternative løsningene er vurdert opp mot den teoretiske delen av oppgaven før valg av tilpasning er valgt.

BEGREPER

For å kunne sette seg inn i utfordringene ved å bygge noe i et historisk viktig anlegg, er det nyttig å sette seg inn i en del begreper. Kulturminneforvaltningen handler mye om å vurdere et anlegg, en bygning eller en annen gjenstand og forstå kvalitetene.

Fredet kulturminne

Et fredet kulturminne er et kulturminne som myndighetene tillegger så stor verdi at det må bevares for ettertiden. Et fredet kulturminne er automatisk fredet eller vedtaksfredet.

En fredning er den strengeste form for vern. Fredning innebærer at inngrep/endringer må godkjennes av myndighetene. Lovene som benyttes i dag ved fredning av kulturminner, er kulturminneloven og svalbardmiljøloven. Gjennom Kulturminneloven §15 kan departementet vedtaksfredet et byggverk eller et anlegg eller deler av dem med kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi.

Istandsetting

Istandsetting er et reparasjonsarbeid for å bringe en bygning, del av en bygning eller et annet objekt opp på et ordinært vedlikeholds nivå, slik at bare løpende vedlikehold vil være nødvendig senere.

En antikvarisk istandsetting innebærer at reparasjonen baseres på bruk av materialer og teknikker tilpasset bygningens eller anleggets egenart og alder.

Konservering

Konservering av et kulturminne betyr at man sikrer det så godt som mulig mot ødeleggelse. Disse ødeleggelsene kan være forårsaket av naturlig nedbrytning eller av menneskelig inngrep. For bygninger brukes vanligvis ordet istandsetting.

Kulturarv

Kulturarv brukes som samlebetegnelse for materiell og immateriell kultur. Betegnelsen kulturarv blir særlig brukt i samarbeidet mellom kulturminneforvaltningen, arkivverket og museumssektoren, sammen med kommunene og lokale lag og foreninger. Kulturarv handler om en bevisstgjøring av en verdifull arv som er ikke-fornybar. Kulturminner og kulturmiljøer må ses på som en del av kulturarven, overlevert fra tidligere generasjoner.

Kulturmiljø

Et kulturmiljø er et område der kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Også naturelementer med kulturhistorisk verdi kan inngå i et kulturmiljø.

Kulturmiljøer kan for eksempel være et byområde, ei setergrend, et fiskevær eller et industriområde med fabrikker og boliger.

Kulturminne

Kulturminner er alle spor etter menneskers liv og virke i vårt fysiske miljø. Begrepet omfatter også steder det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Også naturelementer med kulturhistorisk verdi er kulturminner, eller kan inngå som del av et kulturminne. Kulturminner kan for eksempel være bygninger, hager, gravhauger, helleristninger, båter eller veifar. Disse kan være fra tidligere tider eller fra vår egen tid. Det skilles mellom løse og faste kulturminner.

Kulturminneverdier

Verdier som tillegges et kulturminne. Forvaltningen, organisasjoner, eiere, brukere eller andre kan vurdere kulturminnets verdi på ulike måter. Verdivurderingen kan endres over tid. Kulturminneforvaltningen deler gjerne verdiene inn i tre grupper: kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier.

Rekonstruere

Rekonstruere er å helt eller delvis tilbakeføre en bygning, et anlegg eller en annen gjenstand til en tidligere tilstand.

Restaurering

Restaurering betyr å helt eller delvis tilbakeføre en bygning eller gjenstand til en tidligere tilstand. Ved restaurering må man velge hvilket tidspunkt kulturminnet skal tilbakeføres til. Det kan være slik det var da det ble laget eller oppført, slik det var på et senere tidspunkt eller en kombinasjon av ulike stadier.

Skjøtsel

Med skjøtsel menes regelmessige vedlikeholdstiltak, for eksempel vegetasjonspleie, for å ivareta et kulturminne og/eller et kulturmiljø. Vedlikehold av eventuelle skilt, stier og ramper inngår også i skjøtselsbegrepet.

Universell utforming

Innen kulturminneforvaltningen innebærer universell utforming at kulturminnet gjøres tilgjengelig for flest mulig. Dette innebærer tilrettelegging for besøk og/eller formidling av kulturminnets kunnskaps- og opplevelsesverdi på annen måte.

Vedlikehold

Vedlikehold betyr rutinemessig arbeid for å hindre forfall på grunn av jevn og normal slitasje.

Vernet kulturminne

Et vernet kulturminne er et kulturminne som er vernet ved lov. De viktigste lovene er kulturminneloven, plan- og bygningsloven, kirkeloven, svalbardmiljøloven og naturmangfoldloven.

Kulturminner kan være beskyttet på andre måter uten at de er vernet ved lov, for eksempel ved avtaler, listeføring eller tilskuddsordninger.

Verneverdig kulturminne

Et verneverdig eller bevaringsverdig kulturminne er et kulturminne som har gjennomgått en kulturminnefaglig vurdering og er identifisert som verneverdig. Betegnelsene verneverdig og bevaringsverdig betyr det samme og brukes om hverandre.

De mest verneverdige kulturminnene er av nasjonal verdi. Det er først og fremst disse som fredes etter kulturminneloven. Kulturminner kan også ha regional eller lokal verdi. Normalt vil det være kommunene som sikrer vern av slike kulturminner ved hjelp av plan- og bygningsloven.

En annen måte å markere at et kulturminne er verneverdig på, er listeføring. Eksempler på slike lister er Byantikvaren i Oslos Gule liste, Riksantikvarens fartøyliste og listen over bevaringsverdige norske kirker. De fleste verneverdige eller bevaringsverdige kulturminner er ikke formelt vernet etter kulturminneloven eller plan- og bygningsloven. Mange blir likevel tatt vare på fordi de oppfattes som verdifulle av eiere og brukere.

Delvis hentet fra Riksantikvarens hjemmeside (Riksantikvaren, u.å.).

DEL 2 VERN OM VERDIER

RETNINGSLINJER FOR VERN

HVORDAN BEVARE

Hvordan man bevarer et kulturminne kan diskuteres. Dersom målet er å ta vare på alle tidligere spor av historien, kan det bety å stoppe enhver form for utvikling. Man prøver å fryse en tilstand ved å forhindre at et kulturminne endrer seg. Dette blir en slags musealsk fredning hvor ingenting kan gjøres med objektet. Det ligger en slags naivitet og virkelighetsfjern holdning i en slik ekstrem fredning. Tidens tann setter kontinuerlig sitt preg på kulturminnet og det endrer gradvis form og uttrykk. Kulturminnet kan med andre ord ikke se likt ut over tid selv om det ikke vedlikeholdes eller skjøttes. Det er mer realistisk å si at vi forsinker nedbrytningsprosessen når vi freder. Når vi forsinker denne prosessen må vi begynne å tolke og vurdere. Vi må vurdere hvilke aspekter ved kulturminnet som er viktige, noe som igjen handler om *hvorfor* man skal bevare eller frede i utgangspunktet. Når man kjenner kulturminnets særegenheter og kvaliteter og dermed forstår hva som gjør det interessant og viktig, vet man hvorfor kulturminnet skal bevares. Forvaltningen av kulturminnet handler dermed om å verne om disse kvalitetene. Det store spørsmålet dreier seg om å avgjøre i hvilken grad tidens tann og slitasje får lov til å sette sitt preg på kulturminnet. Det kan være vanskelig å bestemme hvor grensen mellom vedlikehold og vandalisme går. Som eksempel kan man vurdere om en mosekledd flate skal gjøres ren eller om mosen understreker alder. Et mer komplisert spørsmål om forsvarlig forvaltning kan være om forstøtningsmuren skal bygges på nytt dersom den faller sammen. Det blir spesielt utfordrende å avgjøre *hvordan* den eventuelt skal bygges. Skal det benyttes samme materialer og byggeteknikker og forsøkes å etterligne den opprinnelige konstruksjonen eller skal man bygge etter dagens standard? Dette er et komplisert spørsmål med mye rom for tolkning. Noen vil hevde at forstøtningsmuren skal bygges på den mest historisk korrekte måte for å prøve å gjenskape stemningen som har vært. Andre vil ønske at muren skal bygges på en måte som ikke skaper tvil om den er opprinnelig eller nybygget. Enkelte vil påstå at forstøtningsmuren som kulturminne er ødelagt for all tid og at det ikke er noe poeng i å bygge muren på nytt.

HVORFOR BEVARE

Hvorfor et kulturminne skal bevares kan ikke gis et enkelt svar. Enkelte kulturminner kan ha en praktisk funksjon - en primærfunksjon. Et kulturminne i form av en trapp har funksjonen at trappen tar opp en høydeforskjell. Ved å bruke denne funksjonen som bevaringsargument, er det ikke nødvendigvis kulturminneaspektet som regulerer bevaringen.

I boken Kirkegården et levende kulturminne (Klingberg et al., 2005) presenteres flere sentrale bevaringsbegreper som fokuserer på forskjellige problemstillinger. Disse begrepene går dessuten igjen i verneplanen for UMB (opprinnelig hentet fra Riksantikvarens publikasjon Alle tiders kulturminner fra 2001), men organisert på en litt annen måte. Poengene Klingberg m.fl. kommer med er lett omsettelige til å gjelde andre kulturminner enn de vi finner på kirkegården. Kriteriene for bevaring vil endre seg over tid og det man ilegger bevaringsverdi i dag kan bli mindre viktig i morgen. Samtidig er det viktig å huske på at hva vi vurderer som bevaringsverdig i dag og dermed ønsker å fremheve, vil påvirke opplevelsen av kulturminnet/kulturmiljøet for ettertiden.

Autentisitet er det mest sentrale begrepet fordi det forholder seg til ekthet og originalitet. Autentisiteten er garantien for at det er den historiske gjenstanden man betrakter og ikke en kopi. Originalen tillater en tolkning av historien og gjenstandens alder og tilstand. En kopi vil bestandig forbli en etterligning til tross for at den bygges på en historisk korrekt måte. Ved siden av autentisitet kan det formuleres flere bevaringsbegreper (Klingberg et al., 2005). Autentisitet kan deles i materiale og form slik det er gjort i verneplanen for UMB.

Aldersverdi oppleves gjennom forfall og slitasje og representerer en stemningsskapende subjektiv opplevelse av tid. Aldersverdi kan for eksempel være å se en mosegrodd flate. Ved å fjerne mosen forsvinner noe av beviset på objektets alder. Omfanget av forfallet representerer en faktor som påvirker om aldersverdien oppfattes som positiv eller negativ. En mosegrodd flate kan oppleves som et positivt tilskudd til opplevelsen av kulturminnet, mens en falleferdig forstøtningsmur som representerer en fare kan oppleves negativt.

Historisk verdi gjør seg gjeldende ved å benytte et kulturminne som kilde for å forstå historien. Gjennom å studere det autentiske kulturminnet, vil man kunne forstå deler av tiden dette er fra.

Kulturminnet kan være en god representant for sin tid og være en budbringer mellom to tidsepoker.

Identitetsverdi er nok en faktor som kan vektlegges i bevaringsspørsmålet av et kulturminne. Dersom kulturminnet preger stedet hvor det befinner seg, kan man snakke om at det er identitetsskapende og dermed være viktig for lokalmiljøet.

Estetisk verdi vil nok bestandig være kilde til diskusjoner. Likevel kan man si at det som oppfattes som vakkert gjerne vil bli forsøkt bevart. Dette bevaringskriteriet kan fort brukes på en måte som favoriserer elementer som oppleves vakre i dagens samfunn på bekostning av mindre vakre elementer. Dette kan medføre at et kulturmiljø mister sitt egentlige uttrykk.

Forekomstverdi handler om sjeldenhet eller representativitet. For å vurdere denne formen for verdi, må man se etter tilsvarende kulturminner innenfor et geografisk avgrenset område.

Økonomisk verdi kan gjøre seg gjeldende når kulturminnet kan omsettes til en økonomisk ressurs. En kulturhistorisk trapp som fortsatt fullbyrder sin primære funksjon med å ta opp en høydeforskjell, representerer en økonomisk ressurs. Vi kan snakke om en alternativkostnad ved å se på kostnadene forbundet med nybygging av en annen trapp. Ved å bevare kulturminnet, spares utgiftene til nybyggingen.

Miljøverdi handler om på hvilken måte kulturminnet forholder seg til sine omgivelser. Her snakker man om at kulturminnet sammen med omgivelsene danner et harmonisk miljø. Dersom kulturminnet ikke passer inn i dagens omgivelser, synker miljøverdien. Dette understreker viktigheten av å være bevisst på om det finnes kulturminner i nærheten av et område i en transformasjonsprosess.

Pedagogisk verdi gjør seg gjeldende dersom kulturminnet kan formidle noe bestemt. Byggemåte og materialbruk kan representere en pedagogisk verdi. Pedagogisk verdi kan komme som følge av blant annet historisk verdi.

VERNEPLANEN

ARBEIDET FOR EN VERNEPLAN

St.prp.nr.1 (2001-2002) for Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) varslet Stortinget om at daværende regjering planla en gjennomgang av statens eiendommer. Målet var å legge grunnlaget for en politikk for statlig eierskap og forvaltning av kulturhistorisk viktige eiendommer i sivil sektor. Ledelsen ved UMB besluttet på bakgrunn av dialog med Riksantikvaren i 2001 å utarbeide en verneplan (Universitetet for miljø- og biovitenskap, 2006) for UMBs bygninger og park. UMB og Forsvarsbygg arbeidet i 2003 frem et forprosjekt av verneplanen. Ved oppstarten av arbeidet i 2005 hadde UMBs drifts- og serviceavdeling og ansatte ved institutt for landskapsplanlegging gjennomført en betydelig kartlegging og registrering av enkeltbygninger, dokumenter som omhandlet disse bygninger og parkanlegget. Dokumentasjon om utvikling av parkanlegget ble særlig viktig. Etter en prosess med offentlig utlysning av

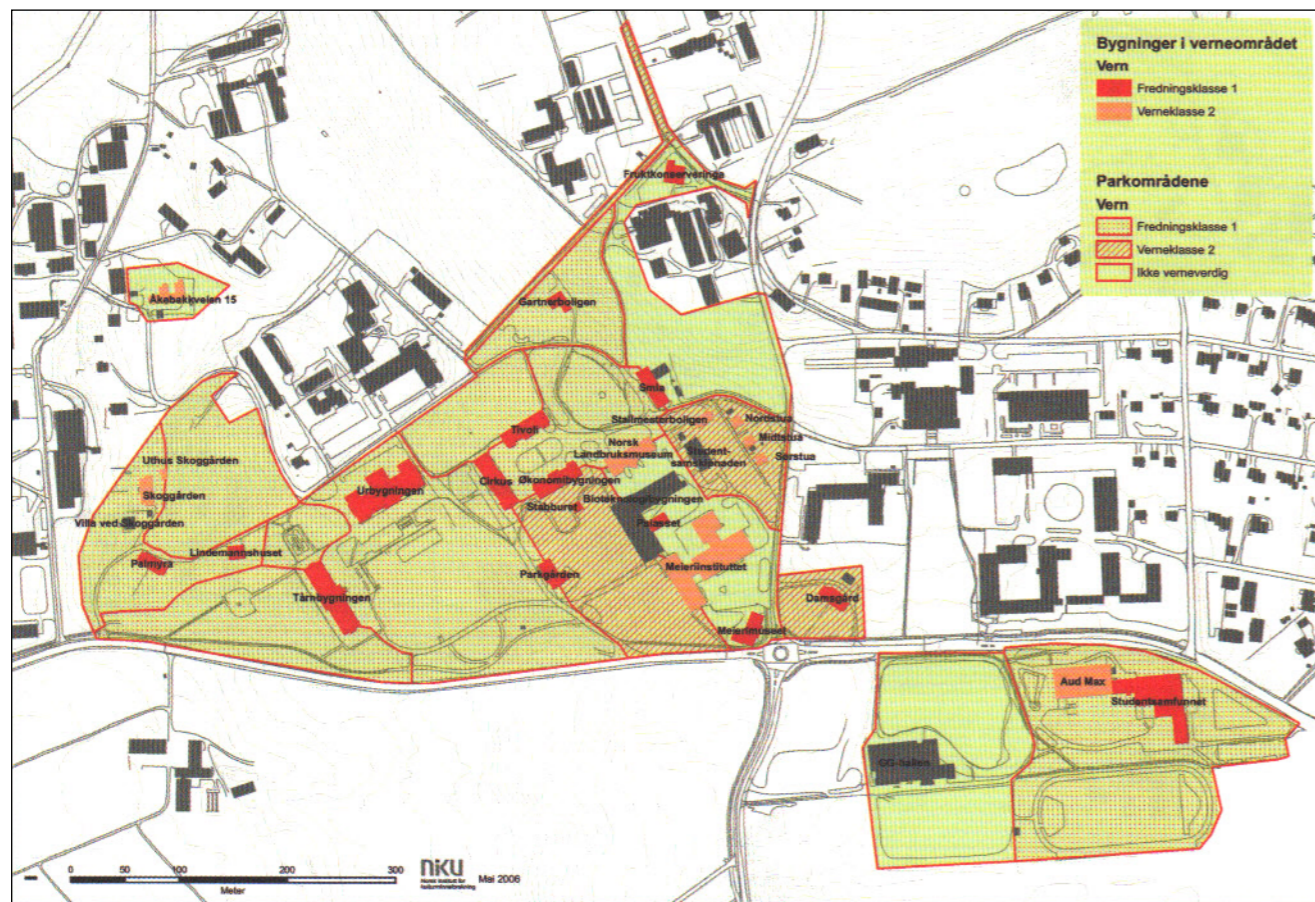
oppdraget om å utarbeide verneplanen, ble Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) engasjert.

UMB har gjennom prosessen med verneplanen valgt å være i forkant i det sektorvise arbeidet med landsverneplaner og forvaltningsplaner. Målet med verneplanen er å *“identifisere og dokumentere kulturhistoriske verdier knyttet til bygningene og parkanlegget. Verneplanen skal bli et overordnet dokument for eiendomsforvaltningen ved UMB og vil som det bli et viktig styringsdokument for videre forvaltning, utvikling og rehabilitering av UMBs bygninger og parkanlegg”*. (Universitetet for miljø- og biovitenskap, 2006 s.7).

VERNEPLANENS INNHOLD

Verneplanen omfatter en mindre del av UMBs store eiendom. Det er fokus på den sentrale delen med bygninger og parkanlegg som har vært direkte tilknyttet skolen fra oppstarten i 1859. Den avgrensede delen av universitetets eiendom som verneplanen omhandler, ble delt inn i 17 områder. Ni av disse er foreslått til fredningsklasse 1, fire til verneklasse 2 og fire er foreslått til ikke verneverdige. Det sentrale parkrommet er foreslått til fredningsklasse 1.

Riksantikvarens vernekriterier (Riksantikvaren, 2001) er lagt til grunn for verne vurderingene i verneplanen. Begrepet kulturhistorisk verdi er tilføyd i verneplanen og begrepet autentisitet er todelt for å differansiere form fra materiale. Det poengteres at kriteriene ikke er absolutte og har ikke en innbyrdes sammenheng som er egnet for nøyaktig gradering etter en matematisk modell. Kriteriene foreslås brukt som et relativt hjelpemiddel for å klargjøre faglig skjønn.

Figur 5: I verneplanen er området ved Hirschtrappen markert som fredningsklasse 1.

HVA GJØR UMB-PARKEN TIL ET VIKTIG KULTURMILJØ?

I verneplanen for UMB (Universitetet for miljø- og biovitenskap, 2006) blir store deler av campus i Ås vurdert etter en rekke vernekriterier. Resultatet av vurderingen ble blant annet at det sentrale parkrommet ble foreslått fredet som fredningsklasse 1. Riksantikvarens veileder "Arbeid med statlige verneplaner" angir vernekategoriene i en landsverneplan. I Landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet (Kunnskapsdepartementet & Statsbygg 2010b) forklares den aktuelle vernekategorien slik:

"Verneklasse 1: Omfatter kulturminner og kulturmiljøer som forutsettes fredet etter kulturminneloven. For disse skal alle endringer og tiltak ut over vanlig vedlikehold godkjennes av Riksantikvaren før de kan igangsettes."

I en del av høringsutkastet til landsverneplanen, KOMPLEKS 1837 (Kunnskapsdepartementet & Statsbygg 2010a), angis formålet med fredningen:

"Formålet er å sikre det sentrale nyklassisistiske parkanlegget. Videre er formålet å sikre sammenhengen med parkanlegget forøvrig i det gamle kjerneområdet."

En mer grundig begrunnelse for fredningen av deler av parken kan ses i et utdrag av brev fra Riksantikvaren til UMB datert 30.05.12 (Skjetne 2012):

"Ås har vært hovedsete for høyere landbruksutdanning i Norge siden 1859 da Den høiere Landbrugsskole i Aas startet opp. Anlegget er bygd ut og formet i ulike epoker, som speiler utdanningshistorie og samfunnsmessige endringer, og har tilført anlegget nye kvaliteter: Grunnleggelsen i 1859 med oppføring av tun- og driftsbygninger. Omforming til vitenskapelig høgskole i 1897 (NLH) med oppføring av Urbygningen for teoretisk undervisning og villaer for lærere. Veksten i mellomkrigstiden med oppføring av Tårnbygningen som kompletterer høgskolecampus og anleggelse av nyklassisistisk park. Etterkrigstidens omfattende utbygging i randsonen til det eldre kjerneområdet. For de tre første epokene er anlegget godt bevart og utviklet til en helhet, slik at det i dag framstår som et unikt anlegg i nasjonal sammenheng. NLH flkk en karakteristisk campusutforming der bygninger og parkanlegg reflekterer at undervisning og forskning her var et satsingsområde, representerte en viktig næring og en nasjon med økende selvbevissthet. I nasjonalt

og sektorhistorisk perspektiv er det viktig å bevare anlegget, ikke bare som arkitektonisk uttrykk, men også som dokumentasjon på virksomheten ved institusjonen. UMBs bygninger er representanter for utvikling i norsk arkitektur gjennom 150 år og har til tross for sin store variasjon også en harmonisk sammenheng innbyrdes og i tilpasningen til landskapet. Parken har høy egenverdi og har stor betydning som sammenbindende element. Formålet med fredning av Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) er å sikre det gamle kjerneområdet med bebyggelse og parkanlegg som er et kulturmiljø med stor utdanningshistorisk og arkitekturhistorisk verdi. Det samme formålet gjelder for enkelte bygninger og parkområder som ligger utenfor kjerneområdet.

(...)Vi ber om at bygningene og utomhusområdet som foreslås fredet (jf fredningsomfanget) blir behandlet som fredet inntil fredningssaken er endelig avgjort. Det innebærer at det tas kontakt med Riksantikvaren dersom man vil sette i verk tiltak på bygningene eller i utomhusområdene som vil medføre endringer eller som går ut over vanlig vedlikehold. Riksantikvaren vil gi råd og veiledning i slike saker. I medhold av kulturminneloven § 22 nr. 4 kan kulturminnemyndigheten treffe vedtak om midlertidig fredning inntil fredningssaken er avgjort."

I begrunnelsen i brevet fra Riksantikvaren legges det vekt på utviklingen UMB har gjennomgått og at parken har stor betydning som sammenbindende element. Det nevnes også at bygningene har en harmonisk tilpasning til landskapet og det er viktig å bevare anlegget blant annet som dokumentasjon på virksomheten ved institusjonen. I KOMPLEKS 1837 legges det vekt på å sikre det nyklassisistiske parkanlegget.

Hirschtrappen var en meget sentral del av det sentrale parkrommet som Olav Moen planla. Trappeanleggets form og plassering har stor betydning for opplevelsen og forståelsen av hvilke idealer som lå til grunn for utformingen. Av denne grunn bør det arbeides for å rekonstruere trappeanlegget.

DEL 3 HISTORIE

NORGES LANDBRUKSHØYSKOLE

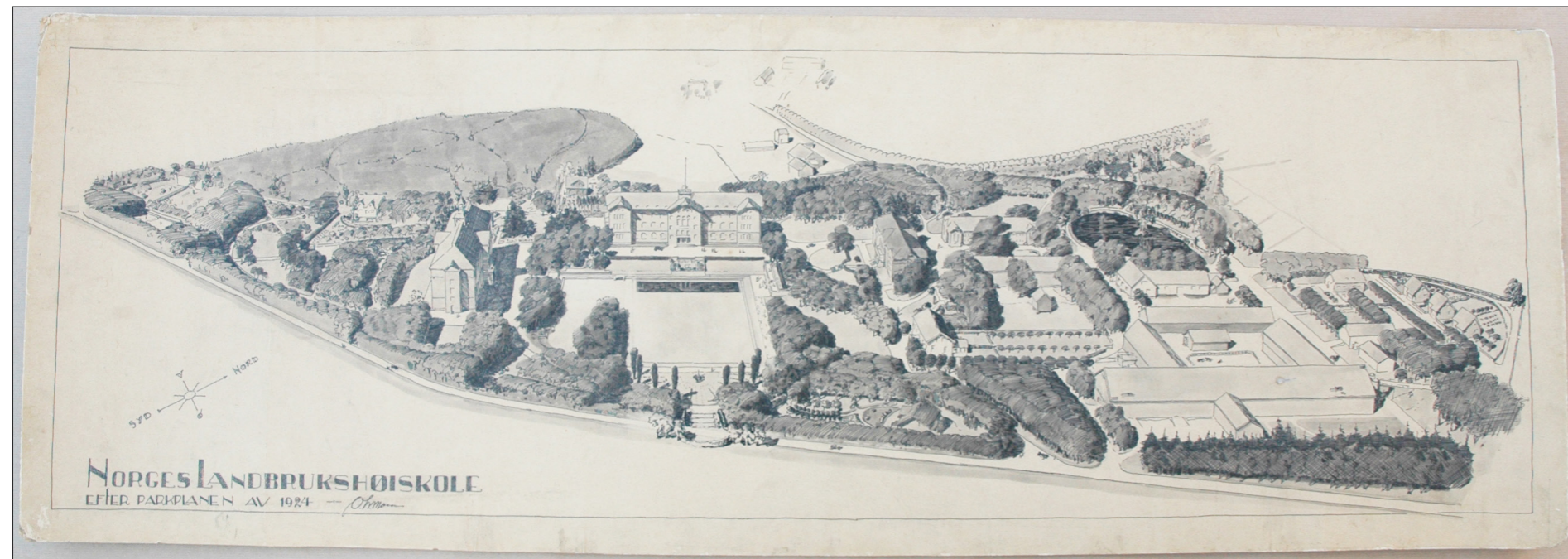
“Den høiere Landbrugsskole paa Aas” (fra 1897 “Norges landbrugshøyskole” (NLH)) ble i 1854 vedtatt opprettet. I 1855/56 startet oppførelsen av bygninger for undervisning, husdyrhold og boliger for lærere og elever. I 1859 ble skolen høytidelig åpnet med 32 elever og syv ansatte lærere og assistenter (Universitetet for miljø- og biovitenskap, 2006). Plasseringen av det nye boligkomplekset hadde blitt gjenstand for stadige diskusjoner. I utgangspunktet skulle bygningene ligge oppe ved Ås kirke og den gamle prestegården (Norges Landbrukshøgskole (Ås)). Stortinget hadde bevilget 30 000 spd. til de første planene som arkitekt P. Holtermann hadde utarbeidet. Departementets konsulent F. A. Dahl argumenterte for at bygningene måtte bygges der den eldste eiendomsmassen ligger i dag. Denne plasseringen ville være gunstigere med hensyn på vannforsyningen og bygninger, park og planteskole fikk en lunere beliggenhet. Samtidig ville bygningene ligge sentralt plassert på eiendommen, noe som ville være fordelaktig dersom den foreslåtte eiendomsutvidelsen ble gjennomført. Dahls forslag til plassering av bygningene vant debatten og Holtermanns planer ble omarbeidet. De tre bygningene rundt tunet (Økonomibygningen, Cirkus og Tivoli) var de viktigste bygninger som ble oppført direkte tilknyttet skoleformål. Disse står fremdeles, men har gjennomgått noe ombygginger. Cirkus fungerte som hovedbygning og inneholdt

kontorer, bibliotek og forsamlingsal samt elevrom, leiligheter for direktør og husholderske, og rom for husholdningen. Tivoli ble undervisningsbygget og Økonomibygningen ble bolig- og internatpreget (Norges Landbrukshøgskole (Ås)). En stigning i byggeprisene og Dahls nye planer medførte at omkostningene nesten fordoblet seg til 57 000 spd. Totalt omfattet denne første store utbyggingen 17 bygninger.

I 1901 ble Urbygningen, den nye undervisningsbygning, innviet. Bygningen inneholdt alt som hørte til en videregående undervisning i landbrukets forskjellige grener slik det står skrevet i 50-årsberetningen fra 1909. Tårnbygningen kom i 1924 og var med å forme det vi i dag kjenner som det sentrale parkrommet.

I 2005 skiftet skolen navn og status til Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). “Undervisning og forskning omfatter i dag arealplanlegging og eiendomsfag, plantevitenskap, husdyrfag, karttekniske fag, landskapsarkitektur, naturforvaltning, naturvitenskapelige fag, matvitenskap, skogfag, teknologiske fag, økonomi- og ressursforvaltning og akvakultur.” slik det står på universitetets hjemmeside (UMB 2012). Universitetet hadde høsten 2012 rundt 4420 studenter og 1160 ansatte, hvorav 670 i vitenskapelige stillinger. I dag forvalter UMB ca. 6000 dekar

på vegne av Kunnskapsdepartementet, der ca.550 dekar er universitetspark. Den totale eiendomsmassen er på 150 000 kvm fordelt på ca. 160 bygninger. Fra januar 2014 skal Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø- og biovitenskap slås sammen til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). I årene som kommer vil parken oppleve en betydelig økning i antall brukere. Dette gjør det ekstra aktuelt å utvikle parken slik at den kan imøtekomme den bruken som er forventet og det er et viktig mål at det skal dannes et felles campus for UMB og NVH i det nye NMBU. Ettersom det er problematisk å endre et fredet anlegg, er det ekstra aktuelt å benytte seg av gjenreisning av historiske elementer som kan bilda til brukervennligheten i parken. En rekonstruksjon av Hirschtrappen vil kunne bidra positivt i denne sammenhengen.

Figur 6: Perspektivtegning av Olav L. Moen, Norges Landbrukshøyskole etter parkplanen av 1924

PARKEN FREM TIL 1900

F. A. Dahl hadde klare meninger om hvor parken skulle ligge og hvilke krav som måtte stilles til den. Han poengterte behovet for vannforsyning og fordelene ved en lun plassering i landskapet. Videre planer var at det skulle *“undervises i hagebruksfag, og at husholdningen trengte store mengder grønnsaker”* (Norges Landbrukshøgskole (Ås) 1959 s.285). Norge hadde samtidig et behov for utvikling av hagedyrkingen og skolen burde derfor drive en planteskole med utprøving av planters hardførhet. Dahl fikk gartner C. F. Liepe i Göteborgs Trädgårdsförening til å utarbeide plan for parken. Denne planen er gått bort, men det antas at kartet fra 1862 i all vesentlighet illustrerer Liepes plan. Selv om parken har fått et landskapelig preg, finner vi den *“regelmessige oppdeling med veier som er praktisk i forbindelse med oppformering og dyrking av*

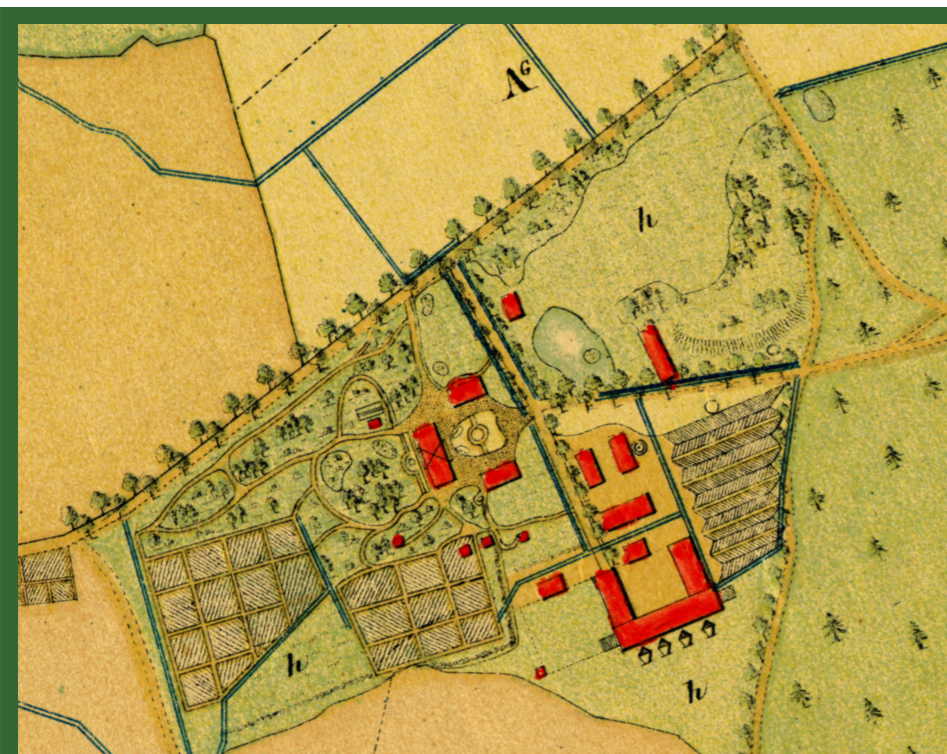
ulike hagevekster” (Norges Landbrukshøgskole (Ås) 1959 s.285). Det antas at kun de områder nærmest tilknyttet bygningene og veinettet ble opparbeidet i henhold til Liepes plan. Kravet om økonomiske driftsresultater veide tyngre enn estetiske verdier. Abel Bergström ble gartner for høyskolen og ble dermed den første og eneste læreren i faget. Han utarbeidet planene for hagebruksutdanningen; bygde opp planteskolen, grunnla parken og frukthagen (Balvoll u.å.). Rundt 1900-01 overtok H. Misvær jobben som gartner etter Abel Bergström. Misvær bidro til at parken fikk en fastere form og det ble arbeidet mot å plante parken til som et arboretum der trær og busker ble organisert etter slektskap. Professor Misvær foreleste frem til 1920-21 i hagekunst og utarbeidet parkplaner som en del av undervisningen. Parken forandret ikke særlig form, men ble

rikere på blomster og utplantingsplanter. I 1921 overtok Olav Leif Moen faget hagekunst og ansvaret for parken. Moen arbeidet mot en modernisering av parken samt en samlet reguleringsplan for hele Høgskolen. Til tross for beskjedne midler, lyktes Moen i å skape en presentabel park hvis hovedtrekk fortsatt er gjeldende.

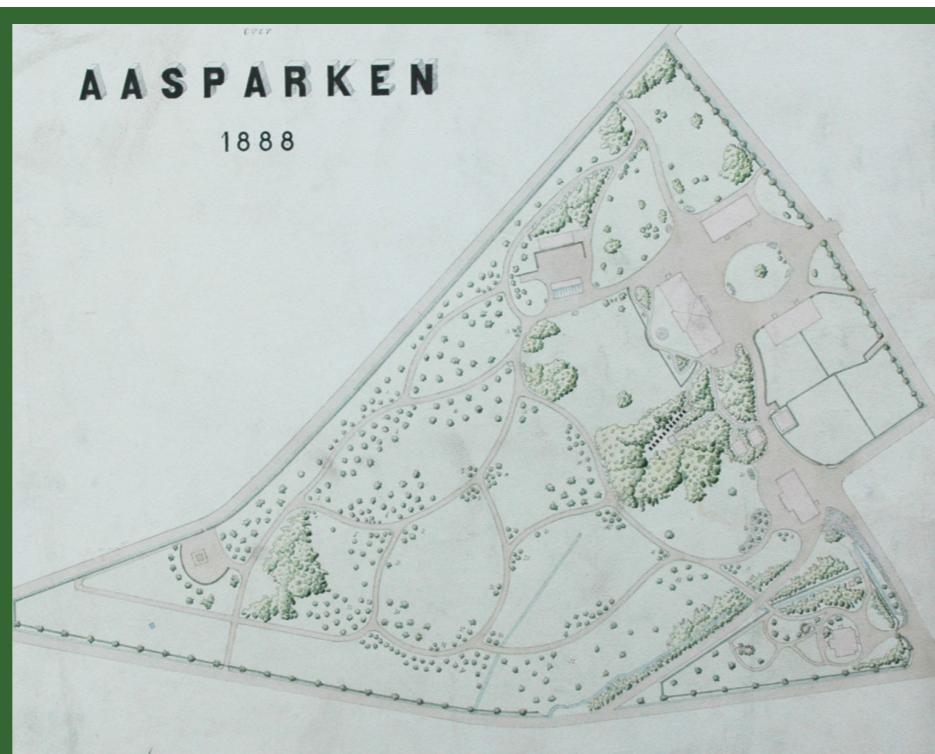
1862

1888

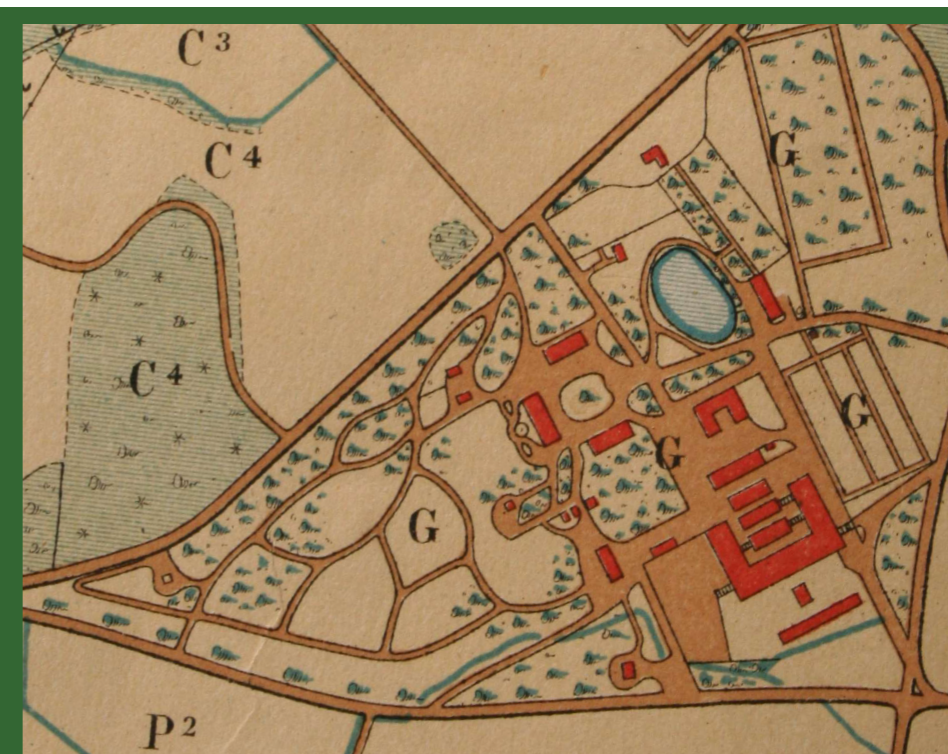
1900

Figur 7: Kart over landbrugs skolegården Aas Oppgjort og tegnet av Chr. Delphin 1862

Figur 8: Elevkartet av O. Schie viser et utsnitt av parken fra 1888. Merk at dette er et elevkart og at det ikke er noen garanti for at planen gjengir anlegget nøyaktig.

Figur 9: Kart fra 1891 viser det opprinnelige landbruksskoleanlegget fullt utbygget før utvidelsen til akademisk høyskole rundt 1900.

PARKEN MOT NYKLASSISISTISKE IDEALER

Olav L. Moen utarbeidet totalt fem versjoner av parkplan for Norges landbrukshøyskole. Gartner H. Misvær anla i 1900 parken i romantisk stil (Blichner 1989). I forbindelse med oppførelsen av Tårnbygningen i 1924 fikk Moen en anledning til å omlegge parken i tråd med klassiske idealer. Forholdet mellom bygningsarkitektur og park ble satt i fokus. Tårnbygningen ble bygget en del over eksisterende terreng, noe som krevde terrengforming i det sentrale parkrommet. Det er viktig å være klar over at Moens parkplaner ikke fullt ut ble bygget slik de var tenkt.

I Moens parkplan fra 1924 finner vi parterrer, springvann og stramt formet vegetasjon som understreker aksene og den nedsenkete plenen foran Urbygningen. Det hele er innrammet av rette gangveier. Disse elementene er alle tidstypiske. På planen fra 1924 er det inntegnet en tydelig parterre med kvadrater (se grønn sirkel i kart under) i funksjonalistisk stil foran Tårnbygningens midtparti (Universitetet for miljø- og biovitenskap 2006).

Moen reviderte sin plan et par ganger på 1930-tallet. Planen man antar er fra 1933 (Universitetet for miljø- og biovitenskap 2006) viser fortsatt parterren foran Tårnbygningens midtparti. I denne planen ser vi inntegningen av de to piletrærne ved Spildammen (grønne sirkler i planen under). Disse var ikke med i planen fra 1924.

Figur 10: H. Misværs Forslag til Omlægning af parken ved Norges Landbrugshøjskole fra 1900.

Figur 11: O. L. Moens plan over Norges landbrukshøjskole. Parken fra 1923-1924.

Figur 12: Moens reviderte plan fra 1933.

I Moens andre reviderte plan fra 1930-årene ser man tydelig at parterren foran Tårnbygningen er fjernet (grønn sirkel på kartet under) (Universitetet for miljø- og biovitenskap 2006).

Moens plan fra ca.1944 tar for seg hele området fra parken og mot Ås sentrum. Denne planen ses på som en arbeidstegning da den har blitt oppdatert ettersom det har skjedd forandringer i parken (Universitetet for miljø- og biovitenskap 2006).

Planen fra 1950 ble i liten grad realisert (Universitetet for miljø- og biovitenskap 2006). Det sentrale parkrommet ser på den andre siden ut til å være uendret fra forrige plan.

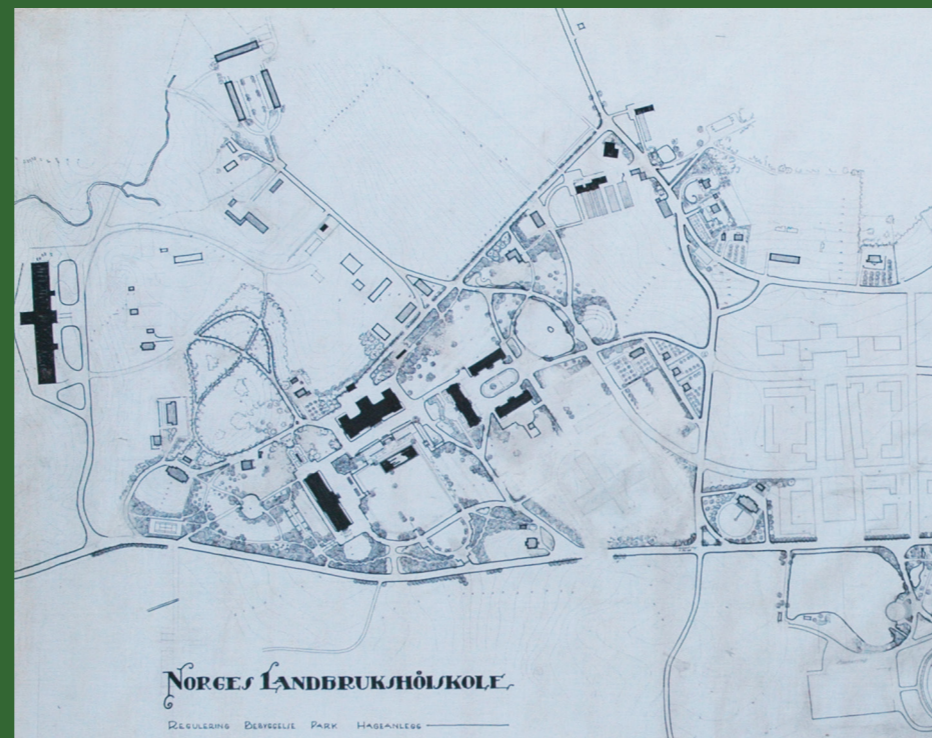
1935

1944

1950

Figur 13: Moens reviderte plan fra 1935.

Figur 14: Moens reguleringsplan "Norges Landbrugshøgskole Regulering Bebyggelse Park Hageanlegg" fra før 1944 og justert etter 1945.

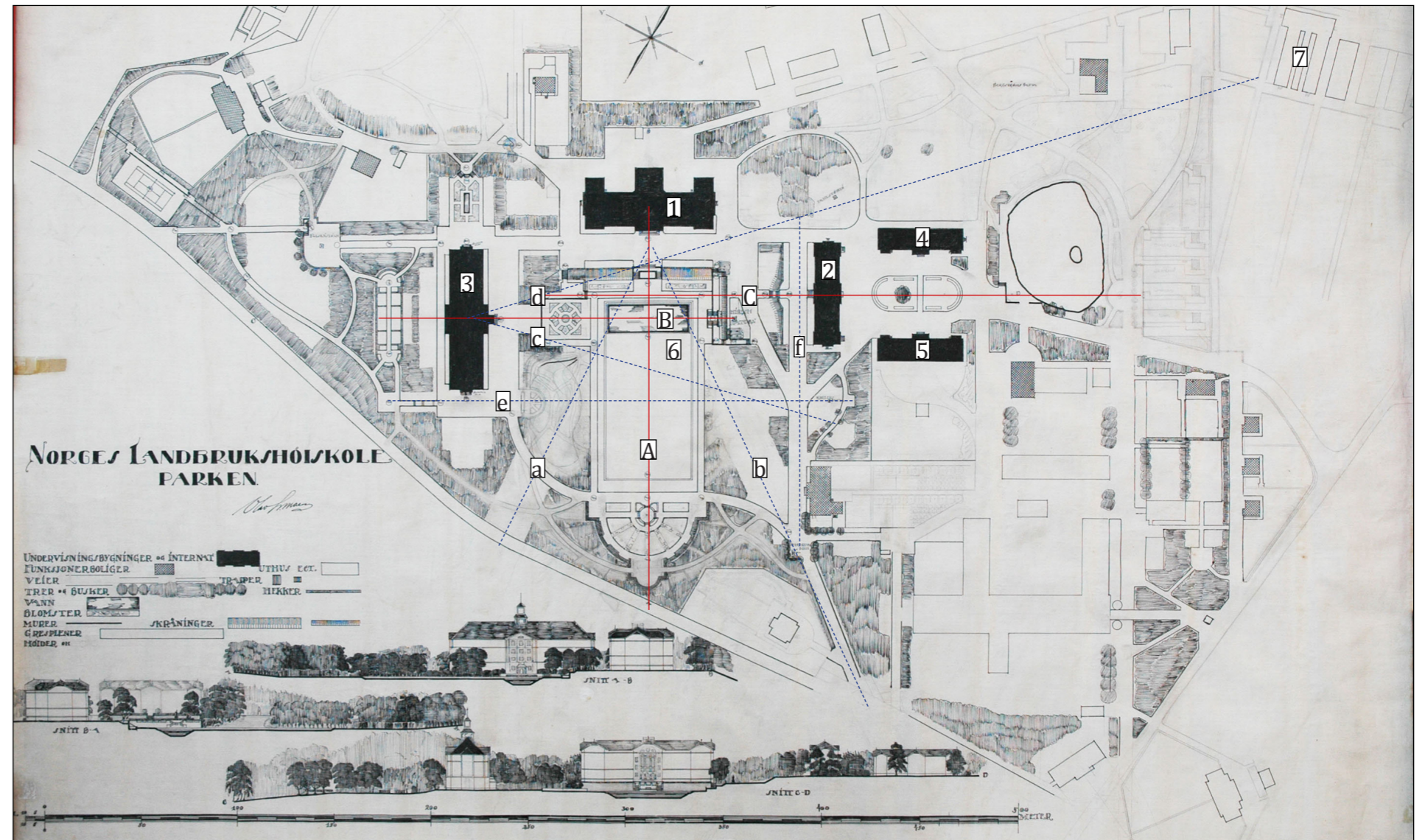
Figur 15: Moens reguleringsplan "Norges Landbrugshøgskole Regulering Bebyggelse Park Hageanlegg" fra 1950.

DET SENTRALE PARKROMMET

Da Tårnbygningen skulle bygges i 1924 tok man utgangspunkt i de eksisterende bygningene og terrenget. Moen hadde et ønske om et arkitektonisk parkrom og en viktig tendens var å bringe hagen i samklang med bygningene. NLH-parken var tidligere anlagt etter romantiske idealer med bølgende terreng og vegetasjon. Moen formga så stramt at det i dag kan se ut som om bygningene som er tegnet av arkitekt Ole Sverre er plassert på parkens premisser. Ved å plassere Tårnbygningen vinkelrett på Urbygningen og parallelt med Cirkus, oppstod et nytt sentralt parkrom. Moen brukte siktlinjer aktivt for å bringe andre deler av parken og landskapet rundt inn i parkrommet. Parkens kunstneriske utsmykning i form av bautaer og byster, er brukt som endepunkter for noen av siktaksene. Det sentrale parkrommet føles i dag som parkens sentrum. Dette skyldes i første rekke den stramme terrengformingen med jevne skrå flater og ikke minst storeplenen som er senket ned i terrenget. Bygningene og vegetasjonen forsterker denne opplevelsen. Til tross for de tre bygningene som omkranser parkrommet - Urbygningen, Cirkus og Tårnbygningen - sin ulike størrelse, er gesimshøyden omtrent den samme på grunn av terrenget. Tårnbygningens tårn fremstår på avstand som parkens midtpunkt og et landemerke i landskapet, men fra parkrommet oppleves Urbygningen som midtpunktet. (Jørgensen 1988).

AKSER OG SIKTLINJER I PARKEN

Moen har tydelige nyklassisistiske idealer i sin komposisjon for det sentrale parkrommet. Han hadde tanker om en park basert på akser og siktlinjer som binder parken sammen. Parkens hovedakse starter ved Urbygningens midtparti og strekker seg gjennom trappekonstruksjonen i skråningen foran, gjennom senter av Speildammen og Storeplenen, langs senterlinjen av viften med beplantning ved Drøbakveien og helt til skogen på andre siden av jordet. Aksen blir omtrent 500 meter lang og forbinder den mest sentrale delen av parken til naturen i horisonten. Neste viktige akse strekker seg fra Tårnbygningens midtparti (og tårn på taket) gjennom en blomsterparterre (som i virkeligheten ble mye forenklet i forhold til den opprinnelige planen), gjennom senterlinjen av speildammen, gjennom hovedtrappen på Hirschtrappen og til Hirschstatuen. Vi finner dessuten et par tverraker, der den ene forbinder tunet ved Økonomibygningen, Tivoli og Cirkus med

Figur 16: Moens parkplan fra 1924. Informasjonen om akser og siktlinjer er hentet fra en artikkel i "Byggekunst" (Jørgensen 1988).

Tegnforklaring

1	Urbygningen	A ———	Hovedaksen fra Urbygningens midtparti til skogen i horisonten ca. 500m borte.	a, b — — —	Utsiktslinjer i 25m bredde, 25 grader på hovedaksen.
2	Cirkus	B ———	Akse fra Tårnbygningen gjennom blomsterparterrer, Speildammen og Hirschtrappen til Hirschstatuen.	c, d — — —	Utsiktslinjer symmetrisk om Tårnbygningens sentralakse.
3	Tårnbygningen	C ———	Sentralakse fra Cirkus til trappeanlegg foran Tårnbygningen.	e — — —	Sideakse fra Wriedtstøtten til Kollerbautaen som skjærer gjennom Storeplenen sentrum.
4	Tivoli			f — — —	Sideakse parallellt med hovedaksen.
5	Økonomibygningen				
6	Storeplenen med Speildammen				
7	Veksthusene				

skifergangen inntil Speildammen. I parken kan det i tillegg oppleves noen siktlinjer som strekker seg fra det sentrale parkrommet til parken rundt av mer romantisk karakter. Dette virkemiddelet forener gammelt og nytt og blir en viktig kvalitet i Moens parkplan. Siktlinje d (se kart på forrige side) strekker seg fra Tårnbygningen og helt til veksthusene, altså gjennom store deler av parken.

Fra Storeplenen fremstår Urbygningen som den viktigste bygningen i parken. Det monumentale trappeanlegget tegnet av Moen og effekten med å unngå forstyrrende trær bidrar til opplevelsen. Tårnbygningen og Cirkus har trappeanlegg som er mer beskjedne og fasadene er delvis skjult med store trekroner.

Hovedadkomsten til parken gjøres fra Drøbakveien der siktlinje b slutter (se kart på forrige side). Her får den besøkende et glimt av Urbygningens fasade og oppfatter denne bygningen som viktig og et målpunkt (se figur 20). Adkomstveien svinger så litt til side og hestekastanjene langs veien skjuler bygningen (se figur 21) før man ser Tårnbygningen mellom trekronene og til slutt svinger inn på forplassen til Urbygningen. Man så først hvor man skulle, men fikk målet skjult før man plutselig var fremme.

- 17** Urbygningen er fokuspunktet i det sentrale parkrommet.
- 18** Hovedaksen i parken strekker seg fra Urbygningen, over Storeplenen og ut i landskapet utenfor. Bildet er tatt ut av vinduet i Urbygningens midtparti.
- 19** Aksen fra Tårnbygningen strekker seg over Speildammen og ender i Hirschstatuen.
- 20** Via hovedadkomsten fra Drøbakveien blir blikket dratt mot Urbygningen.
- 21** Trærne skjuler Urbygningen langs adkomstveien.

HVEM VAR HIRSCH?

Johan Leuthäuser Hirsch var landbrukslærer- og politiker. Han var født i 1853 i Ringsaker i Hedmark, men vokste opp i Sogn. Han arbeidet først på farsgården før han tok et kurs i landmåling. Senere gikk han på landbruksskolen på Skollerud i Ådalen i 1861-62 før han begynte på Den høiere landbruksskole på Ås. Han gikk ut som landbrukskandidat i 1865. Som 22-åring startet Hirsch yrkeslivet som gårdsfullmektig og landbrukslærer ved Mo landbruksskole i Nordre Bergenhus. Da skolen ble nedlagt i 1869 som følge av sparepolitikken i 60-årene, arbeidet Hirsch som landmåler i Trøndelag. I 1871 opprettet Hirsch en privat landbruksskole som ble offentlig i 1878. Frem til 1895 satt han som styrer og gjorde skolen til en av landets mest sentrale institusjonene i sitt slag. Hirsch deltok samtidig i debatten om utviklingen av landbruksskolene på landsbasis og arbeidet for å skape en utdanningsvei for bygdeungdommen. Hirsch ble utnevnt til direktør ved Den høiere landbruksskole i 1895 mens han samtidig var formann for den parlamentariske landbrukskommisjonen som tok for seg spørsmål om den høyere og lavere landbruksutdanningen. Som en følge av dette arbeidet ble Norges landbrukshøgskole opprettet som vitenskapelig høyskole i 1897. Hirsch fikk hovedansvaret med å bygge skolen opp samtidig som han underviste i jordbruks- og husdyrlære. I 1904 trakk Hirsch seg tilbake, bare 61 år gammel og tok stillingen som bestyrer av Kristians amts landbruksskole på Storhove (Norges Landbrukshøgskole (Ås) s.191). Hirsch var kjent som fremragende organisator, taler, skribent og praktiker. Han hadde en evne til å vekke interesse i vide kretser for Høgskolen og dens oppgaver. Hans evner som lærer og oppdrager skal ha vært gode og han var etter sigende elsket av sine elever og arbeidere. Samtidig skal han ha vært en myndig direktør og det sto strid om ham blant lærerne. En ærekrenkende reprimande fra landbruksdepartementets sjef skal ha vært årsaken til hans avskjed. (Norges Landbrukshøgskole (Ås) s.191). I 1895 ble Johan L. Hirsch utnevnt til ridder av 1.klasse av St. Olavs Orden og han fikk kommandørkorset i 1901. Joh. L. Hirsch's fond for landbruksvidenskapelig forskning ved Norges Landbrukshøgskole ble i 1908 opprettet gjennom private gaver.

Rovde u.å.

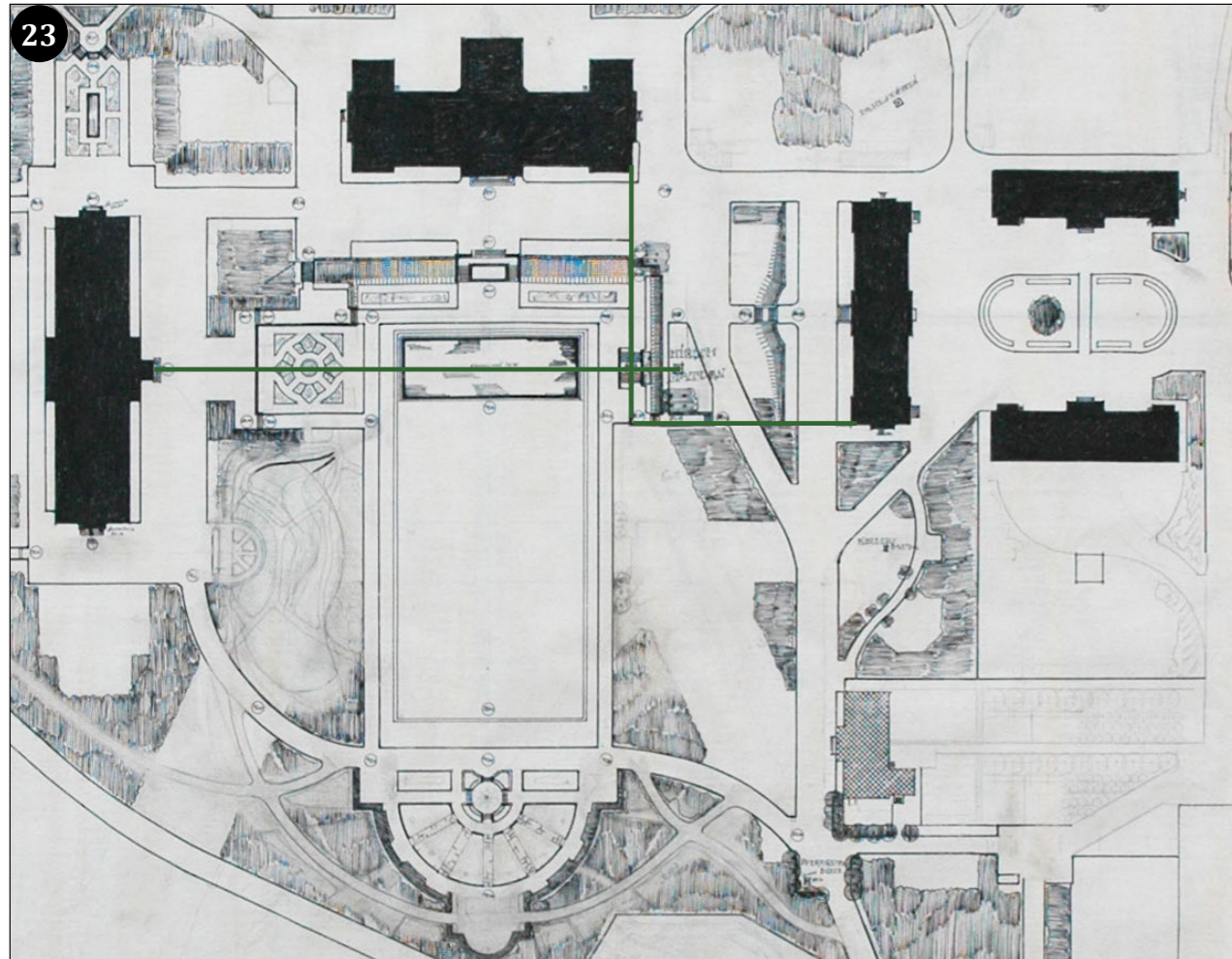

Figur 22: Avduking av Hirsch statuen av daværende rektor Barth. 20.08-1930. Statuen står vendt mot den nye undervisningsbygningen (Urbygningen) som en gest til Hirsch.

HIRSCHTRAPPENS BETYDNING I KOMPOSISJONEN

Moen tegnet et trappeanlegg som forbinder Storeplenen med den eldste gjenværende bebyggelsen på campus. Hirschtrappen ligger parallelt med Cirkus og Tårnbygningen og vinkelrett på Urbygningen. Enden av trappeanlegget flukter med enden av Cirkus og muren som holder terrasseringen mot Speildammen er på linje med Urbygningen (se kart på siden). Det vil senere i oppgaven bli diskutert om trappen faktisk lå på denne måten i forhold til Urbygningen. På grunn av trappens forhold til anlegget rundt blir konstruksjonen dermed et viktig visuelt og planmessig bindeledd i parken. Samtidig bidrar trappeanlegget til økt tilgjengelighet på tvers av skråningen.

Aksen fra Tårnbygningen til Hirschstatuen er i dag lite synlig. Statuen som ikke vender seg mot Tårnbygningen oppfattes ikke som et viktig punkt fra Storeplenen. I dag dras blikket mot midten av fasaden til Cirkus. Hirschtrappen skaper forbindelsen som feirer plasseringen av statuen. Sett fra Johan L. Hirsch vei vender statuen av Hirsch seg den naturligste vei, men forbindelsen til Tårnbygningen er delvis utvisket herfra også. Grusgangene som forbandt Johan L. Hirsch vei til terrassen i trappeanlegget, bidro til forståelsen av forholdet mellom Tårnbygningen og statuen.

- 23 Moens parkplan fra 1924. Påtegnede grønne linjer illustrerer sammenhengen mellom Hirschtrappen og parkrommet rundt.
- 24 Uten Hirschtrappen, er det vanskelig å forstå viktigheten av plasseringen av Hirschstatuen.
- 25 Hirschstatuen forholder seg til Johan. L. Hirsch vei og området rundt.

HISTORISKE BILDER

Det eksisterer noen fotografier som viser Hirschtrappens form og plassering i UMBs fotoarkiv. Disse er i all hovedsak tatt fra avstand, så det kan være vanskelig å studere detaljer.

Bildene illustrerer godt viktigheten av Hirschtrappen i komposisjonen og forholdet til en del av vegetasjonen rundt. Området har i dag grodd seg til mye og noe av uttrykket er blitt forandret.

- 26 De tre hestekastanjetrærne som stod på hjørnet av Urbygningens forplass er i dag så store at de skjuler store deler av fasaden fra Johan L. Hirsch vei. I dag står kun to av trærne igjen. Foto antakelig fra 1930-tallet.
- 27 Hirschtrappen har mye å si for forståelsen av det strengt utformede parkrommet. Trappeanleggets plassering bidrar til å gi rommet tredimensjonalitet og bidrar til at blikket ikke utelukkende rettes mot Urbygningen. Foto antakelig fra 1950-tallet.
- 28 Grusplassen foran Hirschtrappen og hellegangen langs Storeplenen understreker hovedaksen i det sentrale parkrommet. Foto antakelig fra 1960-årene.

29

Hirschtrappen forbandt plassen ved Hirschstatuen til Storeplenen.
Foto antakelig fra 1940-tallet.

30

På avdukingen av Hirschstatuen ser vi et nærbilde av mennesker på terrassen. Her ser vi et nærbilde av rekkverket i treverk. Foto fra avdukingen av Hirschstatuen i 1930.

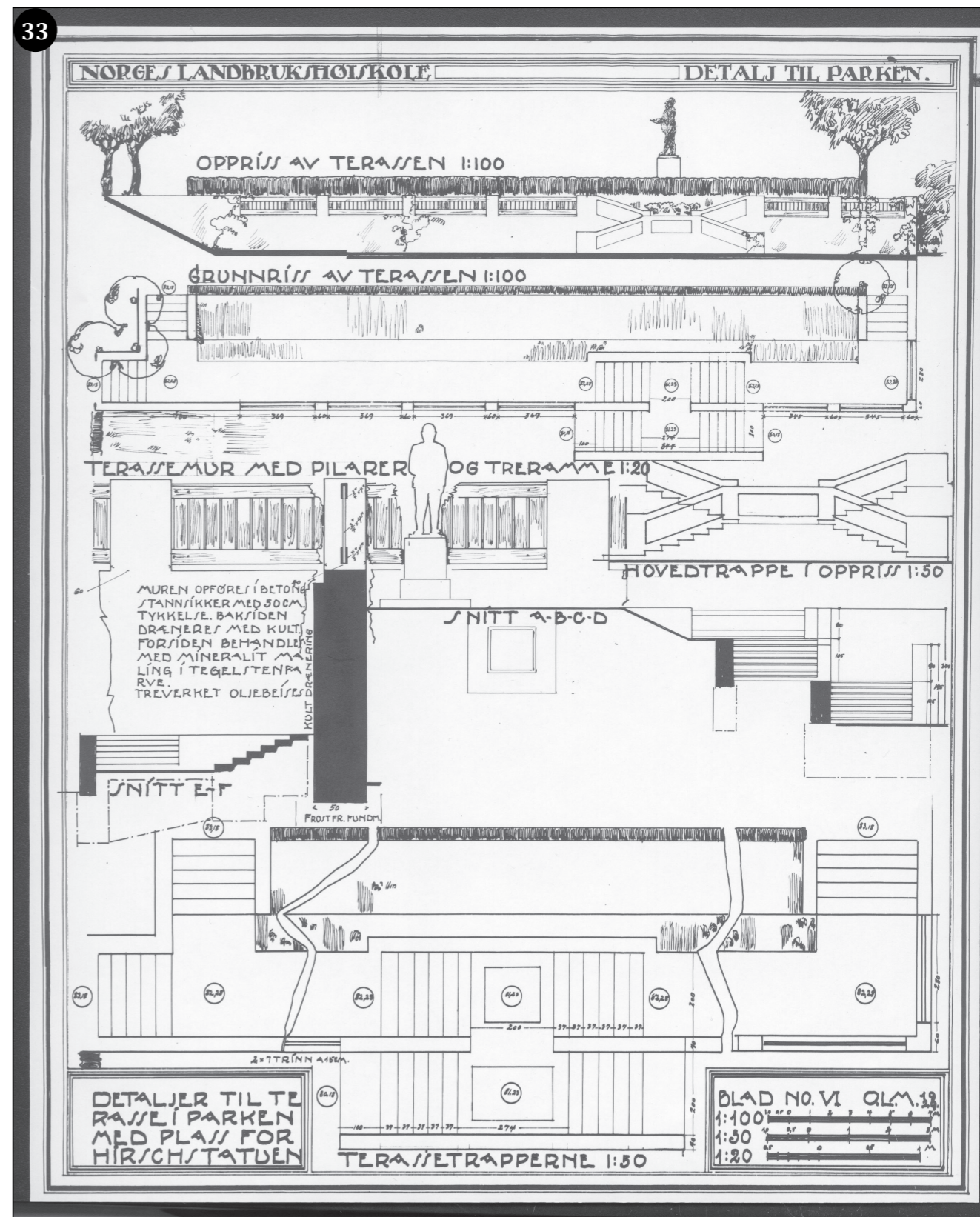
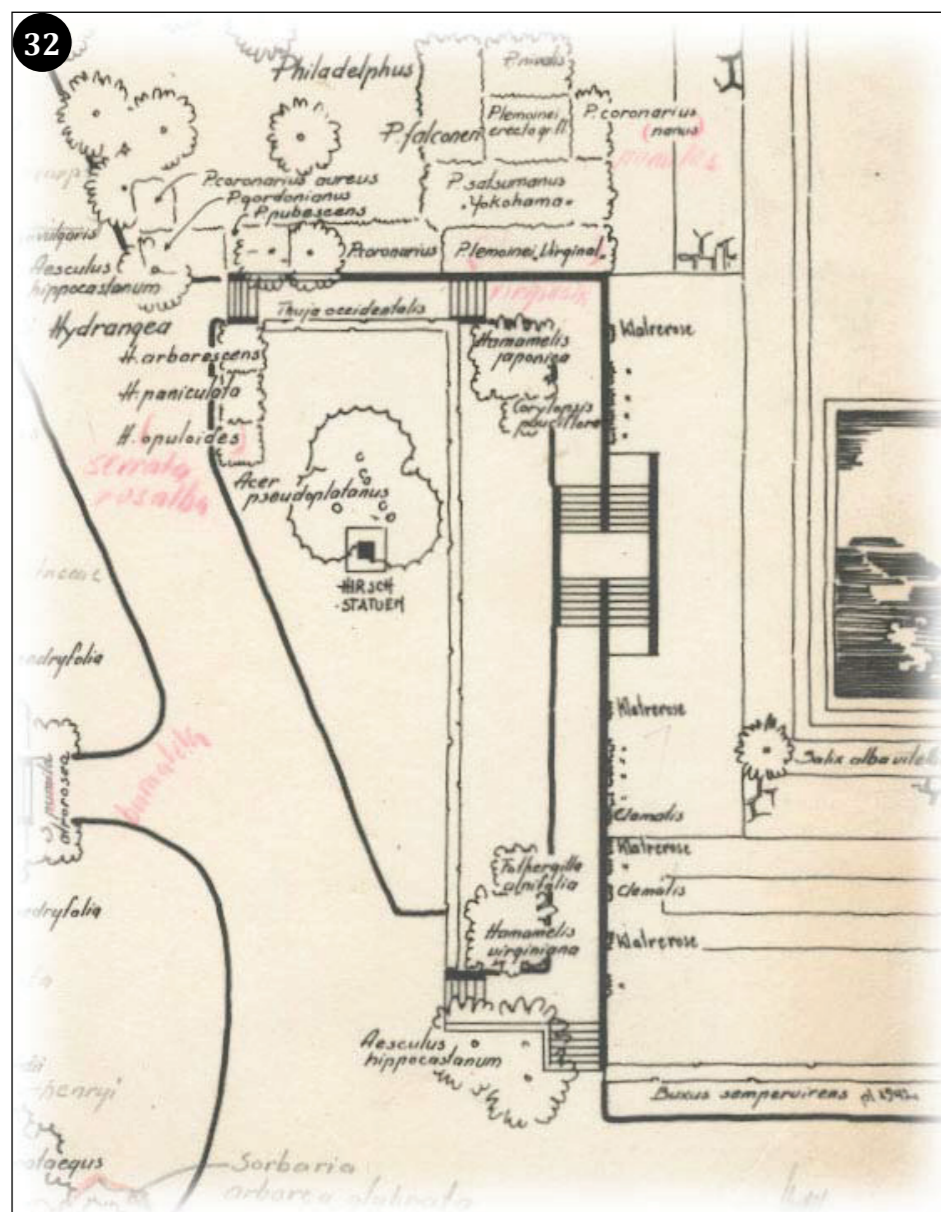
31

Avdukingen av Hirschstatuen trakk en del mennaker og gir en ide om at trappeanlegget kan virke som et oppholdssted for parkens brukere og en flott talerstol ved tilstelninger. Foto fra avdukingen av Hirschstatuen i 1930.

32 En vegetasjonsplan fra antakelig 1940-tallet viser vegetasjonen rundt Hirschtrappen. Her er dessuten trappekonstruksjonens møte med Johan L. Hirsch vei vist. Det synes å være en del unøyaktighet i tegningen - sidetrappene fra terrassen er tegnet lenger inn i terrenget enn på Moens tegning, samtidig som statuen angivelig står på samme sted.

33 Olav Moens tegning av Hirschtrappen fra 1929 er en kilde som forteller mye om hvordan konstruksjonen var tenkt. Tegningen er målsatt, det er angitt punkthøyder og materialtyper samt overflatebehandling. Tegningen sier desverre ingenting om hvordan møtet med plassen ved Hirschstatuen er.

SITUASJONEN I DAG

I dag fremstår området der trappeanlegget stod som en gresskråning. Den grusdekte plassen foran Hirschtrappen er tilsådd med gress og skifergangen som engang forbandt Hirschtrappen til den søndre delen av det sentrale parkrommet ved Chr. Magnus Falsens vei ses kun som en forsenkning i terrenget.

Den eviggønne thujahekken på toppen av skråningen vanskeliggjør adkomsten til storeplenen fra Johan L. Hirsch vei og hekken virker dessuten som en visuell barriere mellom disse to områdene. Hekken, som skal være den samme som kan ses på gamle bilder av trappeanlegget, synes å ha vært et bevisst virkemiddel for å skjerme mot veien, men trappeanlegget skapte en forbindelse på sidene av hekken.

34

Thujahekken og skresskråningen markerer veggen mellom Johan L. Hirsch vei og Storeplenen i stedet for bindeleddet.

35

Fra Johan L. Hirsch vei oppleves plenen ved Hirschstatuen som adskilt fra Storeplenen.

36

Stedet hvor skifergangen en gang har ligget er markert som en forsenkning i landskapet. Denne ble fjernet på 1990-tallet.

DEL 4 REKONSTRUKSJON

REKONSTRUKSJON OG TOLKNING

Å rekonstruere handler om å sette i stand, gjenoppbygge eller vise hvordan noe har sett ut tidligere. Problemstillingen i denne oppgaven spør "hvordan rekonstruere Hirschtrappen på en måte som ivaretar dennes og UMB-parkens formuttrykk og stilkarakter?". I de foregående deler av oppgaven har vi blitt kjent med UMBS historie, både som utdanningsinstitusjon og som et nasjonalt viktig kulturmiljø. I denne delen av oppgaven vil Olav Moens tegning av Hirschtrappen fungere som utgangspunkt når trappen skal forsøkes rekonstruert i tegning. For å få et nøyaktig kartgrunnlag ble det utført landmåling av detaljområdet rundt Hirschstatuen. Dette er avgjørende for å få kjennskap til hvor trappeanlegget vil ligge i terrenget og hvor blant annet vegetasjon og veier ligger i forhold.

I en rekonstruksjon vil man som regel møte på en rekke spørsmål som handler om byggemåte og materialbruk. Selv om målet er enkelt - å bygge noe så tett opp mot originalen som mulig - vil dagens teknikker og materialer kunne sette spørsmålstegn ved "gamlemåten". Dersom det som ble bygget, fraviker fra det som ble tegnet (slik det var tenkt), vil situasjonen slik det faktisk så ut vekke tyngst i spørsmålet om hvordan noe skal rekonstrueres. Problemstillingen tar sikte på en rekonstruksjon som ivaretar Hirschtrappens og UMB-parkens formuttrykk og stilkarakter. Det er dermed viktig å forstå hvilke faktorer ved utformingen som er særegne. Det sentrale parkrommet bærer preg av nyklassisistiske idealer og Moens akser, siktlinjer og formale uttrykk er ryggraden i komposisjonen. Det er tidligere pekt på Hirschtrappen som et viktig element i utformingen av det sentrale parkrommet og det er nettopp de nyklassisistiske tendensene som trer frem som argument for rekonstruksjonen av trappeanlegget.

I de kommende avsnittene vil ulike aspekter ved utformingen av Hirschtrappen bli diskutert. Målet er som sagt å rekonstruere gjennom tegning, men parkens utvikling de siste 80 årene påvirker arbeidet. Det vises et utvalg av de aktuelle tegninger i dette heftet, men vedleggene viser de viktigste tegningene i målbar målestokk.

Utgangspunktet for tegningene i denne oppgaven er tatt i Olav Moens egne håndtegning fra 1929. For lettere å forstå eventuelle usikkerheter i tegningen har det vært nyttig å bruke historiske bilder fra UMBS digitale fotoarkiv. Bildene sier mye om hvordan trappeanlegget lå i terrenget og hvilket tilskudd det ga parken.

GRUNNRIS I PLAN

På Moens tegning er trappeanlegget vist i plan. Her gis en forståelse av den relativt strenge symmetrien som ligger bak konstruksjonen. Alle trappetrinn har samme dybde, høyde og bredde, med unntaket av det nederste ved grusplassen. Det er brukt rette vinkler og solide dimensjoner og materialer. Grunnriset på tegningen viser forøvrig ikke hvordan konstruksjonen møter plassen ved Hirschstatuen og Johan L. Hirsch vei. På historiske bilder ser vi at trappeanlegget ikke slutter slik det kan tolkes av Moens tegning, men at det er anlagt grusganger som ender i trappeløp mot veien. Ved å studere Moens parkplan fra 1935 ser vi hvordan det er sannsynlig at trappen ble bygget. Vi har bilde av Hirschtrappen fra avdukingen av Hirschstatuen i 1930 og det er sannsynlig at planen som er tegnet etter dette viser anlegget slik det ble faktisk bygget.

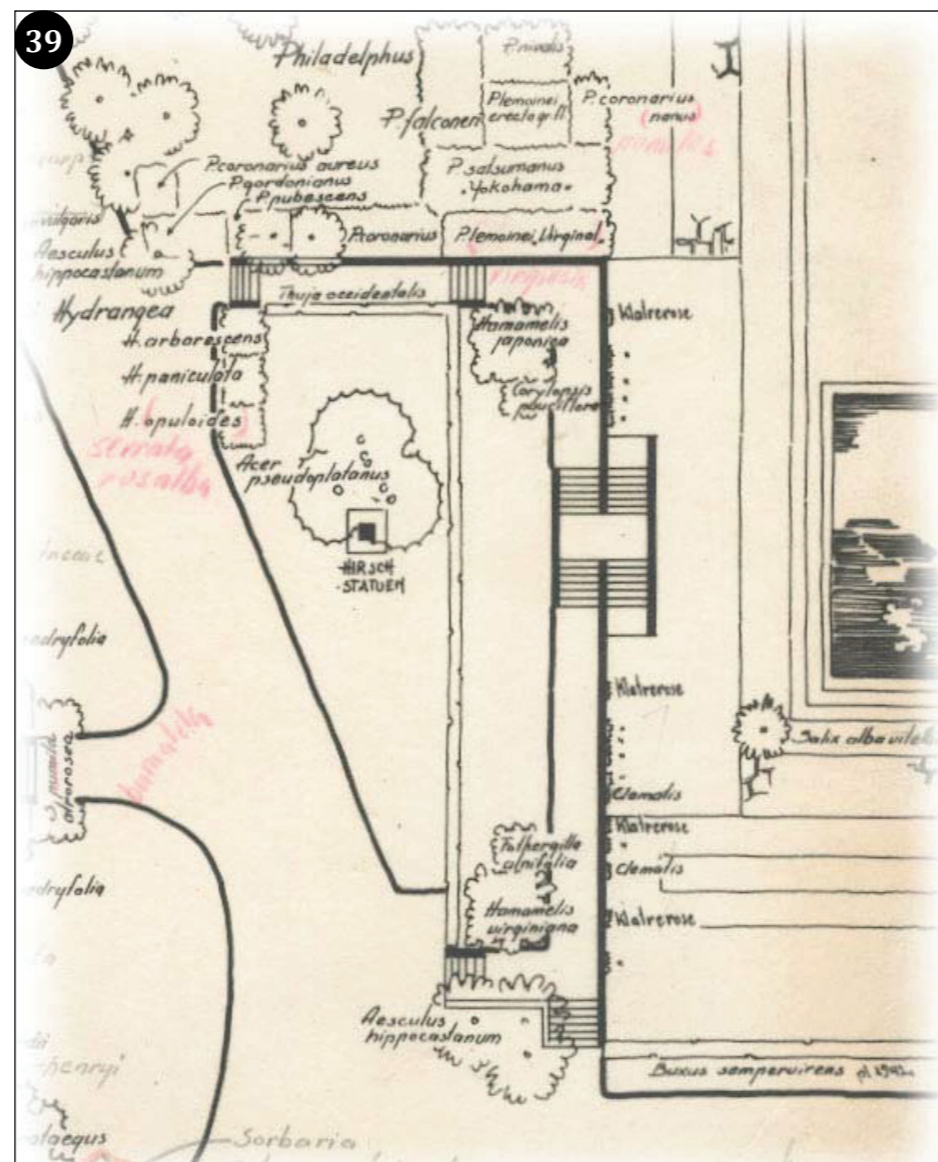
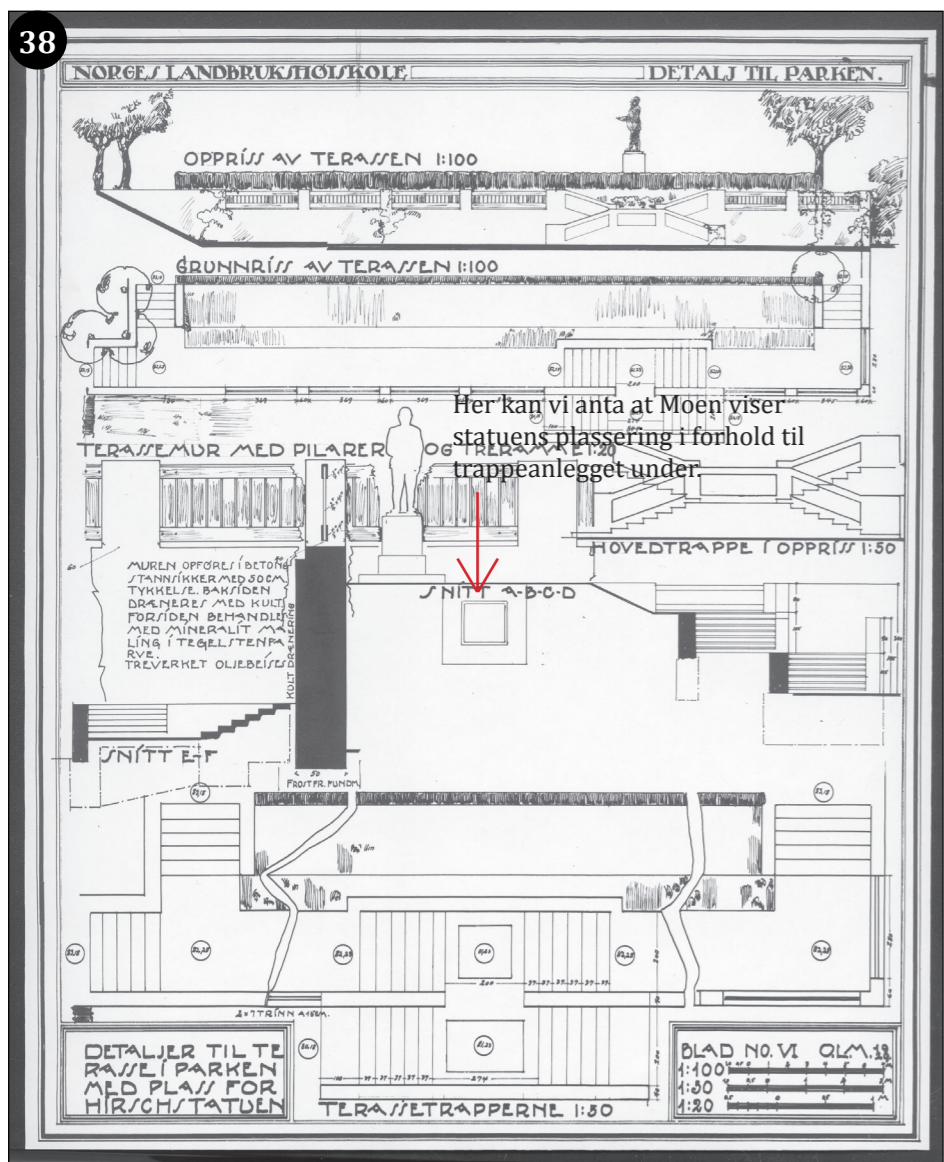
37

Det er tydelig at trappeanlegget fortsatte lenger mot Johan L. Hirsch vei. Dette kan vi se på den gruslagte terrassen innover i terrenget og muren langs denne. Foto antakelig fra 1940-årene.

38 Moens tegning slutter brått mot veien og det er i tillegg forvirrende at han tegner inn Hirschstatuen i plan i forhold til den nedre plantegningen uten å fortsette selve konstruksjonen i samme retning.

39 På en vegetasjonsplan antakelig fra 1940-tallet får vi et inntrykk av hvordan Hirschtrappen forholdt seg til Johan L. Hirsch vei. Det ser forøvrig ut til å være en del unøyaktighet i kartgrunnlaget ettersom forholdet mellom statuen, hekken og trappene ned mot grusplassen ikke stemmer overens med Moens tegning eller de historiske bildene. Vi ser at hekken og de inntilliggende trappeløp ligger lenger fra grusplassen enn hva Moen tegnet, samtidig som avstanden mellom statuen og de nedre trappene synes å være den samme. Det er samtidig et avvik i antall trappetrinn på de øvre trapper fra hva Moens tegning viser.

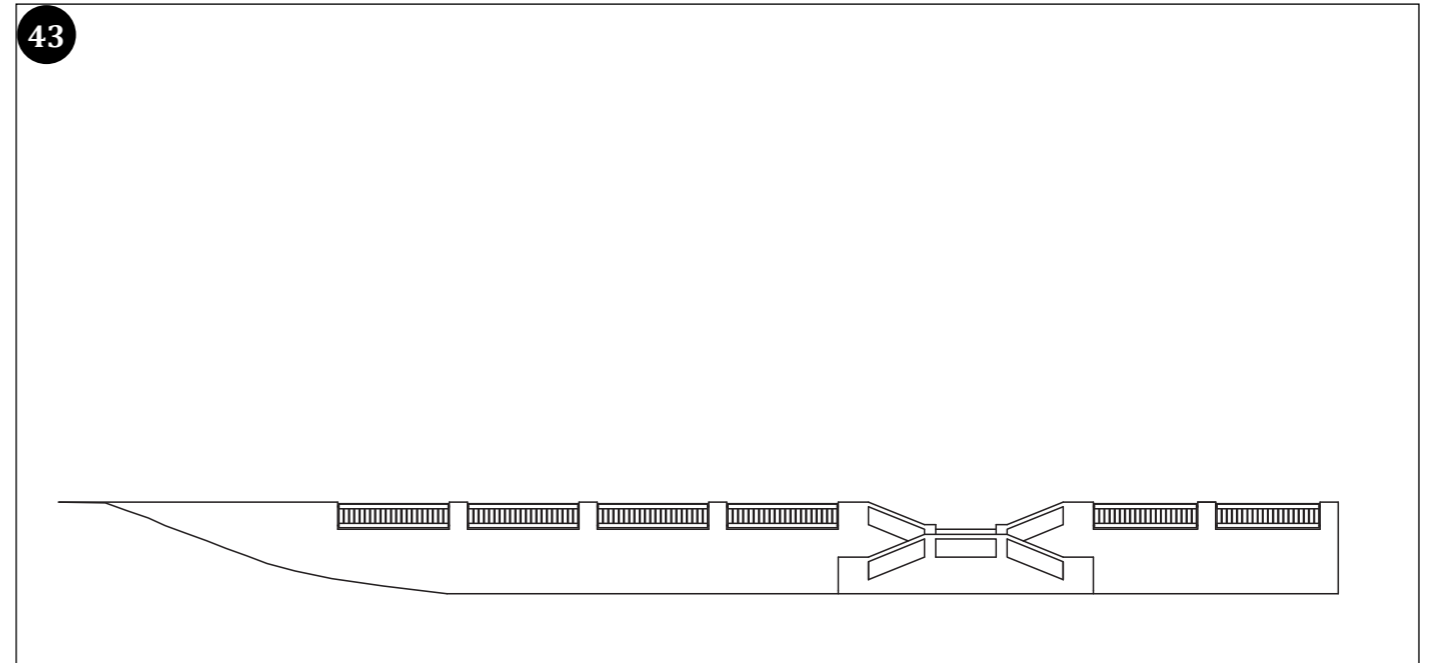
40 Parkplanen fra 1935 viser mest sannsynlig Hirschtrappen slik den ble bygget. Med unntak av illustreringen av terrassen mot Johan L. Hirsch vei, er det samsvar med Moen originale tegning.

OPPRISS

Moen tegnet et oppriss av Hirschtrappen på sin tegning fra 1929 (se figur 38). Her er det lett å forstå sammenhengen mellom trapp, vegetasjon, terreng og Hirschstatuen. Med utgangspunkt i de opplysninger som gis på Moens tegning, er tegningen under utarbeidet (figur 43). Tegningen begrenser seg til selve trappekonstruksjonen og terrenget.

Figur 42 fra 1930-tallet kan brukes som en god indikator på at tegningen til Moen ble fulgt med hensyn på opprissets utseende.

TILPASNING TIL DAGENS SITUASJON

Parken har forandret seg i løpet av årene og det er rundt 80 år siden Hirschtrappen ble bygget. Trærne i området har vokst seg store og legger noen begrensninger for rekonstruksjonen av trappen.

Hestekastanjene som står ved hjørnet av Urbygningens forplass og Johan L. Hirsch vei, ligger helt inntil nordvestre del av trappeanlegget. Dersom trappen skal bygges nøyaktig slik den opprinnelig var og på det samme stedet, vil anleggsarbeidet medføre store skader på trærnes rotsystem. Fundamenteringen

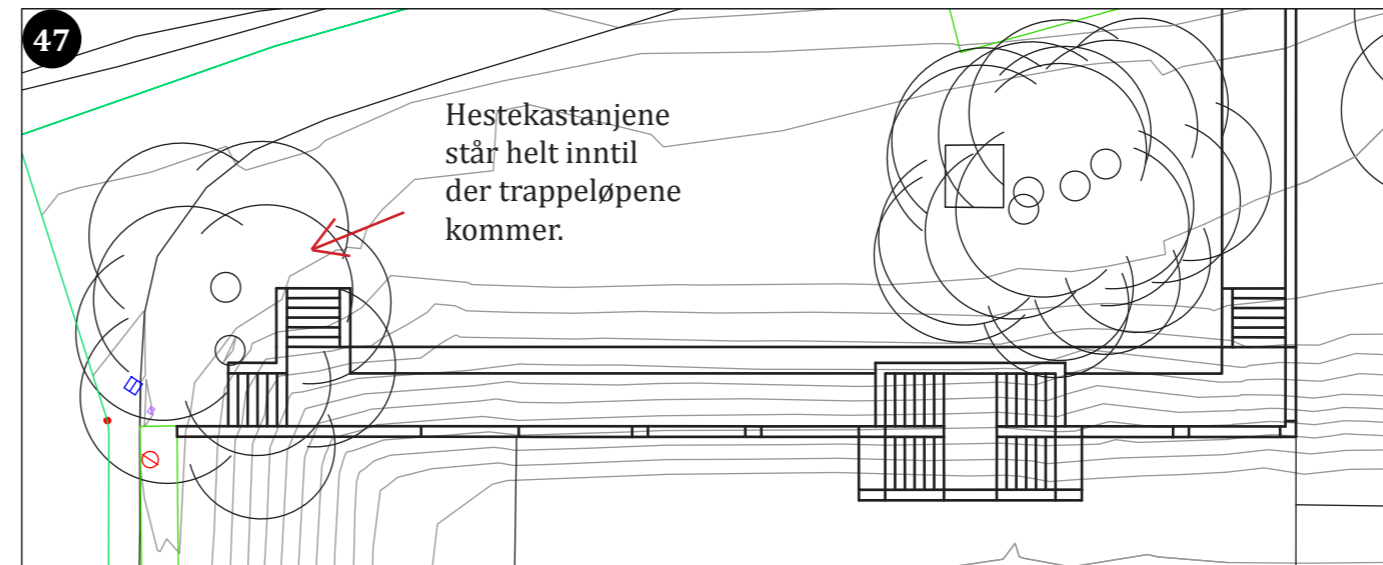
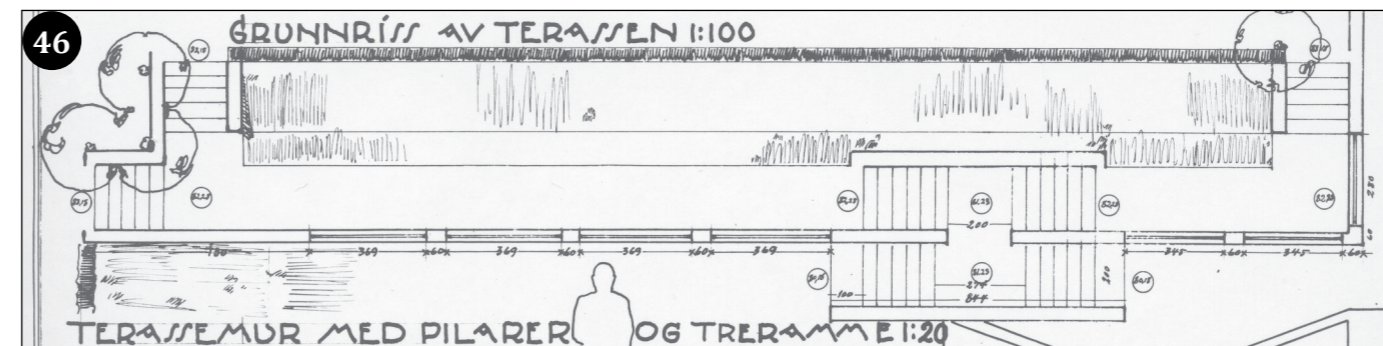
av konstruksjonen vil i tillegg legge beslag på et større jordvolum som medfører fjerning av en stor del av trærnes røtter. Dette gir oss en utfordring som innebærer at vi må ta et valgt angående rekonstruksjonen.

I prinsippet har vi fire valg:

- Vi kan flytte hele Hirschtrappen mot Speildammen.
- Vi kan felle trærne, plante nye litt lenger fra trappene og bygge trappen slik den var.
- Vi kan felle trærne, plante noe annet og mindre og bygge trappen slik den var.
- Vi kan gjøre om Hirschtrappen og unnlate å grave så nær trærne.

Opprinnelig ble det plantet tre hestekastanjer, men kun to står i dag. Vi ser av Moens tegning at disse ble plantet helt inntil trappene (figur 46) og det virker naivt å tro at de ikke vil havne i konflikt med trappekonstruksjonen. Figur 44 fra 1930-tallet viser hestekastanjene som små trær.

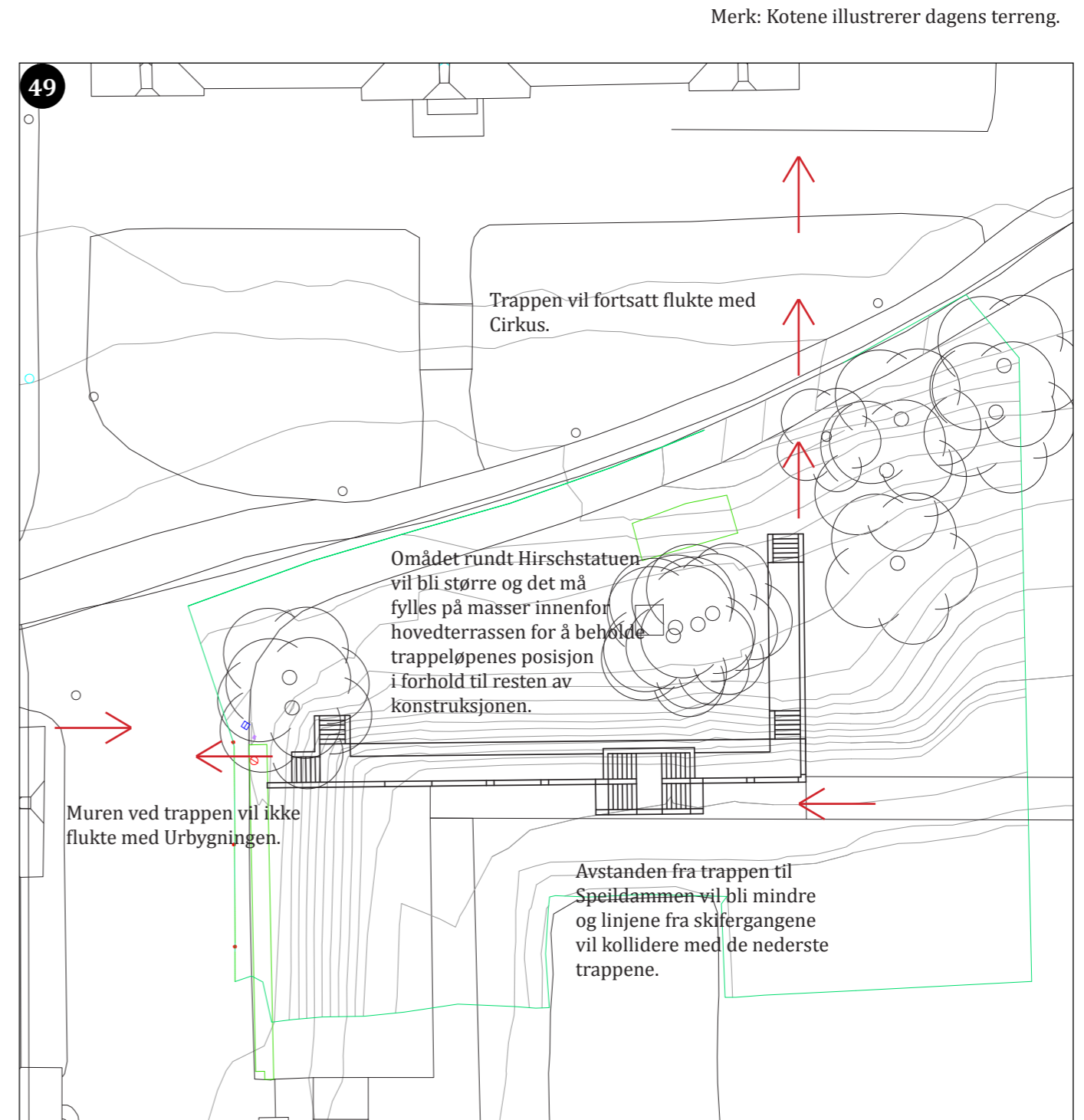
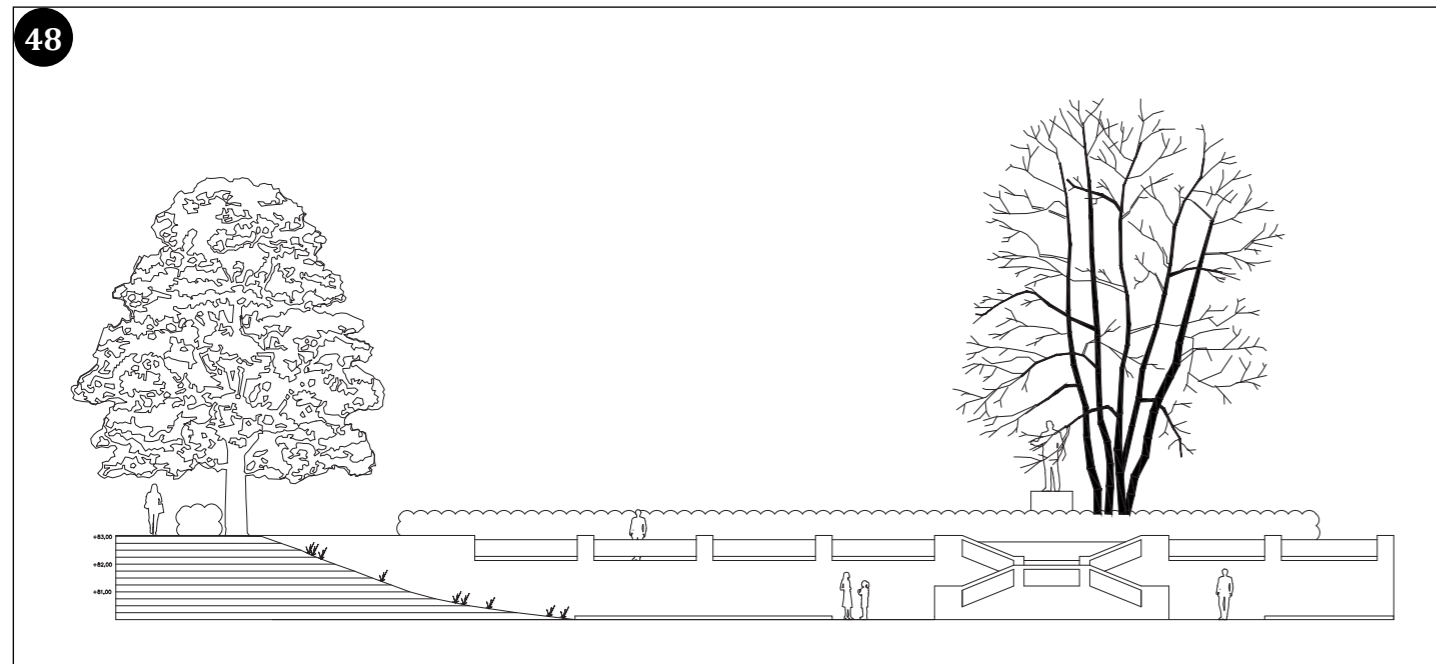

Hestekastanjene dekker i dag mye av fasaden av Urbygningen fra Johan L. Hirsch vei (figur 45). Dette var nok et bevisst grep av Moen som hang sammen med hvordan adkomsten til parken ga hint om hvor veien ledet, men svingte vekk og lot trærne påvirke opplevelsen (se side 23 for mer utførlig beskrivelse). Figur 47 viser hvordan de to gjenværende trærne står i konflikt med en rekonstruksjon av trappeanlegget.

FIRE MULIGE LØSNINGER

Som nevnt står vi ovenfor et valg med hensyn på utforming og plassering av trappeanlegget for å ta hensyn til dagens vegetasjon. På de neste sidene vil de fire alternativene som er nevnt bli presentert og diskutert.

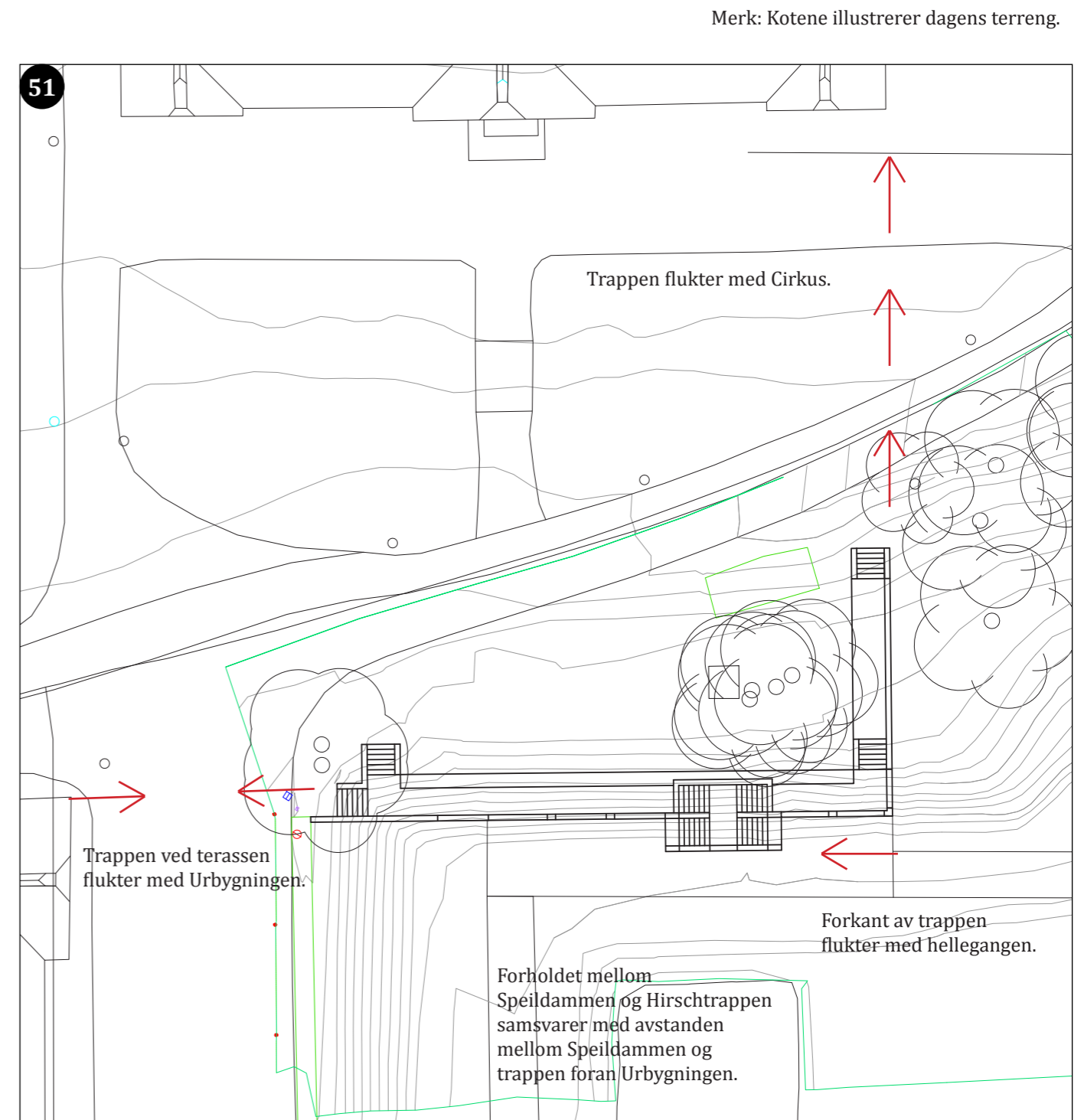
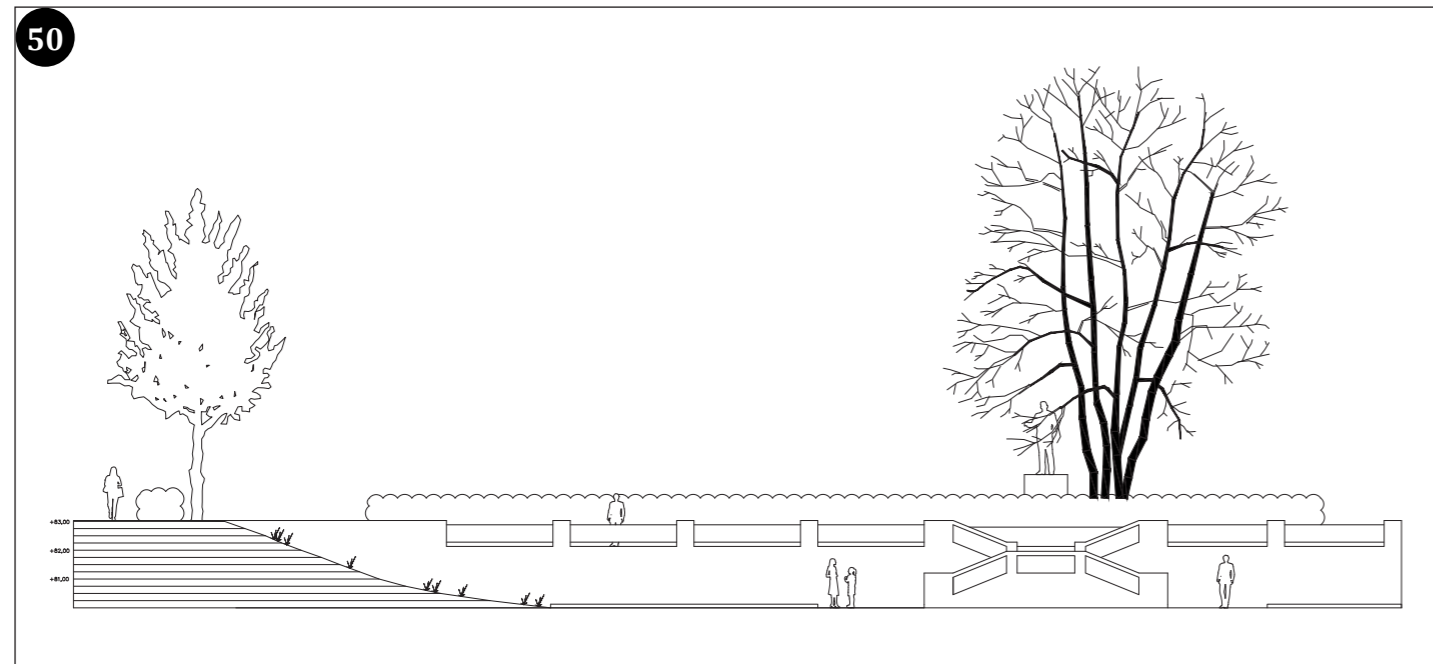
Alternativ 1 foreslår å bygge trappeanlegget slik det er tegnet, men å flytte hele konstruksjonen mot Speildammen. Dette medfører at opprisset forblir noenlunde det samme som opprinnelig (figur 48), men det skjer noe med en del linjer i parken (figur 49).

Alternativ 2 foreslår å felle trærne, plante nye litt lenger fra trappene og bygge trappen slik den var. Denne løsningen er tettest opp mot Moens plan, bortsett fra at trærne flyttes noe og at de ikke vil reflektere anleggets alder.

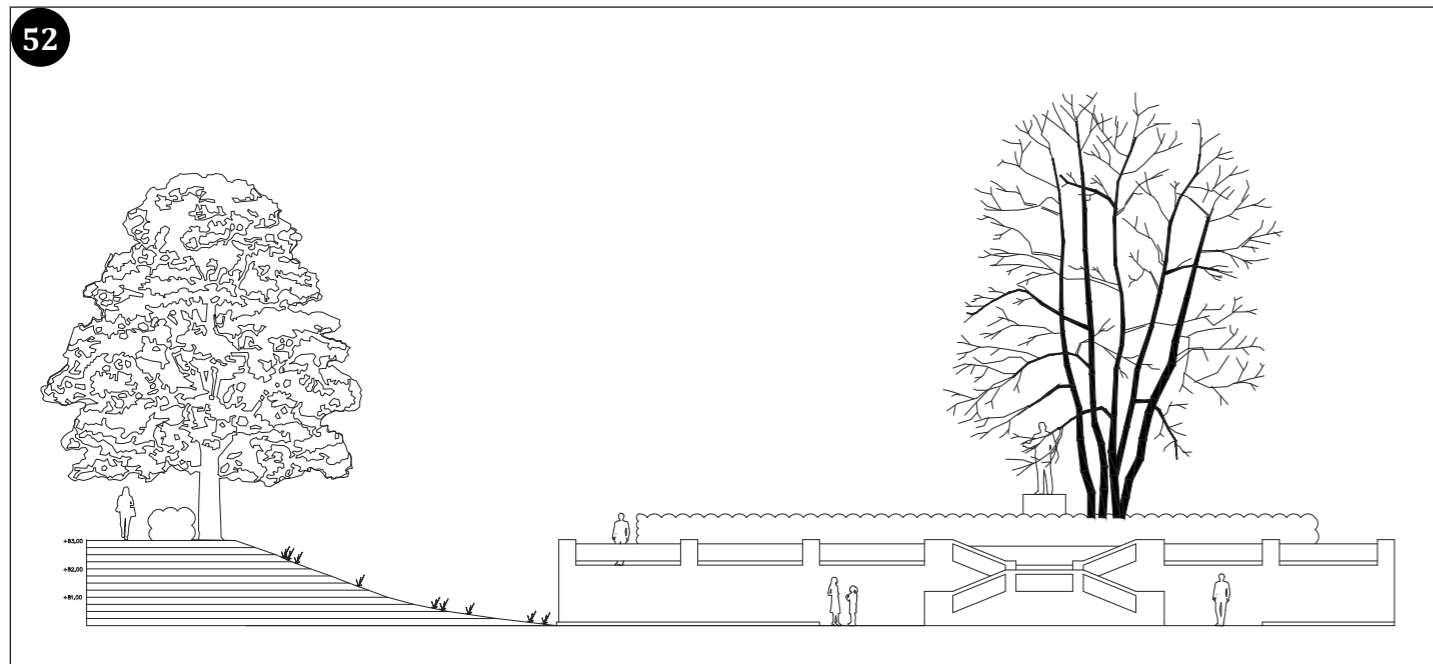
Opprisset (figur 50) viser hvordan de nyplantede hestekastanjene vil prege anlegget. I plan (figur 51) ser vi hvor godt trappeanlegget er innarbeidet i parken i forhold til bygninger og området ved Storeplenen.

Alternativ 3 foreslår å bygge trappeanlegget slik det var tenkt, men plante noe annet enn hestekastanje. For å skåne konstruksjonen kan det være aktuelt å plante til med mindre trær eller busker. I de første årene vil alternativ 2 og 3 ikke være så forskjellige. Etter noen år vil hestekastanjene ha vokst langt forbi eventuelle busker.

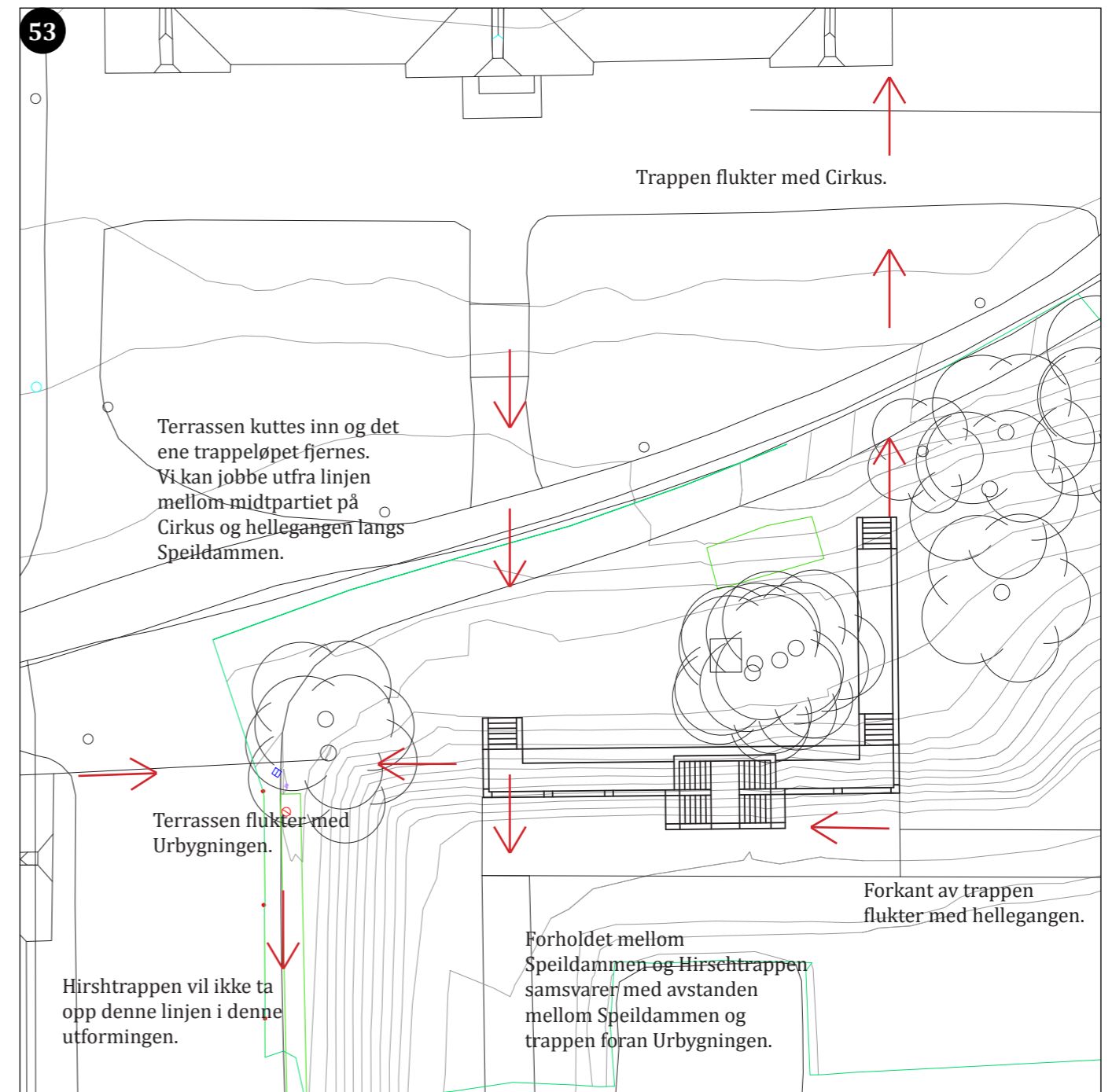

Alternativ 4 foreslår å tilpasse Hirschtrappen slik at hestekastanjene ikke tar skade. Trærne får dermed stå, men Hirschtrappen kuttes inn i den enden som er nærmest disse. Dette medfører at trappen i enden av terrassen må fjernes i retning mot Urbygningen og at trappen mot Cirkus må flyttes. Det er mulig å kutte inn konstruksjonen slik at den tar opp linjen mellom midtpartiet på Cirkus og hellegangen langs Speildammen. For å unngå å fylle masser oppå røttene til trærne, blir det en mur som holder terrassen oppe mot Urbygningen.

Opprisset (figur 52) viser hvor brått Hirschtrappen vil ende mot Urbygningen. Muren som holder terrassen vil ikke treffe på linjen ved Urbygningens forplass og den andre trappekonstruksjonen ned mot Speildammen (figur 53).

Merk: Kotene illustrerer dagens terreng.

VALGT LØSNING

De forrige sidene gjør rede for konsekvensene de ulike løsningene fører med seg. Når vi bryter alternativene ned, ser vi at det hele dreier seg om et dilemma om form eller vegetasjon er viktigst. I problemstillingen er målet å ivareta formuttrykket og stilkarakteren. Dermed blir formen svært viktig. Det er dessuten det formmessige som er hovedtyngden i fredningsvedtaket. Dermed kan vi konkludere med at det viktigste er å bevare Hirschtrappens form for å opprettholde de formmessige kvaliteter vi finner i det sentrale parkrommet.

Vi står nå igjen med to alternativer. Vi kan felle trærne og plante samme tresort, eller vi kan plante noe annet. Ved å plante noe annet gjør vi om på en vesentlig del av parken. Langs store deler av hovedadkomsten til parken er det plantet hestekastanje. Dette treslaget har dermed fått en sentral plass i komposisjonen og burde derfor videreføres. Vi husker samtidig tanken om hvordan trærne langs hovedadkomsten skulle påvirke hva som var synlig for den besøkende i sin ferd mot Urbygningen (side 23).

På bakgrunn av alle de forhold som nå er beskrevet, faller løsningen på å felle trærne, bygge trappeanlegget slik det var tenkt (og ble bygget) og plante nye tilsvarende trær litt lenger fra trappene (alternativ 2). Denne løsningen blir tettest opp mot Moens plan. De opprinnelige trærne ble plantet nærmest helt inntil trappene. Ved

å gjøre det samme i dag vil vi få et problem med at bakken løfter seg rundt stammen og hever trappene. Vi må derfor plante trærne litt lenger mot Urbygningens forplass (se figur 55). For å sikre nok rotvolum til trærne, vil det være nødvendig å grave opp deler av Urbygningens forplass og ta i bruk rotvennlige masser. Dette vil forhåpentligvis lede røttene fra Hirschtrappen. Som nevnt ble det plantet tre trær i Moens tid, mens det i dag kun står igjen to. Det vil være mest fordelaktig for trappekonstruksjonen at det ikke plantes flere enn to trær for å begrense skaden på denne.

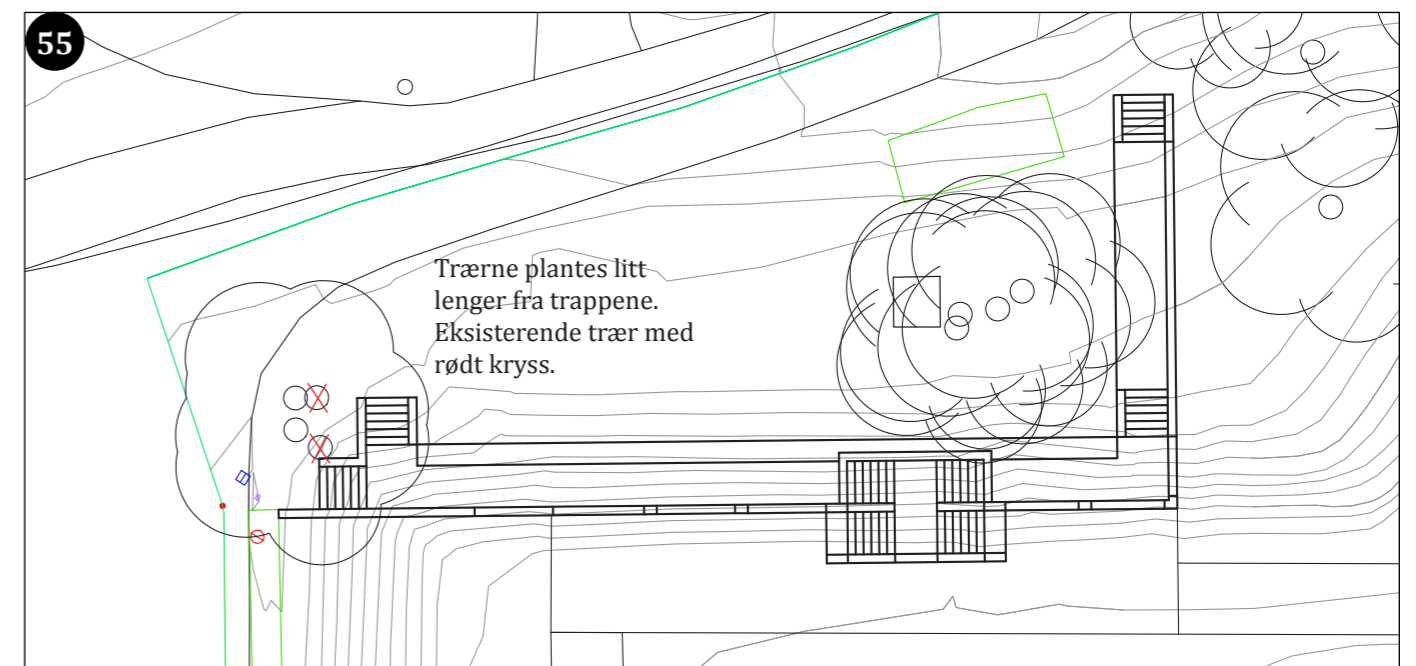
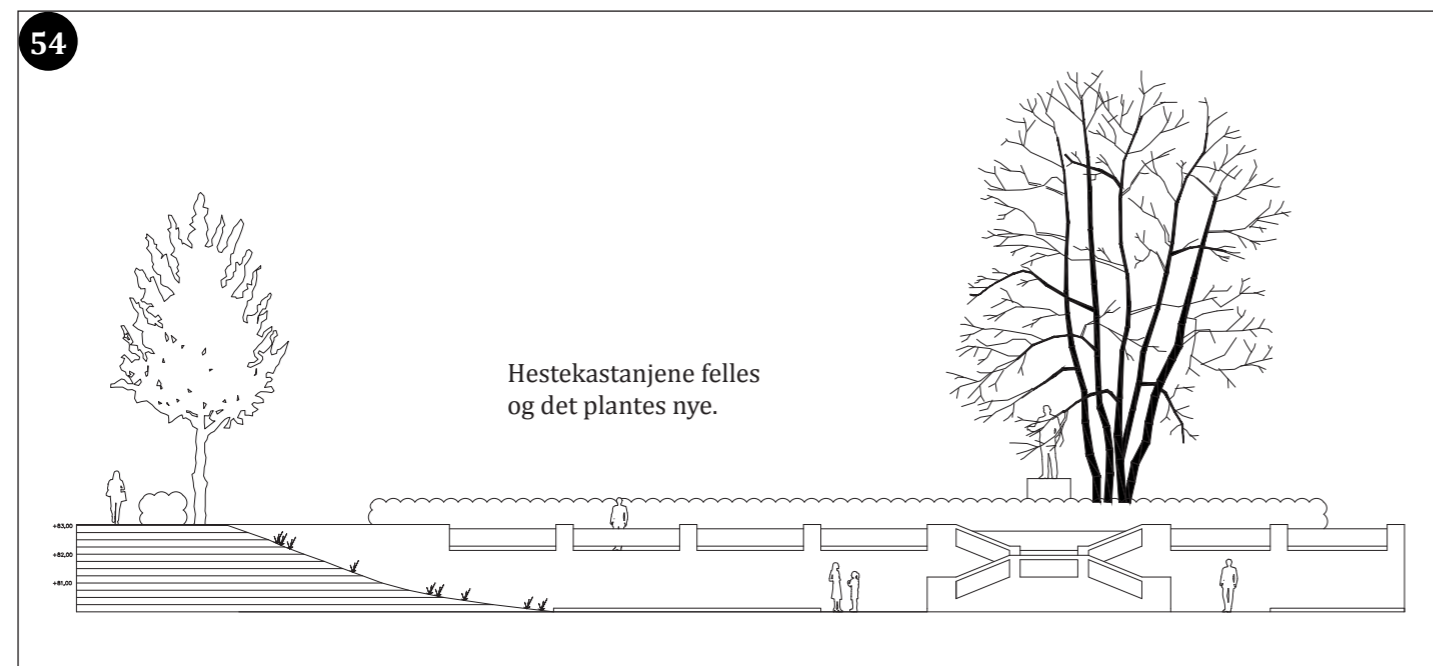
Vi kan av figur 54 se hvor elegant trappeanlegget møter terrenget ved hestekastanjene .

Det er mulig at vi kan se for oss en situasjon der trærne felles når de har nådd en viss størrelse, for eksempel om 50 år, og at det plantes nye. Dette bidrar til at trærne ikke får mulighet til å ødelegge trappekonstruksjonen.

Tidligere i oppgaven ble forholdet mellom Hirschtrappen, Tårnbygningen og Cirkus nevnt. Etter å ha studert området og kryssmålt flere steder, er det kommet til at forkanten av Hirschtrappens hovedterrasse ikke kan ha vært på linje med enden av Urbygningen. Parkplanene til Moen viser dette, men ved å ta utgangspunkt i Moens tegning av Hirschtrappen fra 1929 og jobbe

seg ut fra hvor hestekastanjene står i dag kan ikke plasseringen ha vært slik. Vi finner to koblingskummer i dagens anlegg som vi kjenner igjen fra historiske fotos (se figur 28) og plasseringen av disse og sporene i terrenget etter skifergangen mot Chr. Magnus Falsens vei bygger opp under denne påstanden. I den valgte løsningen er trappeanlegget plassert slik at den indre avgrensningen av hovedterrassen flukter med Urbygningens kortsida. Denne løsningen passer overens med Moens angivelse av hvor hestekastanjene står i forhold til trappene. Løsningen gjør dessuten at avstanden fra Hirschtrappens hovedtrapp til Speildammen er lik tilsvarende avstand mellom trappeanlegget foran Urbygningen og Speildammen. Skifergangen langs Storeplenen mot Chr. Magnus Falsens vei får dessuten samme bredde som den som strekker seg fra trappeanlegget foran Urbygningen. Det viktigste i plasseringen av trappeanlegget må uansett kunne sies å være at det har samme retning som anlegget rundt og at Hirschstatuen havner rett ovenfor Hirschtrappens hovedtrappeløp slik at aksene fra Tårnbygningen trer frem.

Merk: Kotene illustrerer dagens terreng.

PLASSEN VED HIRSCHSTATUEN

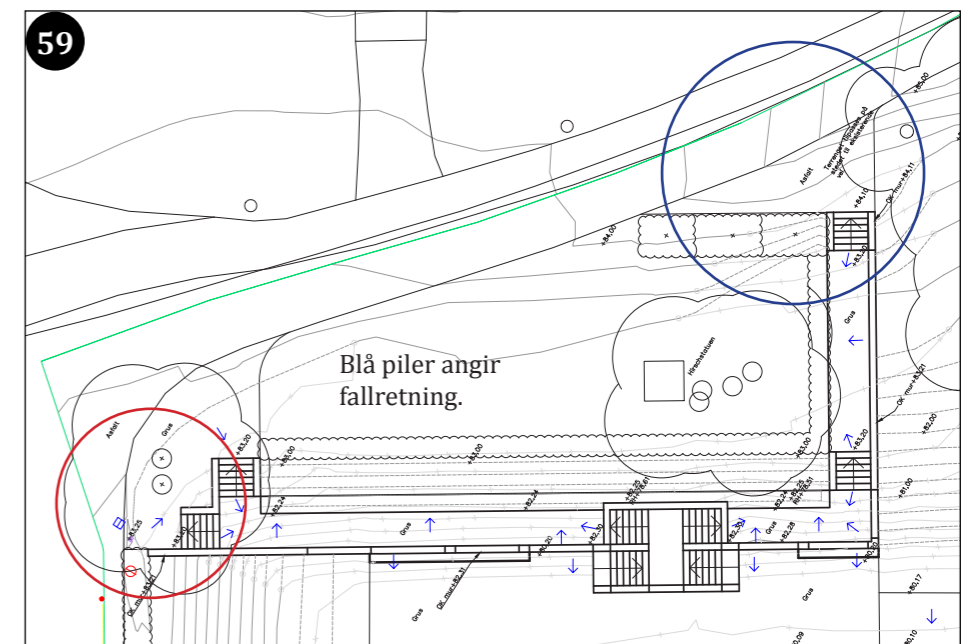
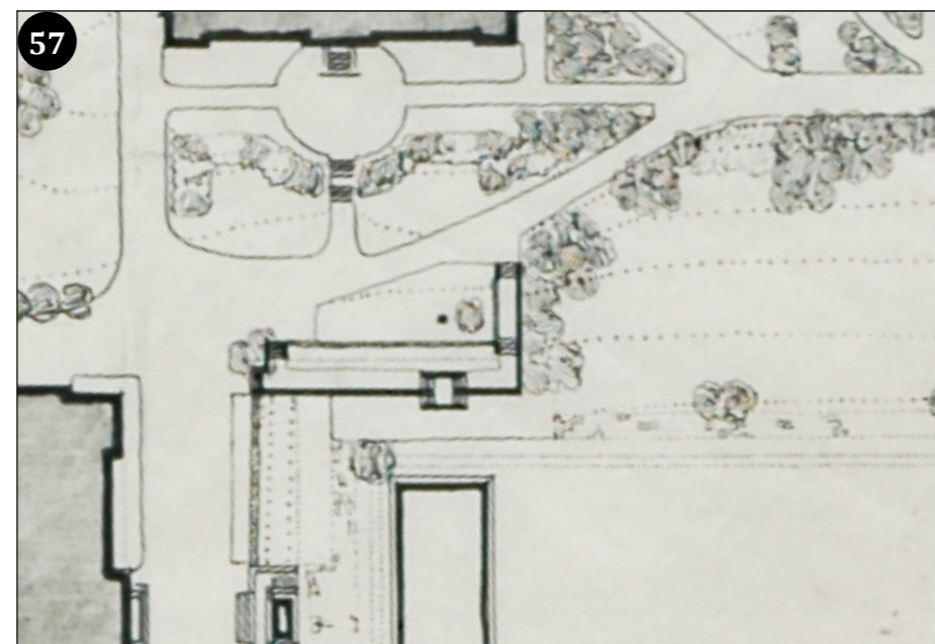
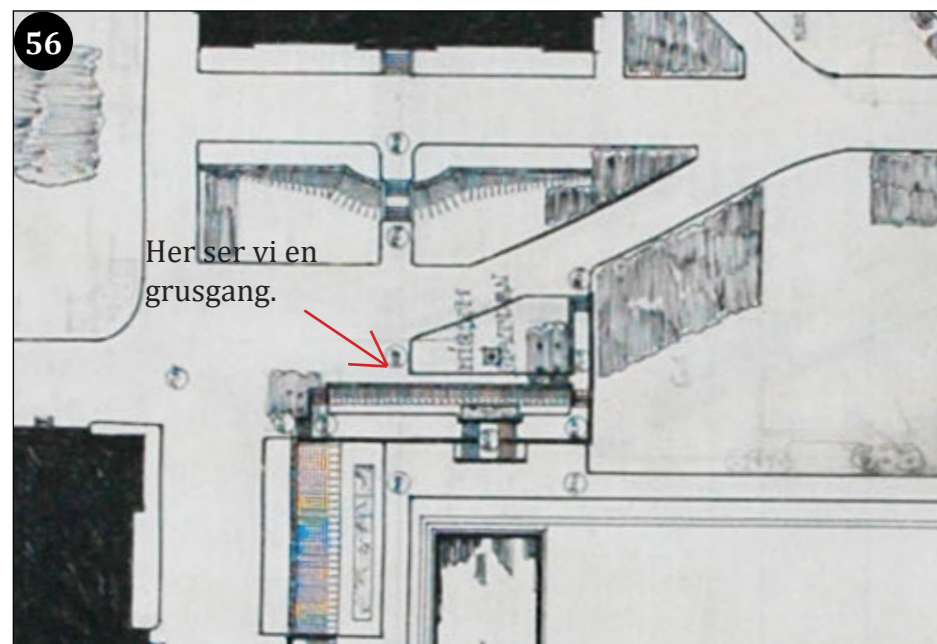
Plassen ved Hirschstatuen var ikke med på Moens tegning over Hirschtrappen, bortsett fra forholdet mellom trappeanlegget, hekken og statuen. I Moens plan fra 1924 (figur 56) ser det ut som han hadde planlagt en singelgang mellom statuen og hekken som angivelig går over i en trapp ned mot den sørøstre terrassen. På planen fra 1935 (figur 57) ser det ut til at denne singelgangen er erstattet med gress. Igjen går vi ut fra at planen som er tegnet etter at Hirschtrappen stod ferdig, illustrerer den mest korrekte situasjonen. Vi kan samtidig se av figur 58 at det ikke var en singelgang inntil statuen.

Opprinnelig var det benyttet grus som dekkemateriale på Urbygningens forplass og Johan L. Hirsch vei. I dag er området asfaltert og det vil det av praktiske grunner sannsynligvis være i fremtiden også. Av figur 58 ser vi at de tre hestekastanjene står plantet rett i grusen. Det er ikke noe alternativ å asfaltere helt inntil stammene og å så til med gress vil føre til et stort vedlikeholdsbehov og fort se grisete ut.

Av landmålingen som ble utført i forbindelse med denne oppgaven, kommer det frem at den asfalterte forplassen foran Urbygningen ligger høyere enn hva den gjorde da Moen planla anlegget. Det er antakelig asfaltert rett på det opprinnelige grusdekket, noe som medfører at trappene opp mot forplassen ved hestekastanjene ligger lavere enn forplassen (rød sirkel på figur 59). Sluket på hjørnet ved hestekastanjene ligger i asfalten og dette ligger omtrent fem centimeter over nivået ved trappene. Løsningen blir å benytte grus som dekkemateriale og forme terrenget slik at vannet faller skrått mot og forbi trappene (se figur 59 eller vedlegg 02). Grusdekket vil i tillegg infiltrere store deler av vannet. Når forplassen til Urbygningen i fremtiden skal renoveres, må terrenget på dette hjørnet formes på en mer gunstig måte med fall mot forplassen og et sluk.

Vi støter på nok en terrengmessig utfordring der det ene trappeløpet møter den lille plassdannelsen langs Johan L. Hirsch vei (blå sirkel på figur 59). Terrenget faller omtrent 70 centimeter ned mot trappen. Et grusdekke vil egne seg dårlig her ettersom det vil skylles ned mot trappen. Det anbefales å asfaltere denne plassen og påse at vannet renner forbi trappen med terrengbehandling på stedet.

Vedlegg 02 Teknisk plan illustrerer terrengutfordringene.

DETALJER

MÅL OG MATERIALE

Moens tegning gir detaljerte opplysninger som gjør det mulig å tegne ut det meste i detalj. Han har angitt en rekke punkthøyder som kan brukes for å dobbeltsjekke at man har forstått tegningen riktig, samtidig som de forteller mye om det tilstøtende terrenget.

Hovedtrappen fra grusplassen mot Speildammen (på figur 38 kalt "Terassetrappene 1:50") angir mål på inntrinn og repos. Ved å studere figur 60 ser vi at det er tegnet inn overheng på trappetrinnene, noe som kan tolkes som at trinnene er skiferkledte. Det samme overhengen er ikke vist på toppen av murene og dermed er det lite trolig at disse var kledt med skifer. På bildene fra avdukingen av Hirschtrappen ser vi at murene ikke er kledt med skifer, men vi ser heller ikke om trappetrinnene er hellelagte. Det er dessuten mulig at trappeanlegget ikke var helt ferdig da disse bildene ble tatt. Vi ser for eksempel sporene etter bordforskalingen ved å zoome inn i bildet. På tegningen skriver Moen at *"forsiden behandles med mineralit maling i tegelstenfarve"*, noe vi kan slå fast at ikke er blitt gjort før disse bildene er tatt.

Moen tegnet også trappeanlegget som senere ble bygget i skråningen mellom Urbygningens forplass og Speildammen. Dette står fremdeles og her er både murer og trapper kledt med skifer, men det er ingen garanti for at Hirschtrappen var planlagt på samme måte.

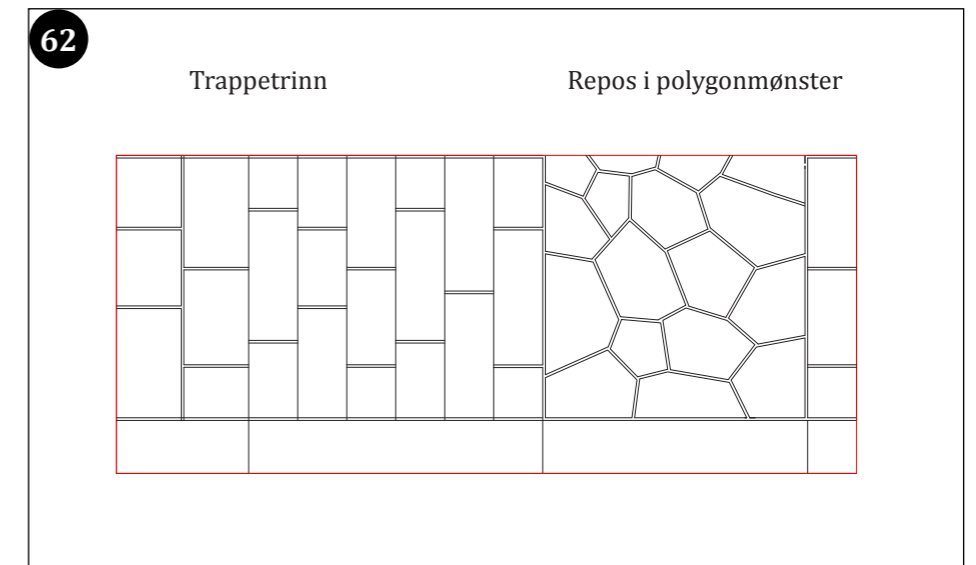
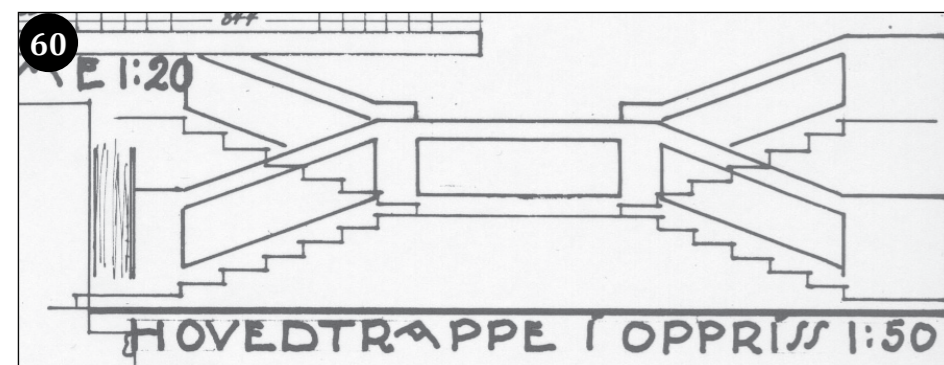
Moen skriver at det skal benyttes mineralit med teglsteinsmønster. Dette er en pusstype som gikk ut av produksjon og bruk i Norge fra rundt 1950. Holdbarheten på mineralitpuss er fra 50 til 100 år, noe som er svært bra. Kunnskap og metode rundt pusstypen er svært begrenset i dag, men det finnes firmaer som kan lage mørtel på bestilling og det er mulig å lage en nøyaktig kopi av en eksisterende mineralitbehandlet overflate. Dersom trappeanlegget i skråningen mellom Urbygningens forplass og Speildammen er behandlet med mineralit, vil det med andre ord være mulig å analysere denne pussen og behandle Hirschtrappen på samme måte. Fargen på trappen foran Urbygningen synes på en annen side å fravike fra den som er beskrevet på Moens tegning av Hirschtrappen.

LEGGEMØNSTER

Som nevnt er det vanskelig å se skiferhellene på Hirschtrappens trappetrinn, men på både trappen nedenfor Urbygningens forplass og de andre mindre terrengtrapper rundt Storeplenen er det brukt skiferheller i 30 mm tykkelse. Disse hellene er knukket i kanten, noe som gir en noe ujevn kant. Denne teknikken skal brukes på Hirschtrappen også. Det er ulik lengde på skiferhellene, altså fallende lengder. På reposit på trappeanlegget foran Urbygningen er det benyttet polygonmønster. Vi velger dette på Hirschtrappen også, selv om vi ikke vet sikkert om det ble brukt. Dette kan være en grei måte å vise hvor trappetrinnene begynner for en svaksynt, samtidig som det gir en del fordeler når det skal arbeides med fall på flaten.

Figur 61 viser detalj av leggemønster på trappeanlegget nedenfor Urbygningens forplass. Her ser vi møtet mellom polygonmønsteret på reposit og trappetrinnene med rektangulære heller i fallende lengder. Figur 62 viser teknikkene brukt på Hirschtrappens hovedtrapp i den valgte løsningen.

Det er gjennomført studering av skiferheller fra hellegang ved Speildammen og sammenligning med diverse produkter og overflater. Det antas at det er lys Oppdalskifer med naturlig overflate som er brukt rundt Speildammen i dag. Denne blir brukt til samtlige skiferdekker i rekonstruksjonen av Hirschtrappen. Oppdalskifer har ca.35-45% kvartsinnhold og blir dermed svært holdbar. Dette er spesielt viktig i hellegangen på siden av Storeplenen ettersom det kjøres med tunge klippemaskiner over hellene som ligger dynamisk.

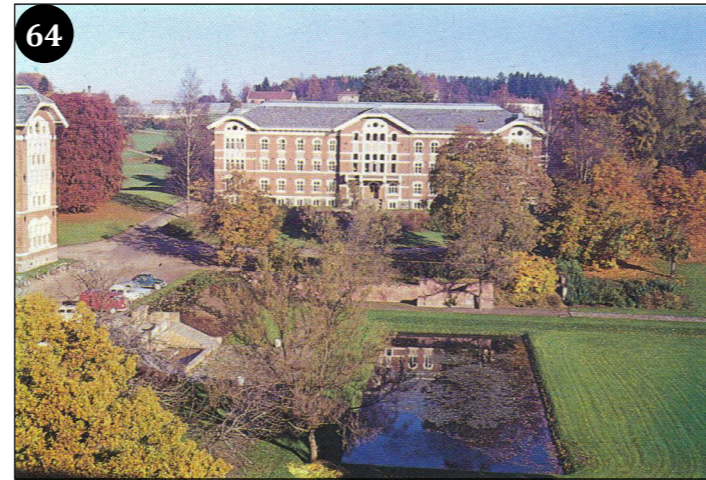
GRUSDEKKE

Av de historiske bildene kan vi se at det var benyttet grus som dekkemateriale i det sentrale parkrommet. Urbygningens forplass, Johan L. Hirsch vei, terrassen på Hirschtrappen og plassen mellom denne og Speildammen var i sin tid gruslagt. I dag er Urbygningens forplass og Johan L. Hirsch vei asfaltert av vedlikeholdsmessige grunner. I rekonstruksjonen av Hirschtrappen ønskes det å gjenskape mest mulig av det uttrykket som anlegget hadde tidligere. Det benyttes derfor grusdekke foran hovedtrappeløpet, på terrassen og rundt hestekastanjene på hjørnet mot Urbygningens forplass.

Et fargefoto brukt i en artikkel i Byggekunst fra 1988 (Jørgensen 1988) illustrerer hvordan det sentrale parkrommet var preget av en rødlig grus som dekkemateriale (figur 64). Fargen på denne tas opp i teglsteinsbygningene, grunnmur og detaljer på bygningene og pussen på Hirschtrappen og trappeanlegget foran Urbygningen. Vi vet blant annet at trappene opp midtpartiet på Urbygningen og Cirkus er av nordmarkitt (figur 63). Det blir dermed nærliggende å anbefale et grusdekke av nordmarkitt eller lignende i tilknytning til Hirschtrappen

Den rødlig nyansen går igjen i store deler av bygningsmassen rundt det sentrale parkrommet.

Det sentrale parkrommet var preget av et rødlig grusdekke. Foto fra 1965.

FALL

Tegningen til Moen forteller ikke hvordan overflatevannet skal ledes vekk fra konstruksjonen. Det er avgjørende å anlegge alle flater utendørs med fall, både trappene, terrassen og grusgangen mot Speildammen. På tegningen av hovedtrappen (figur 38) er det inntegnet to firekanter på hovedtrappens repos uten at det kommer klart frem hva disse beskriver. Det er mulig de sier noe om fall, men det ville vært en uheldig løsning å la vannet samles i to sluk i konstruksjonen. Bruk av sluk på en slik måte vil være utsatt for å tette seg og det er vanskelig å vedlikeholde installasjonen. Dersom firekantene angir to toppunkter, vil ikke vannet finne veien ut fra den innerste delen av trappens repos.

I denne oppgaven velges det bevisst løsninger som ikke behøver installering av dreneringsrenner som aco drain, sluk og skulte drenerør i konstruksjonen. For det første vil slike synlige installasjoner sette sitt preg på uttrykket av trappeanlegget og for det andre krever de stadig ettersyn da de lett tetter seg når løv og smuss samler seg opp i systemet.

Trappetrinnene gis et fall på 1 cm per trinn, med unntaket av det nederste ved grusplassen som faller med to cm på grunn av sin dybde.

Terrassen gis et sidefall på 2% mot terrenget i overkant.

Reposet krever et komplisert fall med flere knekkpunkter siden vannet må ledes i flere retninger.

Grusplassen gis et fall på 2% ut fra konstruksjonen.

For illustrasjon av fallet, henvises det til vedlegg 07 Detalj A.

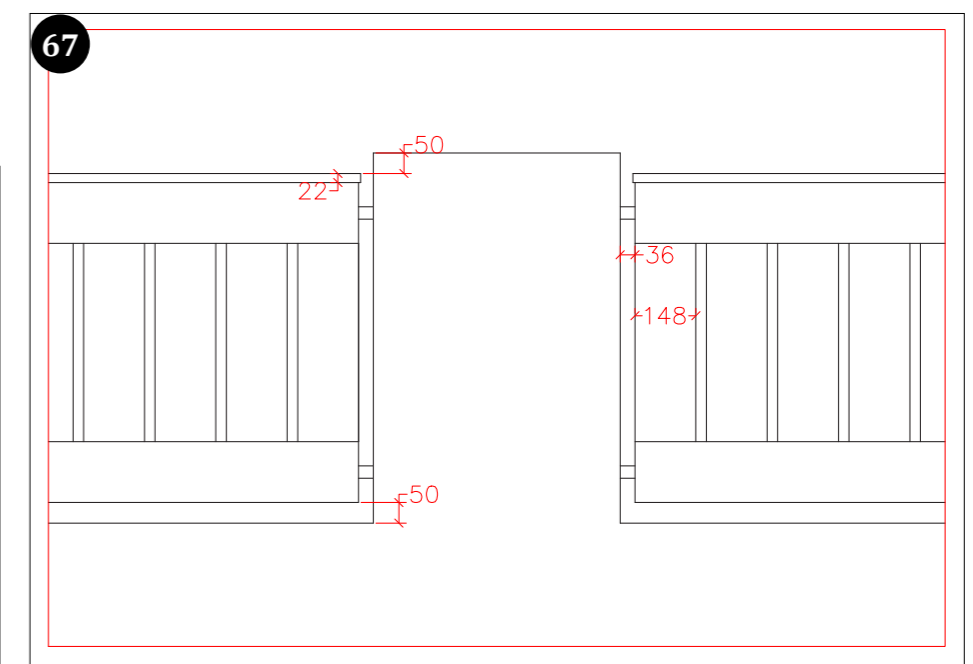
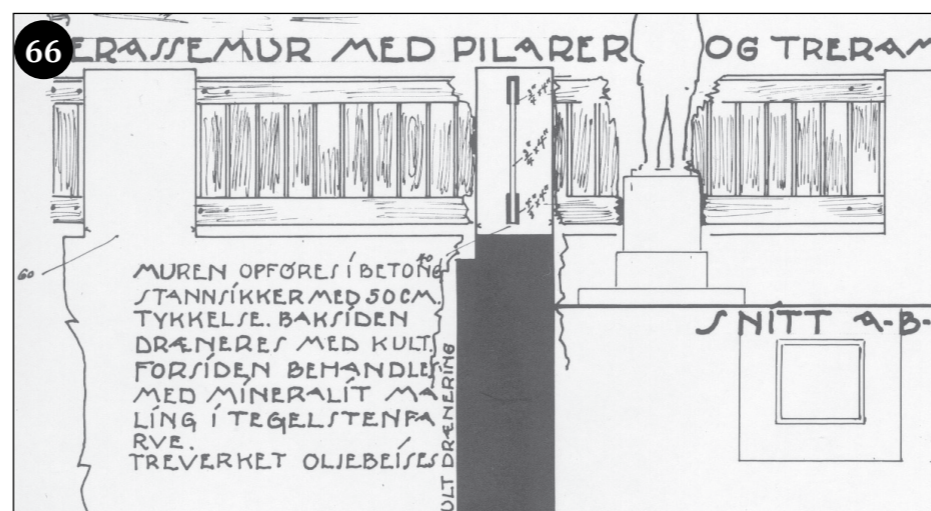
GELENDER

Moens tegning illustrerer hvordan gelenderet på hovedtrappen skal se ut, men bortsett fra høyden er ikke tegningen målsatt på dette området. Høydeangivelsen forteller oss i grunnen nok til å kunne rekonstruere hovedformen på gelenderet ved å la dette følge trappens helningsgrad. Vi ser av tegningen og historiske fotos at det ble laget speil i betongen. Disse er ikke målsatte og bestemmelsen av størrelsen på disse blir dermed vanskelig å fastslå. Det er i rekonstruksjonen valgt å la avstanden fra trappetrinn og opp til speilet i betongen tilsvare ett opptrinn (15cm). Avstanden fra topp gelender og ned til speilet settes også til 15cm. Speilet gis en dybde på 28mm slik det er gjort på trappeanlegget i skråningen foran Urbygningen. 28mm er i tillegg standard dimensjon på trevirke, noe som kan være gunstig i arbeidet med forskalingen av betongen.

REKKVERK

Moen viste en detalj av rekkverket som skal brukes på muren ved terrassen på sin tegning (figur 66). Her ser vi at han bruker materialer med dimensjonen 19x98 mm (omregnet fra tommer til dagens standard). Avstanden mellom de vertikale rekkverksplankene synes å være liten (ca. 20mm) sammenlignet med hva vi finner på trappeanlegget foran Urbygningen (ca. 53mm). Ved å konstruere rekkverket slik Moen tegnet det, vil vi få rundt 31 vertikale rekkverksplanker på et av de lange strekkene. På et foto fra avdukingen av Hirschstatuen ser vi at det i virkeligheten var rundt 21 stykker og avstanden mellom synes fortsatt liten (figur 65). De oppgitte dimensjoner vil gi et spinkelt uttrykk og med tanke på at det ikke ble bygget slik, anbefales det å gå opp i dimensjon til 22x148mm. Med denne dimensjonen blir antallet vertikale rekkverksplanker den samme som vi kan tyde på fotoet.

Figur 67 viser detalj av rekkverket (se vedlegg 08 for full tegning).

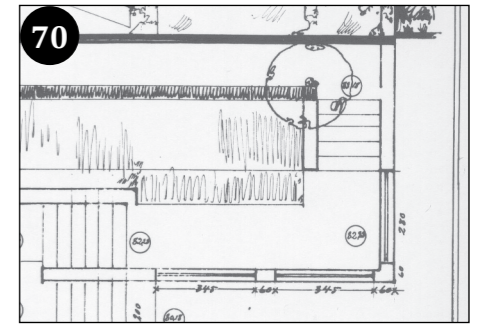

PLANTEBRUK

Moen viste på sine parkplaner fra 1930-tallet og utover hovedstrukturene for vegetasjonen. På en vegetasjonsplan fra etter 1942 angis nøyaktig plantebruk med latinsk navn. Vi kan anta at Moen lagde denne planen, men dette vites ikke. Vi kan få et innblikk i hvordan vegetasjonen rundt Hirschtrappen var med å forme området ved å studere historiske fotos.

I hovedtrekk står alle trær fremdeles, med unntak av et par trær ved grusplassen foran trappeanlegget. Vi vet at det stod et tre inntil hovedtrappen uten at planteplanen eller Moens parkplaner viser dette. Treet kan ses på figur 71 og vi ser også at det står farlig nærme konstruksjonen. Dette fotoet antas å være fra 1950-tallet. Det anbefales ikke å plante et nytt tre på denne plasseringen da det vil komme i konflikt med fundamenteringen for trappeanlegget. Treet vil på den andre side bidra til å dekke til sidene av Storeplenen slik at Urbygningen trer bedre frem. Sett på en tredje måte, kan treet plassering forstyrre aksen fra Tårnbygningen til Hirschstatuen. Videre vet vi at det stod et piletre på de to hjørnene av Speildammen mot Urbygningen. Det anbefales å plante piletrærne på begge sider av Speildammen slik vi kan se at Moen planla det på sine parkplaner fra 1930-tallet og utover. Disse synes dessuten på historiske fotos. Det skal likevel vurderes hvorvidt de oppgitte trærne er egnet med tanke på at Urbygningens fasade skal holdes relativt fri for forstyrrende elementer sett fra Storeplenen. På Moens tegning av Hirschtrappen ser vi en inntegning av et tre på hjørnet av gressplenen ved Hirschstatuen mot den innovergående terrassen (figur 70), men dette treet kan ikke ses på historiske fotos og plasseringen ville vært meget uheldig med tanke på skaden treet kunne påført trappeanlegget med tiden. Dette treet anbefales dermed ikke plantet.

Thujahekken på toppen av skråningen må kunne sies å være av svært stor betydning. Denne skjermer brukerne av trappeanlegget for veien på oversiden. Den klipte formen understreker dessuten det formale i Moens nyklassisistiske anlegg. Denne hekken står på stedet fremdeles (se vedlegg 09) og fungerer godt som en skjerm mellom veien og Storeplenen. Den eksisterende hekken langs ytterkanten av Urbygningens forplass er i god stand og er klipt på en måte som harmonerer med Thujahekken. Av vegetasjonsplanen ser vi at denne hekken skulle være *Buxus sempervirens* (buxsbom) og ikke *Ribes alpinum* 'Hemus' (alperips) som den er i dag. Med tanke på den eksisterende hekkens gode tilstand og det faktum at

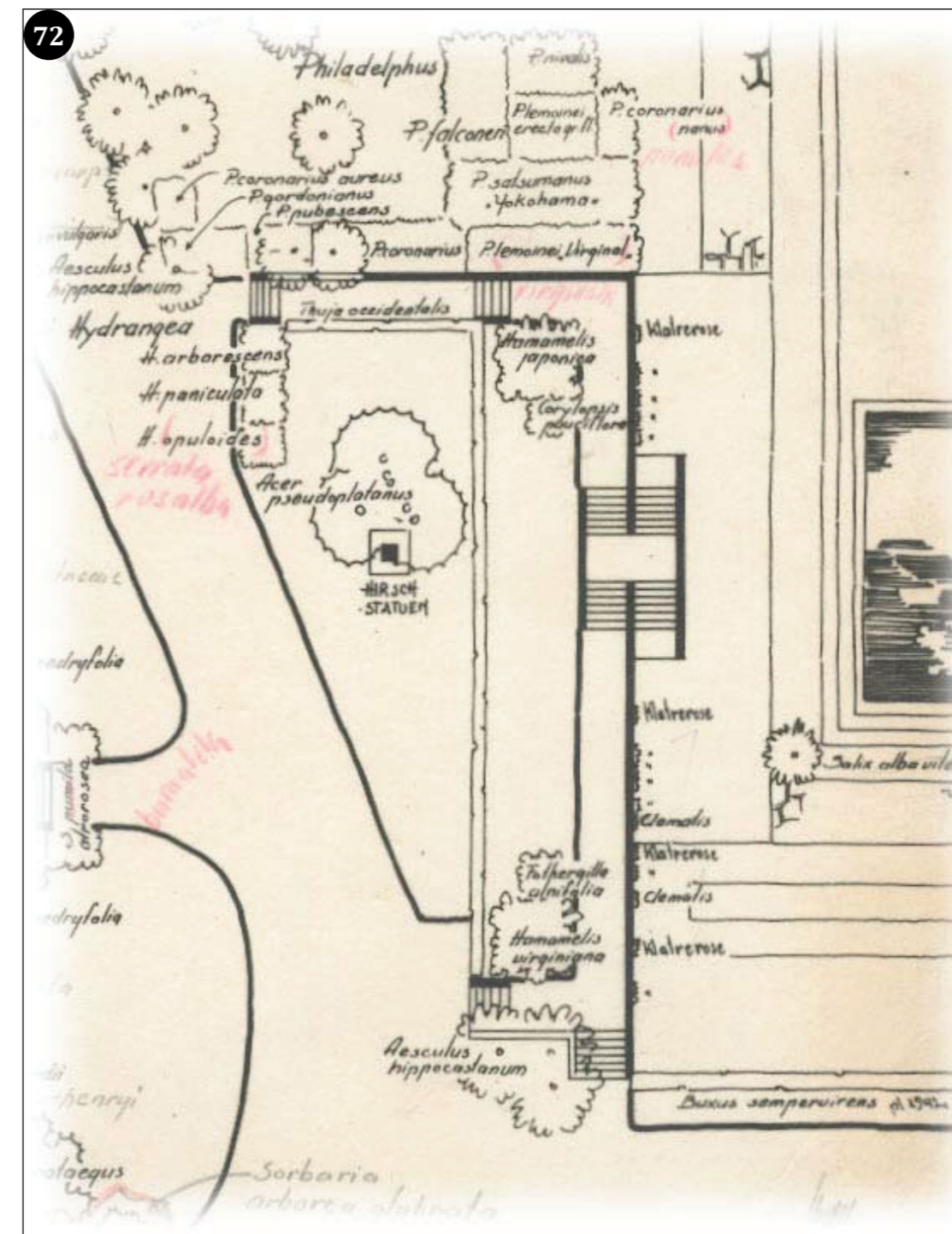
Figur 69 viser hvordan vegetasjonen rundt Hirschtrappen bidro til å forene trappeanlegget med resten av parken og terrenget. Foto antakelig fra 1940-tallet.

den er klippet etter formale prinsipper, er det en god ide og la denne godt etablerte hekken stå. Når hekken en gang i fremtiden er moden for utskifting, kan man heller ta det opp til vurdering om arten skal erstattes av Buxus. Av Moens tegning av Hirschtrappen er thujahekken inntegnet relativt smal. Det er mulig at det var planlagt å benytte Buxus her også og ved å studere historiske fotos kan hekkens form tyde på at det ble plantet dette her i starten (figur 58). Vi regner likevel thujahekkens eksistens som det avgjørende argument for å plante en ny hekk av thuja i rekonstruksjonen av trappeanlegget.

Langs den innovergående terrassen mot Johan L. Hirsch vei skulle det stå et utvalg av Philadelphus (skjærsmint). Disse må ha myket opp trappeanlegget betraktelig ved å skjule den stedvis høye muren som holdt terrassen oppe og gi en harmonisk avtrapping ned til plenen. Samtidig understreker disse buskene hovedretningen i det sentrale parkrommet ved å følge hovedterrassen på Hirschtrappen og lage en skjerm mot Johan L. Hirsch vei. Vi ser videre at muren mot Speildammen skulle prydes med klatreroser og Clematis, men artsbestemmelsen av disse kommer ikke frem av vegetasjonsplanen. Det er planlagt setting av stålkant ved grusplassen foran hovedterrassen for å skape plantebed til disse klatrende vekstene. I rehabiliteringen av den lille formale staudehagen på enden av Tårnbygningen er det nylig brukt slike stålkanter. Ved å videreføre dette til Hirschtrappen kan anlegget bli bundet sammen. Videre er det plassert noen busker mellom terrassen og thujahekken som på en måte myker opp de rette vinklene i konstruksjonen, men på en annen måte understreker hvor konstruksjonen skifter retning. Noen av disse buskene finner vi på stedet fremdeles (vedlegg 09). Denne beplantningen følger muren helt til Johan L. Hirsch vei og gir dermed den lille plassdannelsen ved veien en myk avgrensning. Videre er det benyttet Hydrangea (hortensia) som et buskfelt som skiller denne plassen fra gressplenen ved Hirschstatuen. Denne måten å beplante på leder besøkende mot trappen og ned på Storeplenen.

I arbeidet med rekonstruksjonen av denne meget viktige delen av det sentrale parkrommet, er det utarbeidet en planteplan som angir hovedtrekkene i beplantningen rundt Hirschtrappen (vedlegg 03). Planteplanen bygger på de opplysninger som gis på vegetasjonsplanen fra etter 1942 (figur 72). Det er angitt arter og sorter der disse er oppgitt, men planen forteller ikke antall planter av hver type.

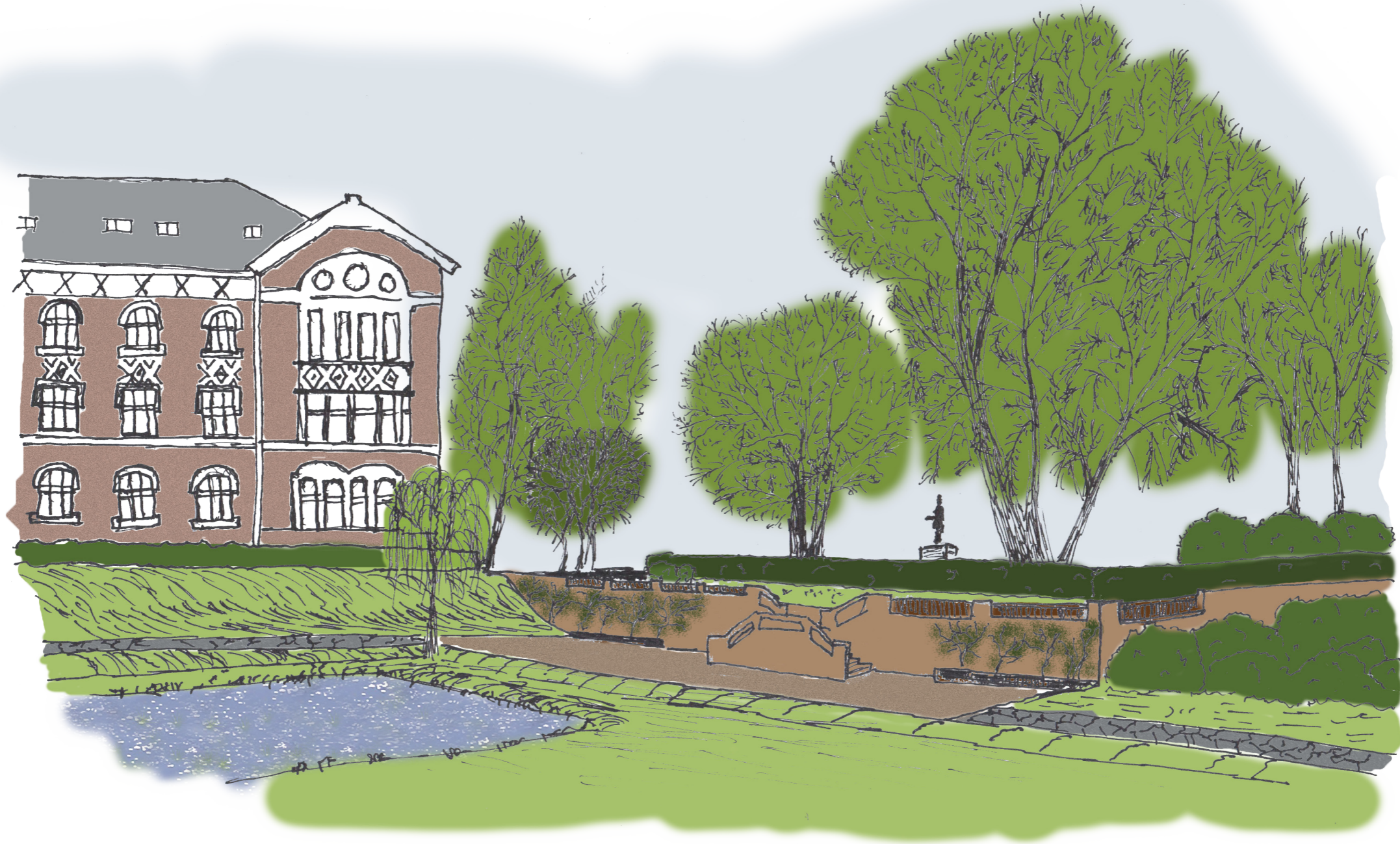
VISUALISERING

Med Hirschtrappen vil teglsteinsbygningene i det sentrale parkrommet bli dratt visuelt inn i parken. Trappeanlegget tar opp terrenget på en elegant og stilren måte som står i harmoni med uttrykket i det sentrale parkrommet.

Figur 73 og 74 illustrerer hvordan Hirschtrappen understreker parkens linjer og passer inn i stil og form med Moens nyklassisistiske anlegg.

73

DEL 5 AVSLUTNING

AVSLUTTENDE KOMMENTAR

Arbeidet med denne oppgaven har gitt meg bedre innsikt i hva det vil si å rekonstruere en del av et historisk anlegg og hvordan dette må ses i forhold til lover og retningslinjer. Det kan være enkelt å argumentere for at noe må behandles som et kulturminne eller kulturmiljø, men det kan være komplisert å peke på nøyaktig hva som er det unike og bevaringsverdige. Riksantikvarens retningslinjer tar for seg ulike kvaliteter som det kulturhistoriske anlegget kan ses opp mot, men vurderingen kan vanskelig omsettes til matematisk målbare resultater. Vurderingen handler om faglig skjønn og derfor blir det ekstra viktig å argumentere for de valg man foretar seg i en rekonstruksjon av et fredet anlegg.

I en rekonstruksjon møter man en rekke utfordringer på veien mot ferdig prosjekt. Det kan være problematisk når nye materialer og metoder for bygging setter spørsmålstegn ved gamle. I en rekonstruksjon vil man som prinsipp velge en løsning så tett opp mot den opprinnelige som mulig. Når vi vet at en løsning ikke fungerte tilfredsstillende slik den ble utført, vil det på en annen side være aktuelt å finne et godt kompromiss mellom nytt og gammelt. Med Hirschtrappen vet vi ikke nøyaktig hvordan konstruksjonen ble fundamentert, men vi vet bare at det ikke fungerte ettersom konstruksjonen skled ut. I et slikt tilfelle må det finnes en løsning som først og fremst sikrer at trappeanlegget står, men samtidig at løsningen ikke endrer det tenkte uttrykket.

I arbeidet frem mot en rekonstruksjon vil man i tillegg møte på diskusjonen om hvilken tilstand man ønsker å tilbakeføre. Et anlegg endrer sitt uttrykk gjennom årene og nye elementer kommer til. I denne oppgaven har Moens tegning lagt plattformen for utformingen. Det er likevel gått gjennom historiske fotos fra 1930-tallet da Hirschtrappen var ny og frem til 1960-tallet da den ble revet. Prinsippet om at en rekonstruksjon skal basere seg på hvordan noe faktisk ble bygget eller så ut har veiet tyngst når det er funnet avvik mellom arbeidstegning og dokumentasjon på fysisk anlegg.

En stor utfordring i oppgaven har vært hvordan de dårlige grunnforholdene på stedet skal håndteres. Den høye grunnvannsstanden, den leirholdige jorden og Speildammen som nærmeste nabo har vært usikkerhetsfaktorer gjennom hele prosessen, men valgt løsning er diskutert frem på bakgrunn av fagpersoners erfaringer og tekniske forståelse og forutsettes tilfredsstillende.

Problemstillingen har vært *“Hvordan rekonstruere Hirschtrappen på en måte som ivaretar dennes og UMB-parkens formuttrykk og stilkarakter?”*. Prinsippet i rekonstruksjonen har først og fremst handlet om å ivareta formuttrykket og stilkarakteren til Hirschtrappen og det sentrale parkrommet og oppgaven vil dermed i seg selv bli svaret på spørsmålet. Som det kommer frem av oppgavens del 4 har elementer måttet vike for å rekonstruere etter disse form- og stilmessige prinsipper.

På bakgrunn av det arbeidet som er nedlagt i denne oppgaven burde det bli klart at UMB-parken mangler en brikke for at puslespillet skal gå opp. Det sentrale parkrommet er fratatt en viktig del som kan bidra til å kommunisere de tanker og idealer som lå bak Olav Moens parkplan. En fysisk rekonstruksjon kan i tillegg ses på som en mulighet til å tilpasse parken for å imøtekomme den store økningen av brukere når Norges veterinærhøgskole og Universitetet for miljø- og biovitenskap skal dele campus i det nye Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

VEDLEGG-/TEGNINGSLISTE

VEDLEGG-/TEGNINGSNR.	TEGNINGSTITTEL	TEGNINGSDATO	MÅLESTOKK	FORMAT
01	Illustrasjonsplan	15.05.13	1:200	A1
02	Teknisk plan	“	1:200	A1
03	Planteplan	“	1:200	A3
04	Tekniske snitt A+B	“	1:25	A1
05	Tekniske snitt C+D	“	1:25	A1
06	Tekniske snitt E+F+G+H	“	1:25	A1
07	Detaljer A+B+F+G	“	1:25	A1
08	Teknisk oppriss, grunnriss, detaljer C+D+E	“	1:100/1:10	A1
09	Dagens situasjon, plan	“	1:200	A3
10	Snittoppriss I+J	“	1:100	A1

KILDER

LITTERATUR

Balvoll, G. (u.å.). *Abel Bergström*. Tilgjengelig fra: http://snl.no/.nbl_biografi/Abel_Bergstr%C3%B8m/utdypning (lest 19.03.13).

Blichner, B. C. (1989). *Olav Leif Moen (1887-1951) - en landskapsarkitekt i brytningen mellom nyklassisisme og funksjonalisme*. Hovedoppgave. Ås: Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for landskapsplanlegging. 92 s.

Jørgensen, K. (1988). Olav L. Moen og nyklassisismen i norsk landskapsarkitektur. *Byggekunst* (3): 8.

Klingberg, H., Sørmoen, O. & Wefald, A. (2005). *Kirkegården et levende kulturminne*. Valdres: Valdres Trykkeri. 143 s.

Kunnskapsdepartementet & Statsbygg. (2010a). *KOMPLEKS 1837 Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). Bygningmessig beskrivelse av universitetsbygningene. Del av høringsutkast til landsverneplan for Kunnskapsdepartementet*, Kunnskapsdepartementet. Oslo. 134 s.

Kunnskapsdepartementet & Statsbygg. (2010b). *Landsverneplan for Kunnskapsdepartementet*, Kunnskapsdepartementet. Oslo. 26 s.

Norges Landbrukshøgskole (Ås). (1959). *Norges landbruks høgskole 1859-1959*. Oslo: Grøndahl & søns boktrykkeri. 520 s.

Riksantikvaren. (2001). *Alle tiders kulturminner: Hvorfor og hvordan verner vi viktige kulturminner og kulturmiljøer? Alle tiders kulturminner*.

Riksantikvaren. (u.å.). *Ordforklaringer*. Tilgjengelig fra: http://www.riksantikvaren.no/Norsk/Veiledning/Ordforklaringer_bokmal/ (lest 30.03.13).

Rovde, O. (u.å.). *Johan Hirsch*. Tilgjengelig fra: http://snl.no/.nbl_biografi/Johan_Hirsch/utdypning (lest 19.03.13).

Skjetne, A. S. (2012). *UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP (UMB), 1432 ÅS, GNR.42, BNR.1 ÅS KOMMUNE - VARSEL OM OPPSTART AV FREDNINGSSAK, KULTURMINNELOVEN §22A JF. §15*, Riksantikvaren. Oslo. 4 s.

UMB. (2012). *UMB i korte fakta*. Tilgjengelig fra: <http://www.umb.no/om-umb/artikkel/umb-i-korte-fakta> (lest 13.03.13).

Universitetet for miljø- og biovitenskap. (2006). *Verneplan for UMB*, del 1. Ås. 122 s.

FIGURER

Figur 1: UMBs fotoarkiv

Figur 2: http://follofiks.no/site/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=53

Figur 3: www.finn.no/kart

Figur 4: www.finn.no/kart

Figur 5: Universitetet for miljø- og biovitenskap. (2006). *Verneplan for UMB*, del 1. Ås. 122 s.

Figur 6-15: UMBs fotoarkiv

Figur 16: UMBs fotoarkiv og Byggekunst, Jørgensen 1988

Figur 17-21: Fotograf Henrik Høye Lysgaard

Figur 22: UMBs fotoarkiv

Figur 23: UMBs fotoarkiv, redigert av Henrik Høye Lysgaard

Figur 24-25: Fotograf Henrik Høye Lysgaard

Figur 26-31: UMBs fotoarkiv

Figur 32: Ødegård, I., M. (2012). *UMB-parken som kulturminne*. Ås: Universitetet for miljø- og biovitenskap (forelesning 16.02.2012).

Figur 33: UMBs fotoarkiv

Figur 34-36: Fotograf Henrik Høye Lysgaard

Figur 37-38: UMBs fotoarkiv

Figur 39: Ødegård, I., M. (2012). *UMB-parken som kulturminne*. Ås:

Universitetet for miljø- og biovitenskap (forelesning 16.02.2012).

Figur 40: UMBs fotoarkiv

Figur 41: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

Figur 42: UMBs fotoarkiv

Figur 43: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

Figur 44: UMBs fotoarkiv

Figur 45: Fotograf Henrik Høye Lysgaard

Figur 46: UMBs fotoarkiv

Figur 47-55: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

Figur 56-58: UMBs fotoarkiv

Figur 59: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

Figur 60: UMBs fotoarkiv

Figur 61: Fotograf Henrik Høye Lysgaard

Figur 62: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

Figur 63: Fotograf Iselin Bennick Benum

Figur 64: Jørgensen, K. (1988). Olav L. Moen og nyklassisismen i norsk landskapsarkitektur. *Byggekunst* (3): 8.

Figur 65-66: UMBs fotoarkiv

Figur 67-68: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

Figur 69-71: UMBs fotoarkiv

Figur 72: Ødegård, I., M. (2012). *UMB-parken som kulturminne*. Ås: Universitetet for miljø- og biovitenskap (forelesning 16.02.2012).

Figur 73-74: Tegnet av Henrik Høye Lysgaard

VEDLEGG

På de kommende sider vises vedlegg i delvis forminskede versjoner. For tegninger i mer leselig målestokk refereres det til CD med datafiler.

Urbygningen

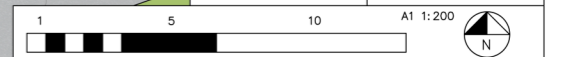
Cirkus

Johan L. Hirsch
vei

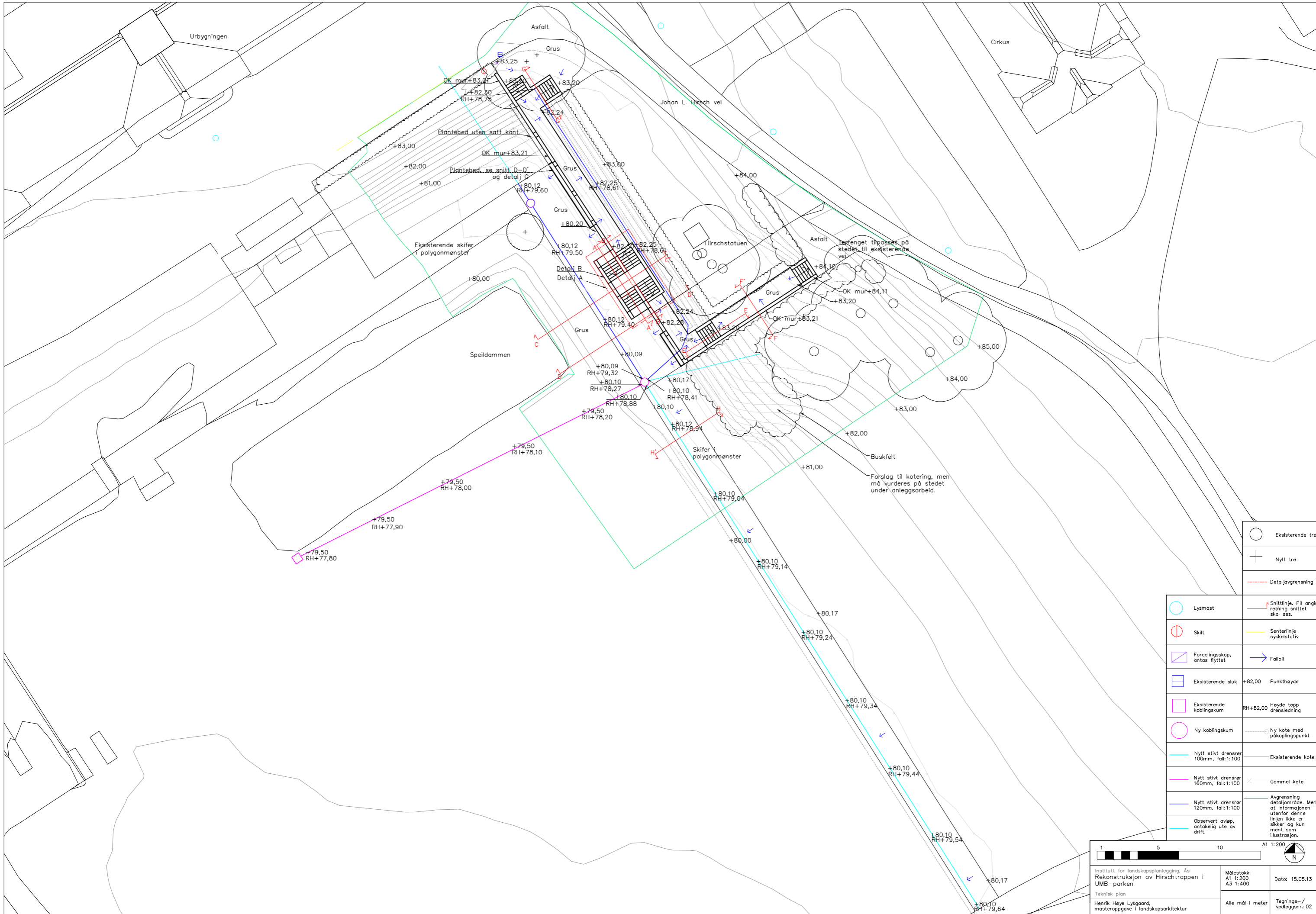
Speildammen

Chr. Magnus
Falsens vei

	Rødig grus
	Nytt løvtré
	Gress
	Eksisterende løvtré
	+82,00 Punkthøyde
	Buskfelt
	Ny kote med påkoblingspunkt
	Klippet hekk
	Eksisterende kote
	Asfalt
	Gammel kote
	Grus
	Skifer
	Avgrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun ment som illustrasjon.

Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Illustrasjonsplan		Målestokk: A1 1:200 A3 1:400	Dato: 15.05.13
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		Alle mål i meter	Tegnings-/ vedleggsnr.: 01

○	Eksisterende tre
+	Nytt tre
---	Detaljavgrensning

○	Lysmast	—	Snittlinje. Pil angir retning snittet skal ses.
⊖	Skilt	—	Senterlinje sykkelstativ
□	Fordelingskap, antas flyttet	→	Faltpil
⊞	Eksisterende sluk	+82,00	Punktheide
□	Eksisterende koblingskum	RH+82,00	Øyde topp drenering
○	Ny koblingskum	---	Ny kote med påkoplingspunkt
—	Nytt stivt drenerør 100mm, fall:1:100	---	Eksisterende kote
—	Nytt stivt drenerør 160mm, fall:1:100	---	Gammel kote
—	Nytt stivt drenerør 120mm, fall:1:100	---	Avgrrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun ment som illustrasjon.
—	Observert avløp, antakelig ute av drift.		

1 5 10 A1 1:200

Institutt for landskapsplanlegging, Ås
Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken
 Teknisk plan

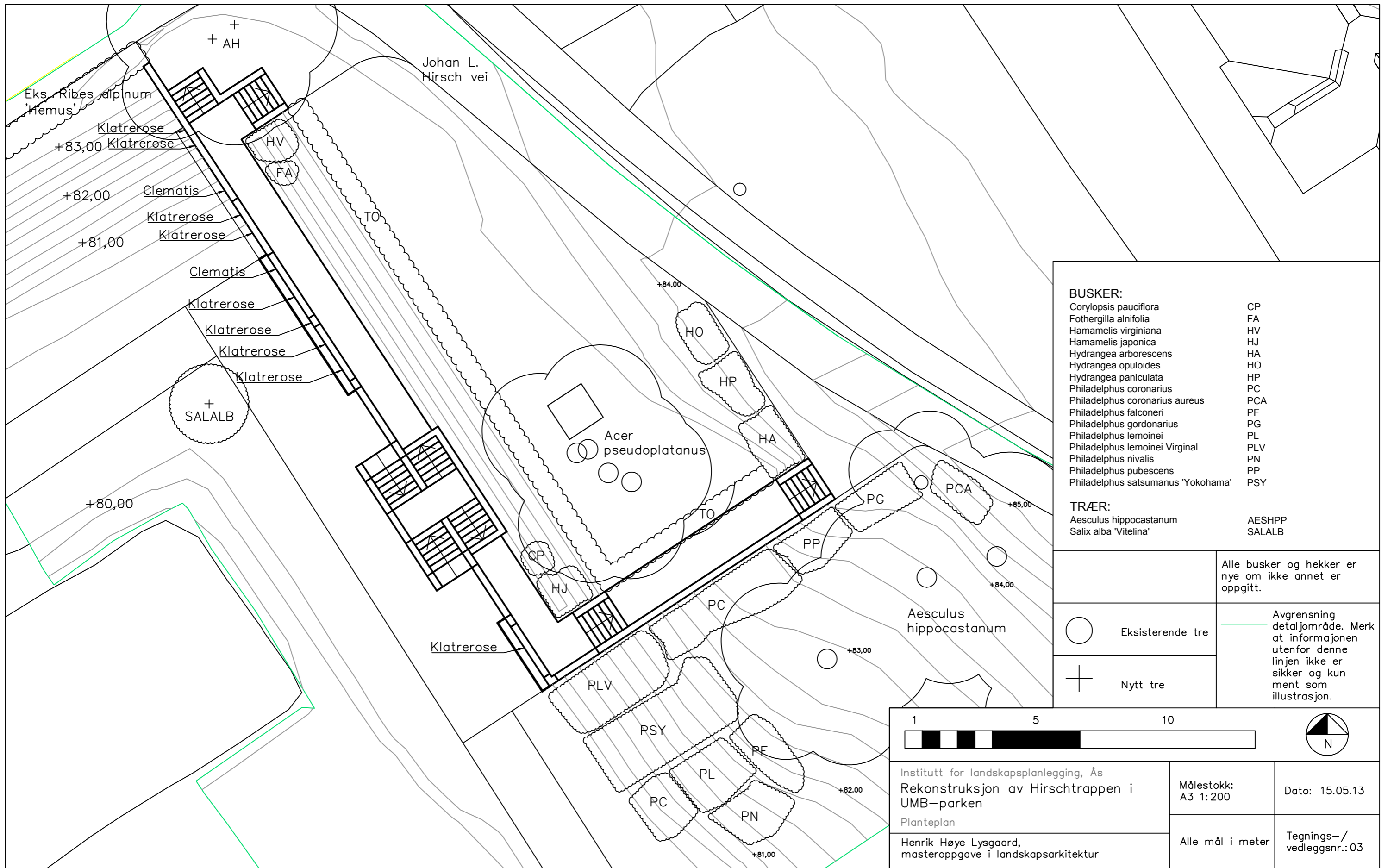
Målestokk:
 A1 1:200
 A3 1:400

Dato: 15.05.13

Henrik Høy Lysgaard,
 masteroppgave i landskapsarkitektur

Alle mål i meter

Tegnings-/
 vedleggsnr.: 02

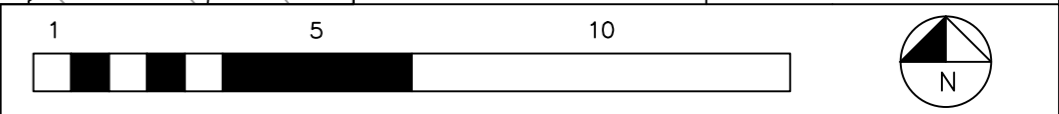
BUSKER:	
Corylopsis pauciflora	CP
Fothergilla alnifolia	FA
Hamamelis virginiana	HV
Hamamelis japonica	HJ
Hydrangea arborescens	HA
Hydrangea opuloides	HO
Hydrangea paniculata	HP
Philadelphus coronarius	PC
Philadelphus coronarius aureus	PCA
Philadelphus falconeri	PF
Philadelphus gordonarius	PG
Philadelphus lemoinei	PL
Philadelphus lemoinei Virginal	PLV
Philadelphus nivalis	PN
Philadelphus pubescens	PP
Philadelphus satsumanus 'Yokohama'	PSY

TRÆR:	
Aesculus hippocastanum	AESHPP
Salix alba 'Vitellina'	SALALB

Alle busker og hekker er nye om ikke annet er oppgitt.

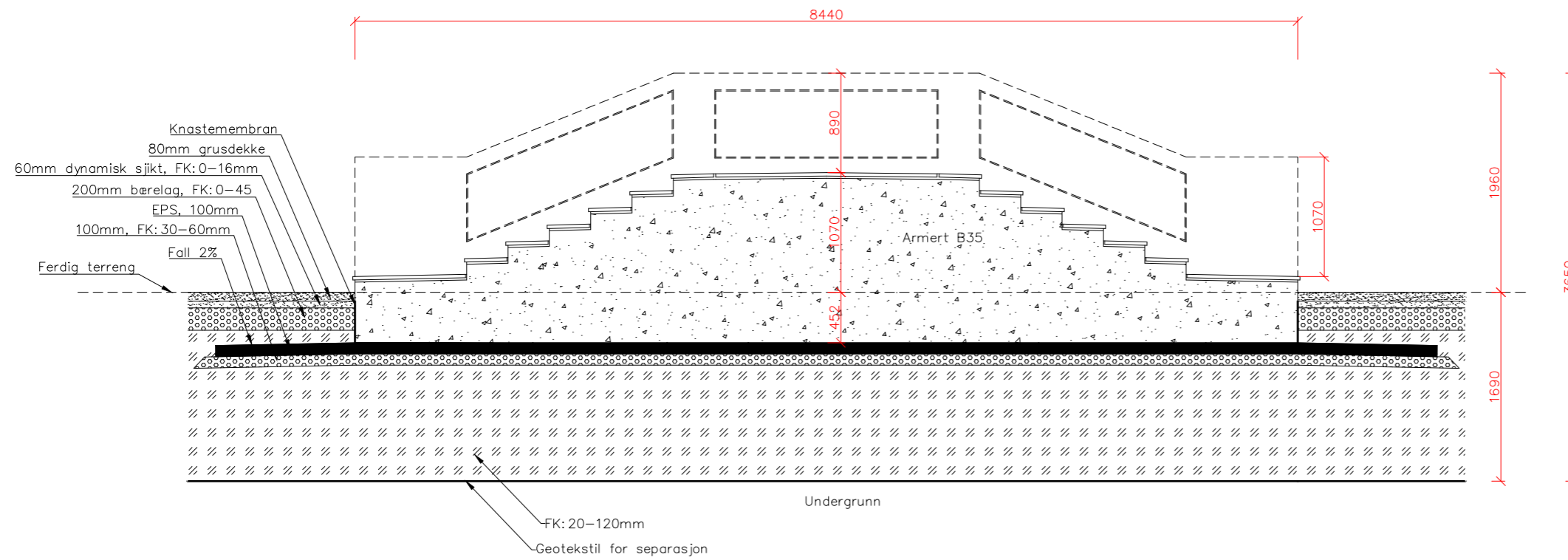
 Eksisterende tre
 Nytt tre

Avgrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun ment som illustrasjon.

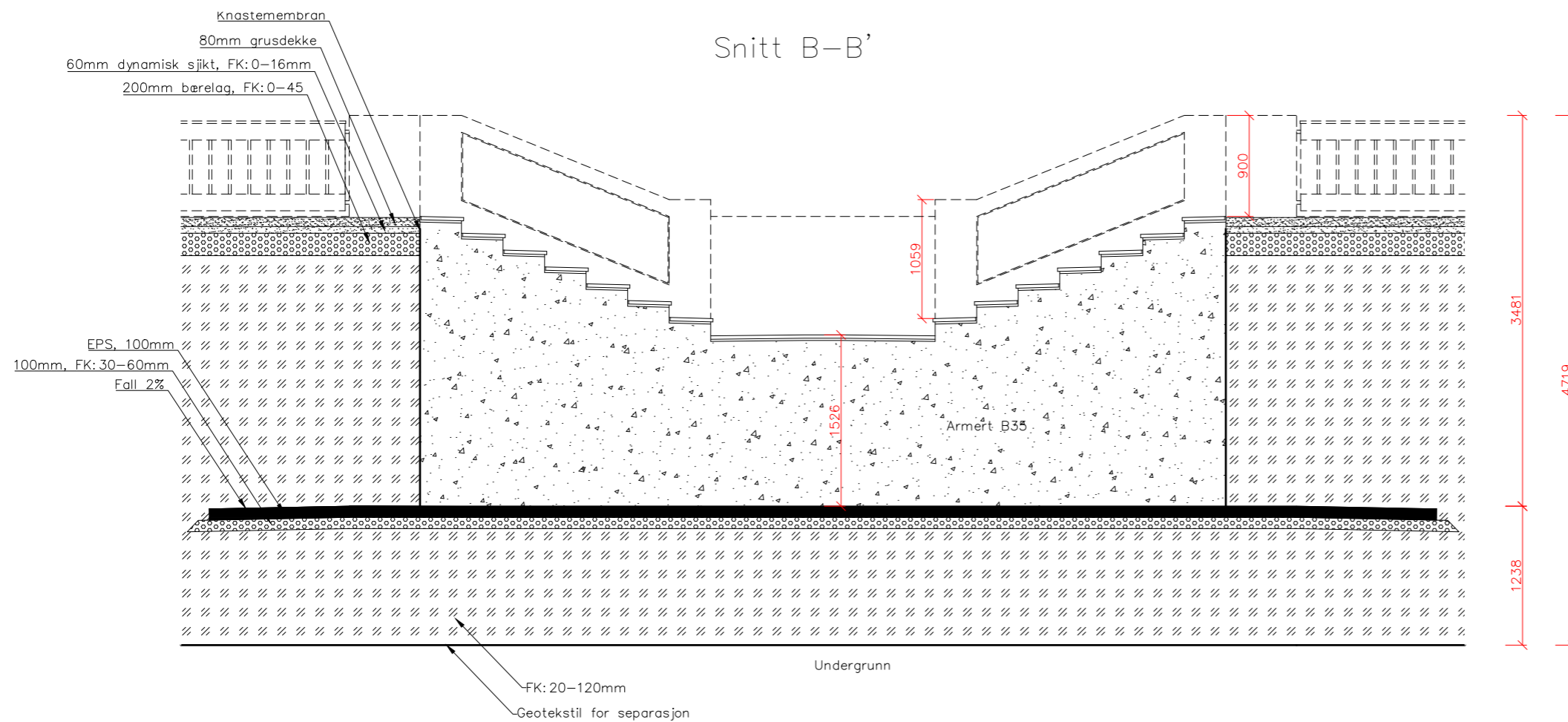

Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Planteplan Henrik Høye Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur	Målestokk: A3 1:200	Dato: 15.05.13
	Alle mål i meter	Tegnings-/ vedleggsnr.: 03

Snitt A-A'

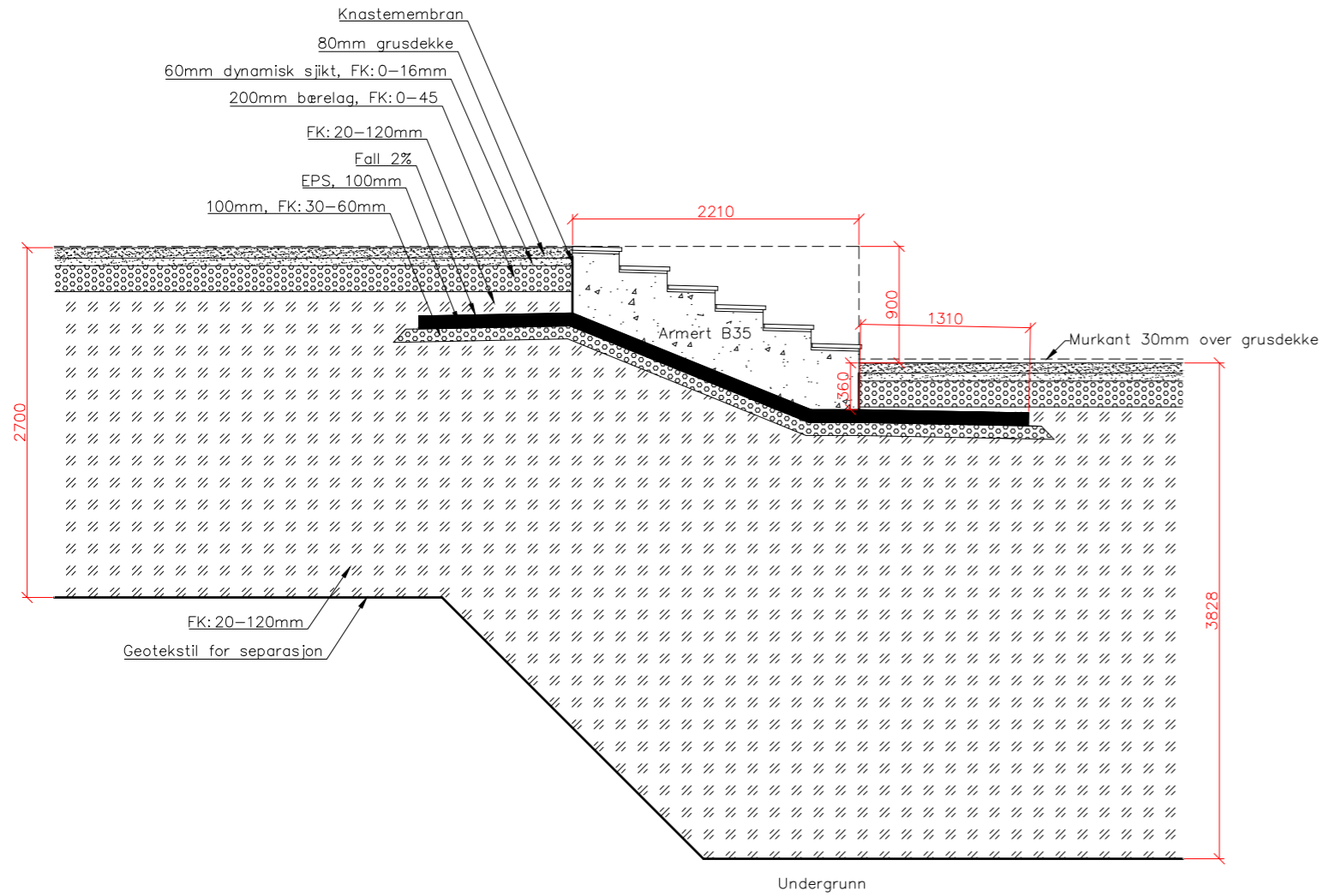

Snitt B-B'

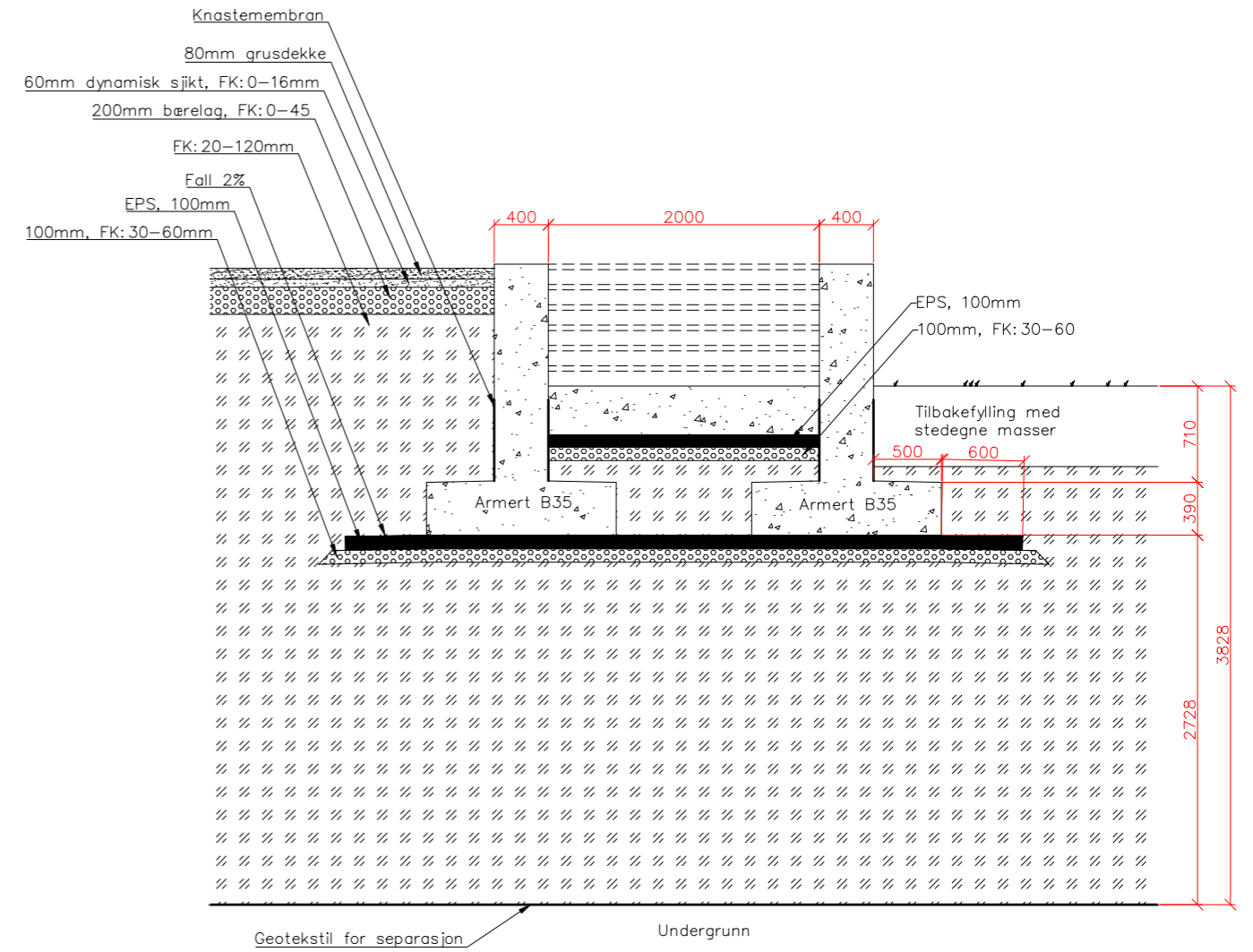

Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Tekniske snitt A+B		Målestokk: A1 1:25 A3 1:50
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		Dato: 15.05.13 Tegnings-/ vedleggsnr.: 04

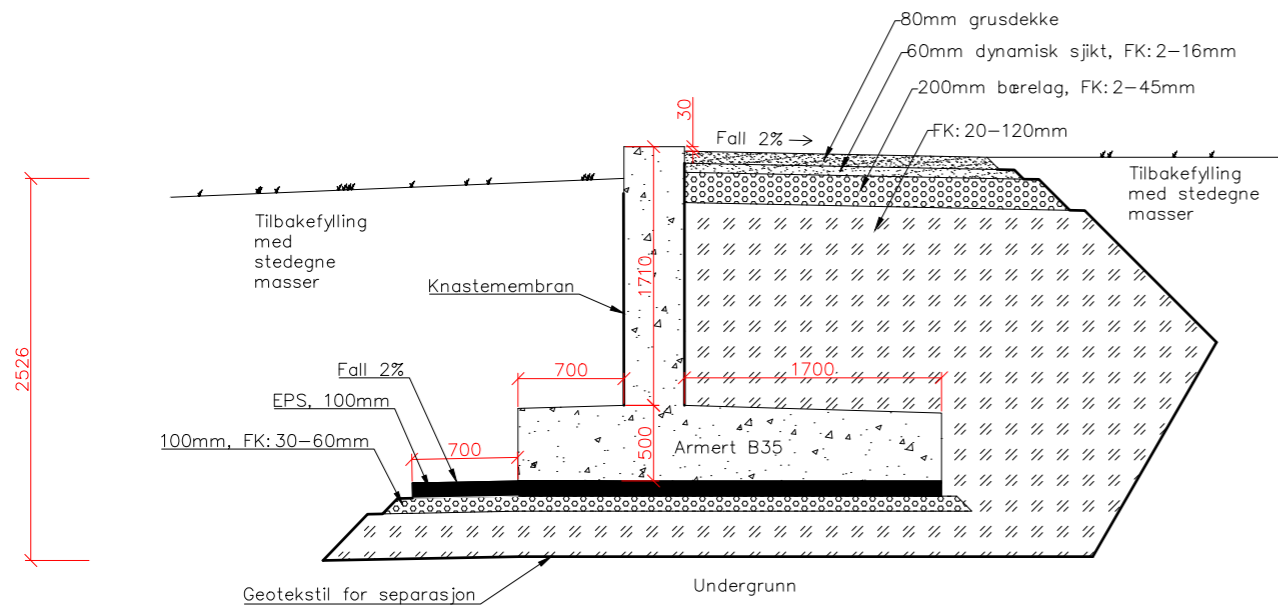
Snitt E-E'

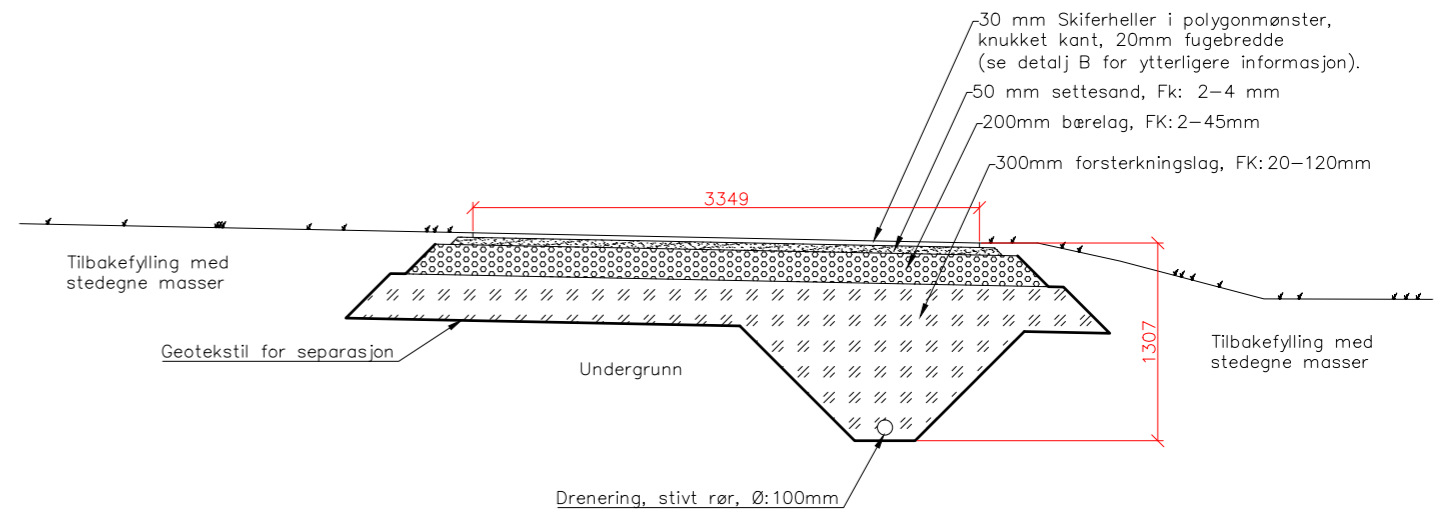
Snitt G-G''

Snitt F-F'

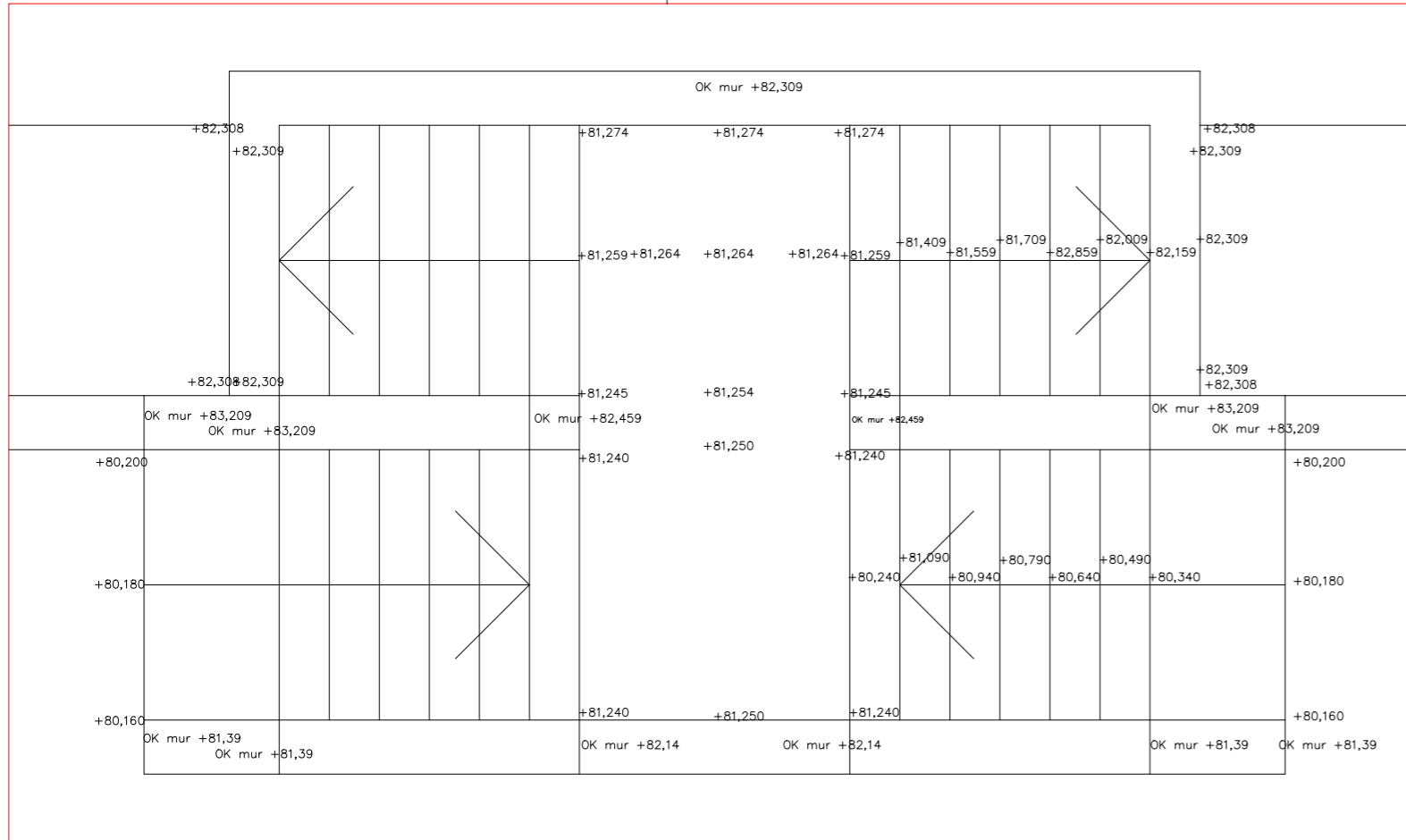

Snitt H-H'

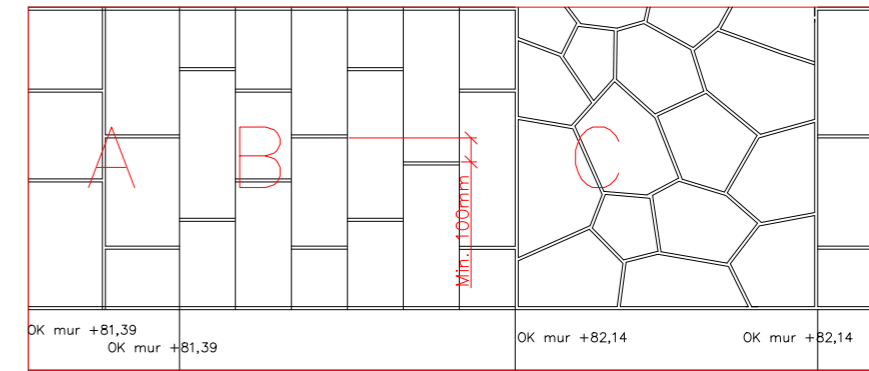
250 500 750 1000 A1 1:25		
Institutt for landskapsplanlegging, Ås		Målestokk: A1 1:25 A3 1:50
Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken		Dato: 15.05.13
Tekniske snitt E+F+G+H		Alle mål i millimeter
Henrik Høy Lynggaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		Tegnings-/vedleggsnr.: 06

Detalj A repos

Alle punkthøyder angir topp belegg.

Detalj B belegg

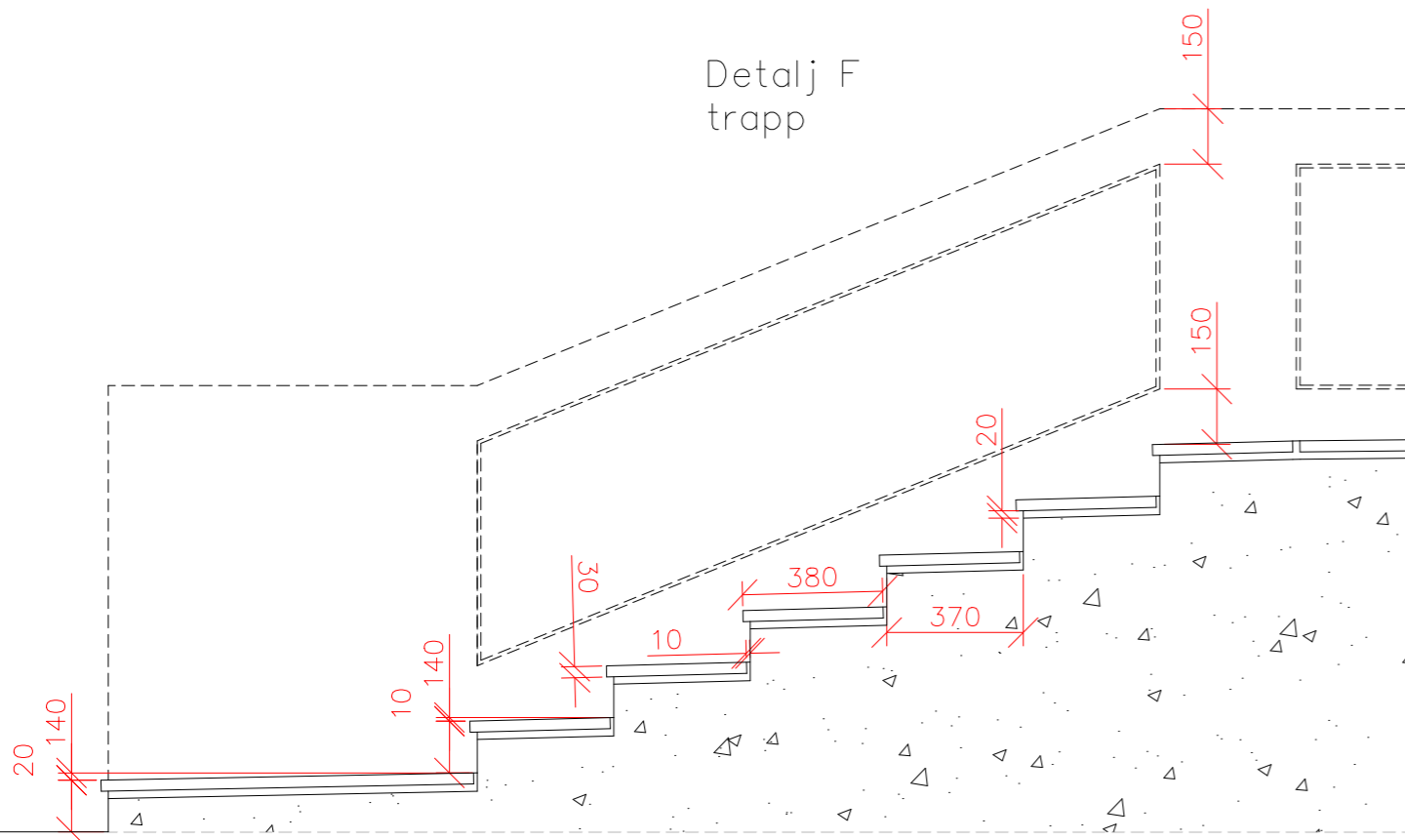
A: Lys Oppdalskifer, naturlig overflate, knukket kant. 30mm tykk.
Leggemåte: 490mm bred. Fallende lengder fra 400–1100mm. Minste overlapp på fuger er 100mm. 20mm overheng på trinn (ikke inntegnet).

B: Lys Oppdalskifer, naturlig overflate, knukket kant. 30mm tykk.
Leggemåte: 380mm bred. Fallende lengder fra 400–1100mm. Minste overlapp på fuger er 100mm per tre trinn. 20mm overheng per trinn (ikke inntegnet).

C: Lys Oppdalskifer, naturlig overflate, knukket kant. 30mm tykk.
Leggemåte: Polygonmønster. Fugebredde 20mm. Mest mulig lik størrelse på heller. Ikke skarpere hjørner enn 60grader. Minste lengde på helle er 150mm. Ikke kryssfuger.

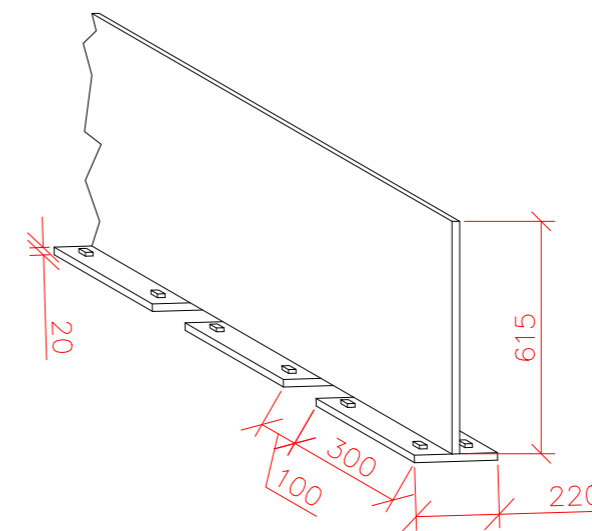
Målestokk:
A1 1:25
A3 1:50

Detalj F trapp

Målestokk:
A1 1:10
A3 1:20

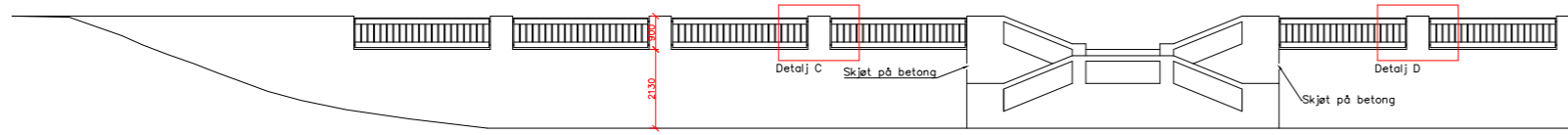
Detalj G stålkant

Stålkanten sveises til praketter som forankres til betongsålen under terrassemuren. Det legges inn spalter mellom prakettene som slipper vannet gjennom.

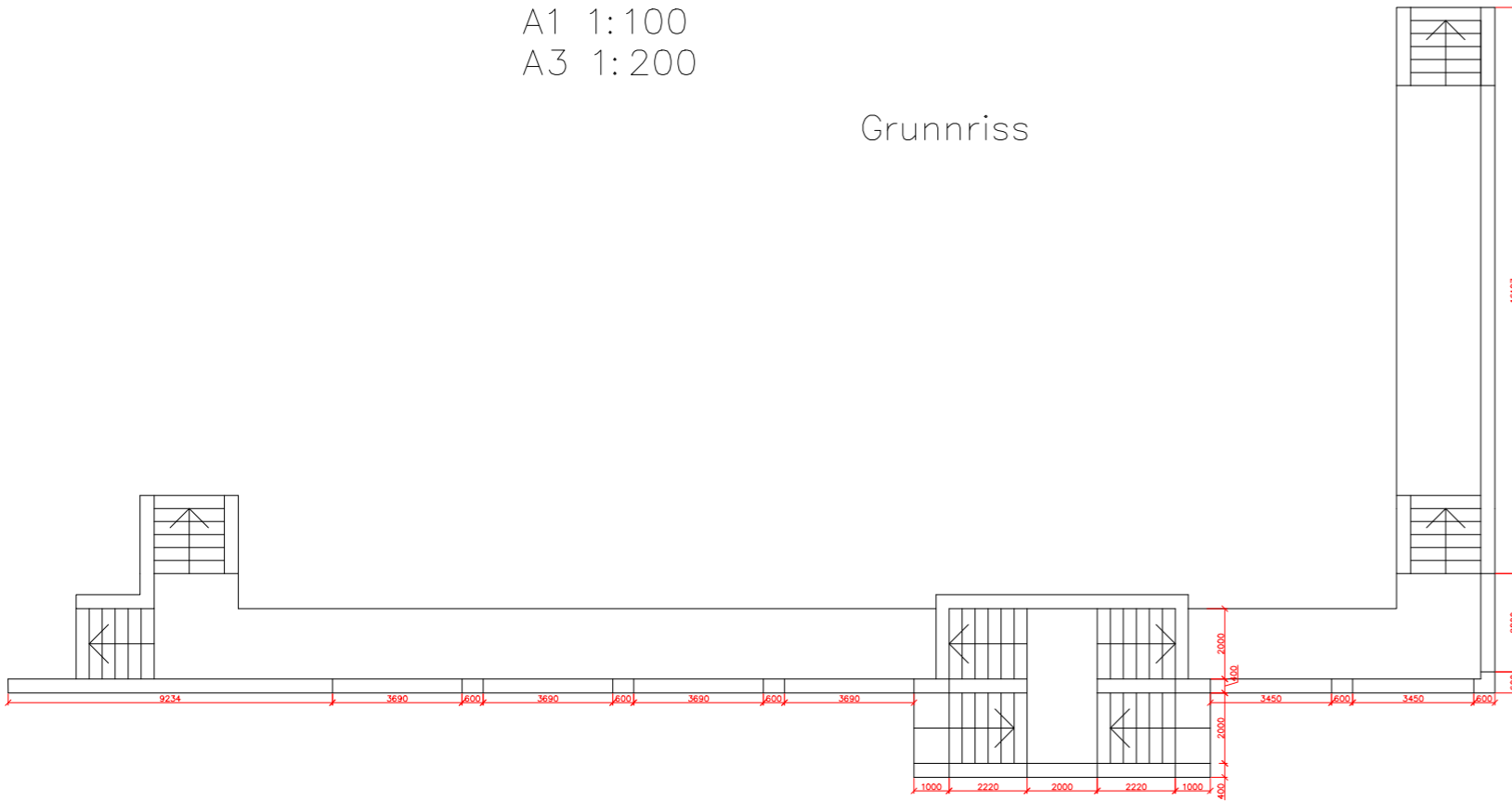
100 200 300 400	A1 1:10
250 500 750 1000	A1 1:25
Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Detaljer A+B+F+G	
Målestokk: varierende	Dato: 15.05.13
Alle mål i millimeter	Tegnings-/vedleggsnr.: 07
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur	

Teknisk oppriss

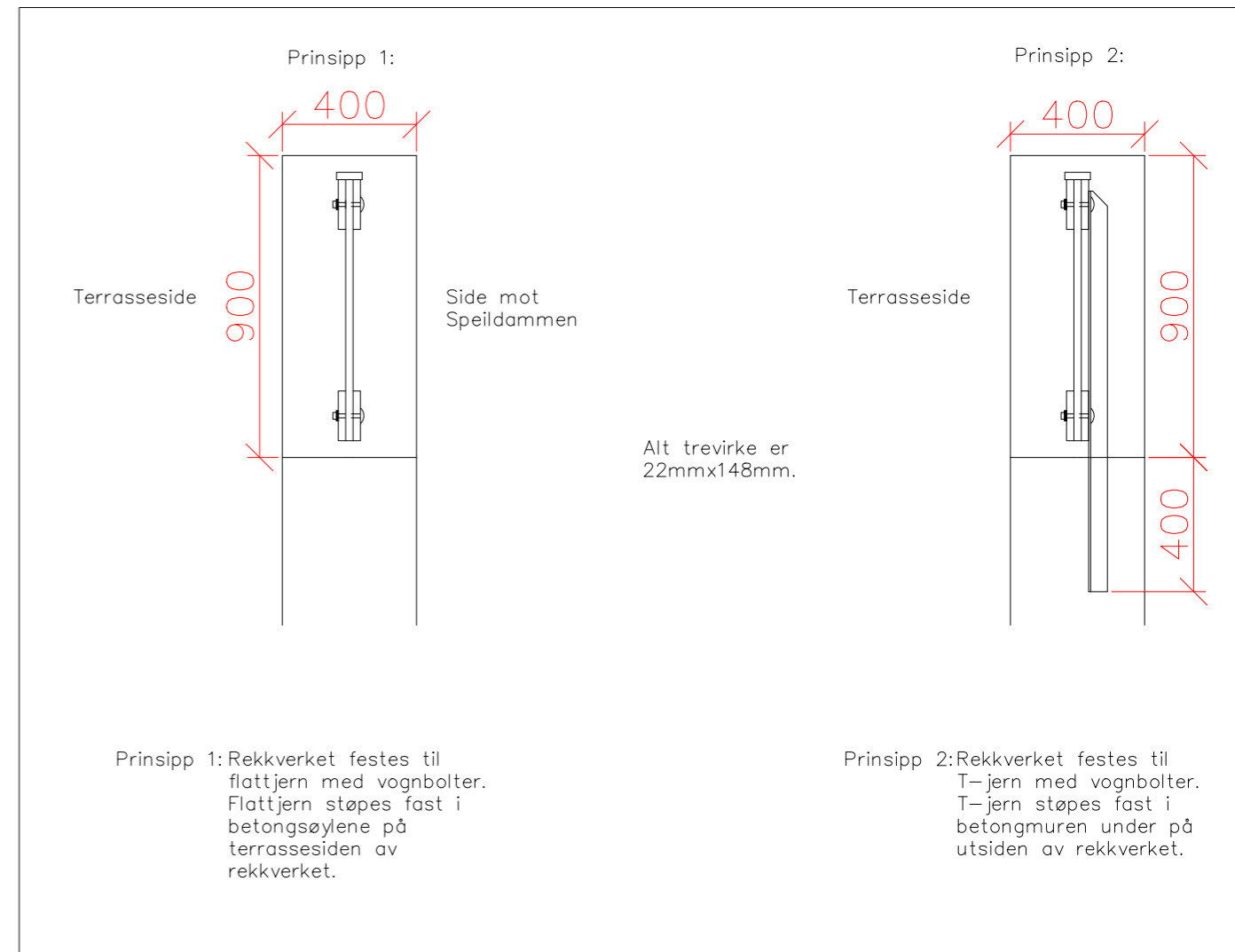

Målestokk:
A1 1:100
A3 1:200

Grunnriss

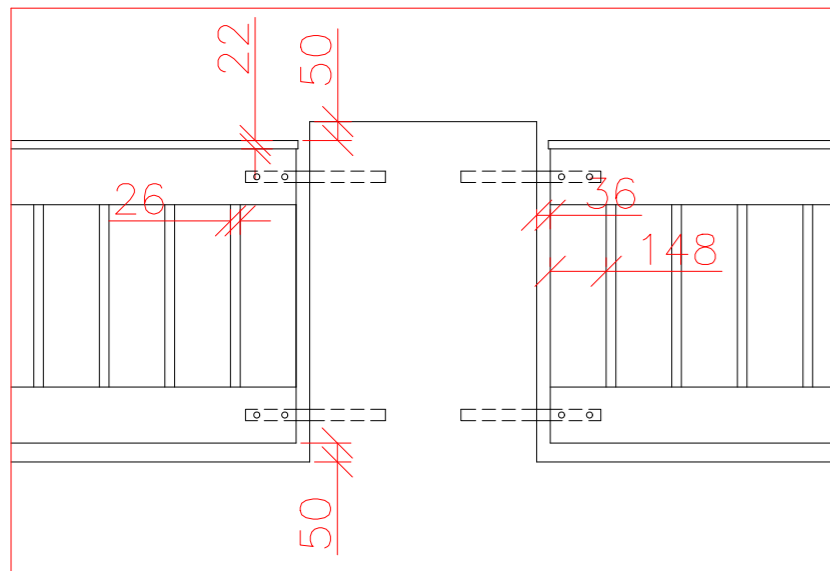

Detalj E rekkverk

Målestokk:
A1 1:10
A3 1:20

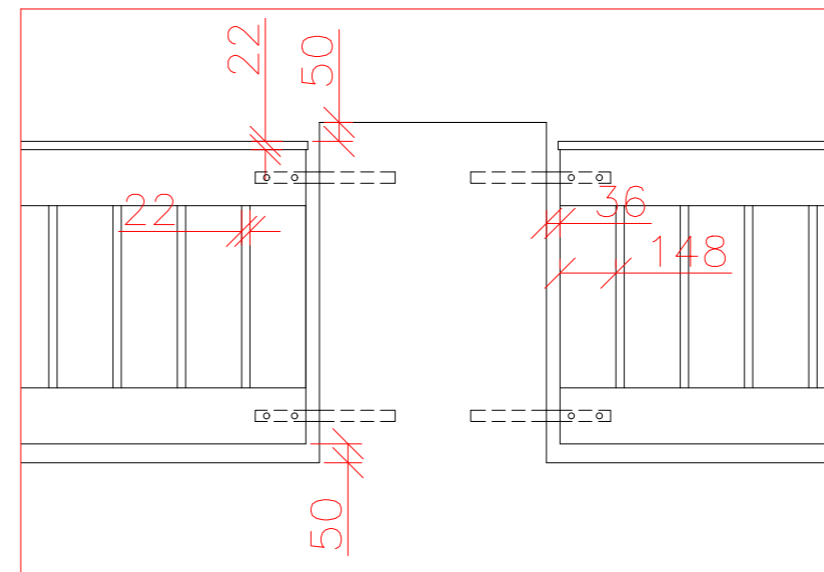
Detalj C rekkverk

Rekkverket festes til plattjern med vognbolter.
Alt trevirke er 22mmx148mm.

Målestokk:
A1 1:10
A3 1:20

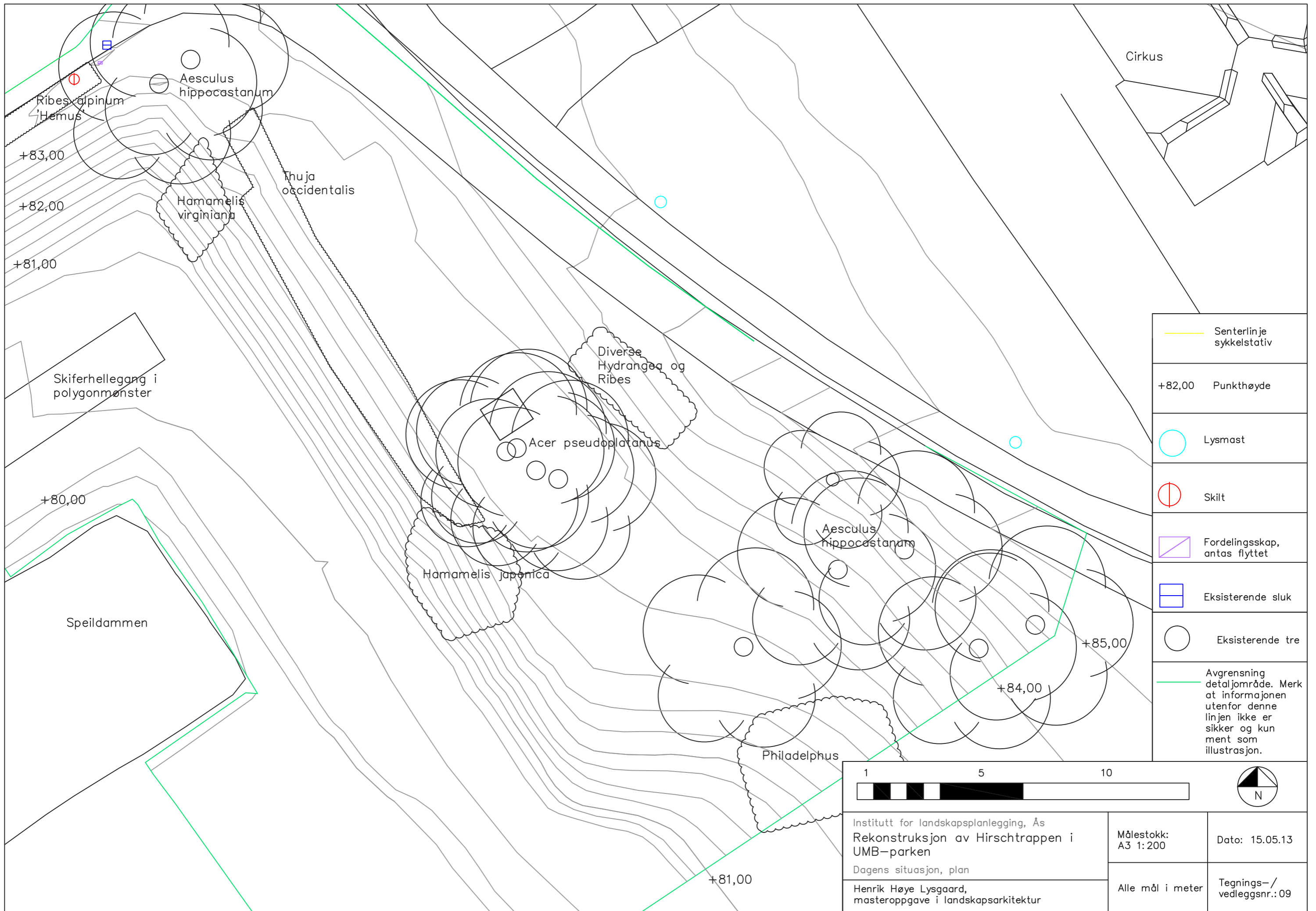
Detalj D rekkverk

Rekkverket festes til plattjern med vognbolter.
Alt trevirke er 22mmx148mm.

Målestokk:
A1 1:10
A3 1:20

500 1000 2500 5000	A1 1:100
50 100 250 500	A1 1:10
Institutt for landskapsplanlegging, As Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Teknisk oppriss, grunnriss, detaljer C+D+E	
Målestokk: Varierende	Dato: 15.05.13
Alle mål i millimeter	Tegnings-/vedleggsnr.: 08
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur	

	Senterlinje sykkelstativ
+82,00	Punkthøyde
	Lysmast
	Skilt
	Fordelingsskap, antas flyttet
	Eksisterende sluk
	Eksisterende tre
	Avgrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun ment som illustrasjon.

Institutt for landskapsplanlegging, Ås
 Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken
 Dagens situasjon, plan
 Henrik Høye Lysgaard,
 masteroppgave i landskapsarkitektur

Målestokk:
 A3 1:200
 Alle mål i meter

Dato: 15.05.13
 Tegnings-/
 vedleggsnr.: 09

Snittoppriss I

Snittoppriss J

0,5 2,5 5 A1 1:100		
Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken	Målestokk: A1 1:100 A3 1:200	Dato: 15.05.13
Snittoppriss I+J Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur	Alle mål i meter	Tegnings-/ vedleggsnr.:10

Urbygningen

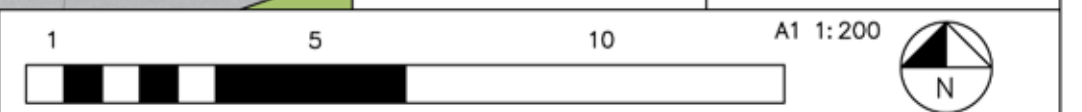
Cirkus

Johan L. Hirsch
vei

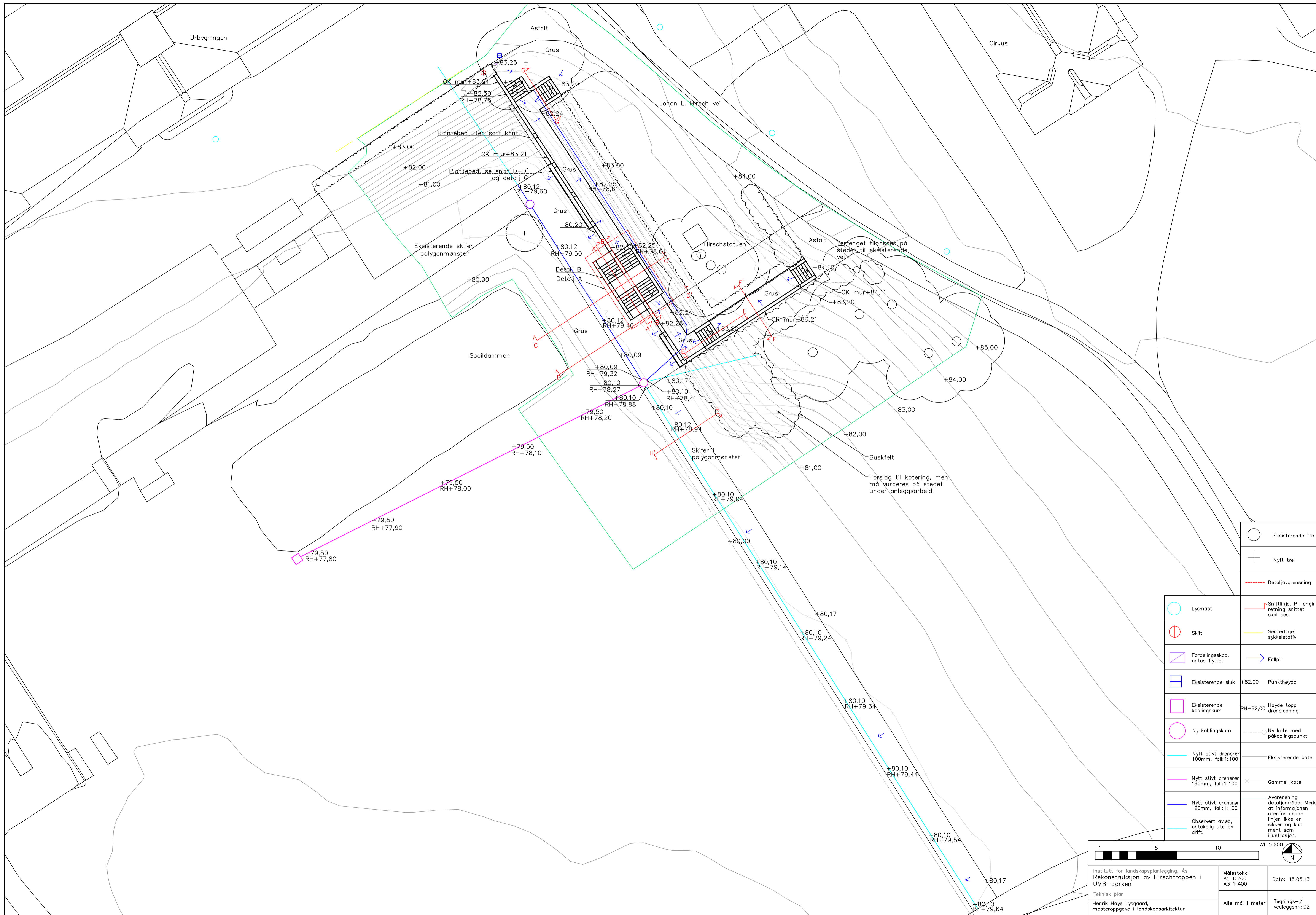
Speildammen

Chr. Magnus
Falsens vei

	Redlig grus		Gress
	Nytt løvtré		+82,00 Punkthøyde
	Eksisterende løvtré		Ny kote med påkoblingspunkt
	Buskfelt		Eksisterende kote
	Klippet hekk		Gammel kote
	Asfalt		Avgrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun ment som illustrasjon.
	Grus		
	Skifer		

Institutt for landskapsplanlegging, AS Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Illustrasjonsplan		Målestokk: A1 1:200 A3 1:400	Dato: 15.05.13
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		Alle mål i meter	Tegnings-/ vedleggsnr.: 01

	Eksisterende tre
	Nytt tre
	Detaljavgrensning

	Lysmast		Snittlinje. Pil angir retning snittet skal ses.
	Skilt		Senterlinje sykkelstativ
	Fordelingsskap, antas flyttet		Faltpil
	Eksisterende sluk	+82,00	Punkthøyde
	Eksisterende koblingskum	RH+82,00	Høyde topp drensledning
	Ny koblingskum	---	Ny kote med påkoplingspunkt
	Nytt stivt drensør 100mm, fall: 1:100	---	Eksisterende kote
	Nytt stivt drensør 160mm, fall: 1:100	---	Gammel kote
	Nytt stivt drensør 120mm, fall: 1:100		Avgrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun som illustrasjon.
	Observert avløp, antakelig ute av drift.		

1 5 10 A1 1:200

Institutt for landskapsplanlegging, Ås
 Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken

Målestokk:
 A1 1:200
 A3 1:400

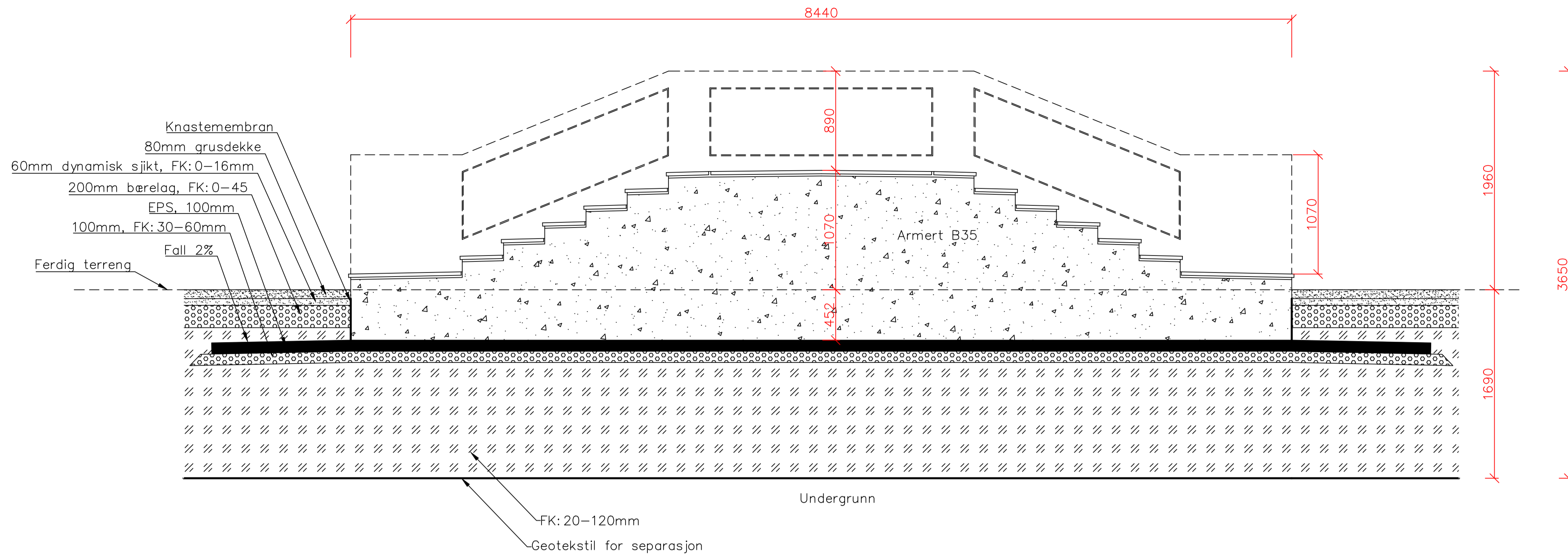
Dato: 15.05.13

Teknisk plan
 Henrik Høye Lysgaard,
 masteroppgave i landskapsarkitektur

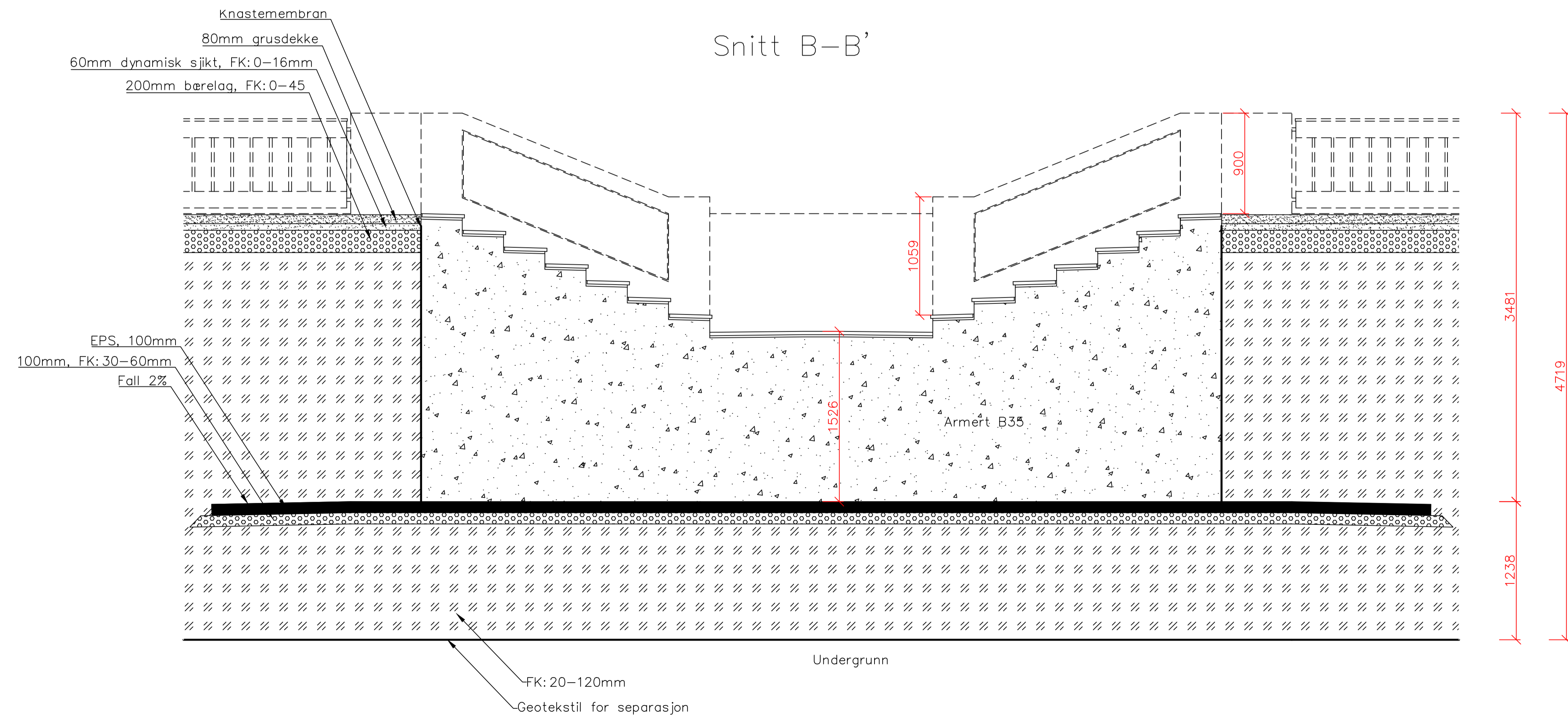
Alle mål i meter

Tegnings-/
 vedlegg nr.: 02

Snitt A-A'

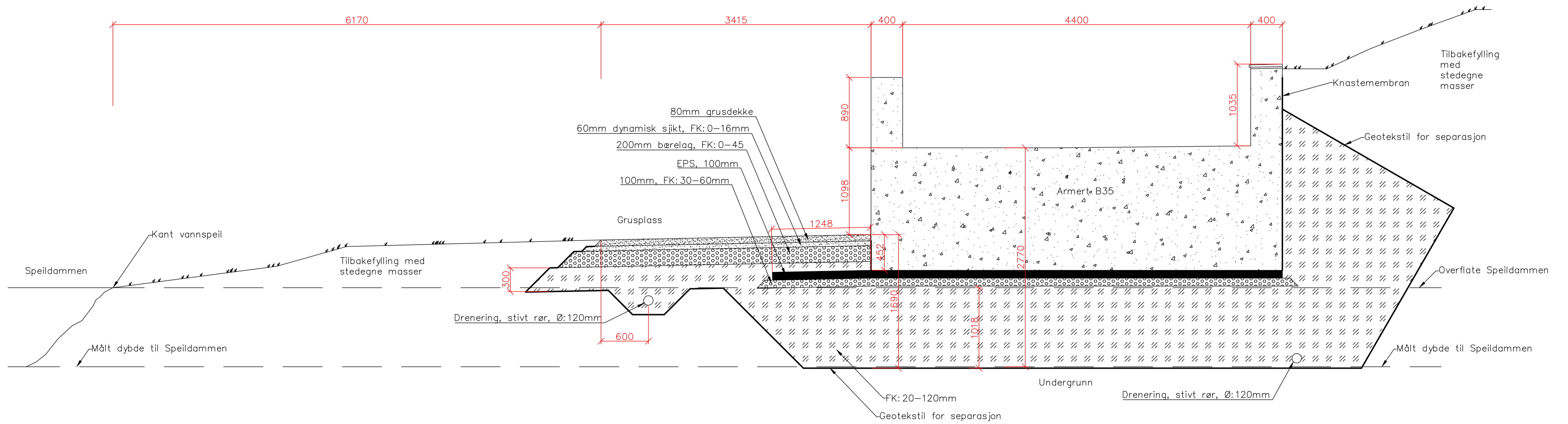

Snitt B-B'

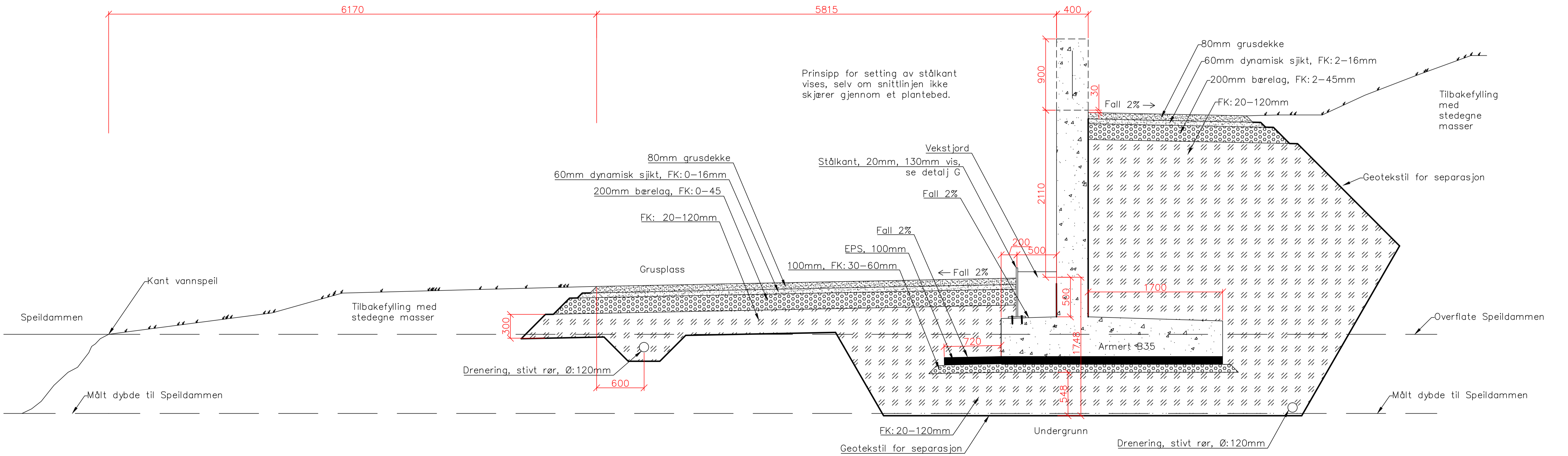

		A1 1:25
Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Tekniske snitt A+B		Målestokk: A1 1:25 A3 1:50
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		Dato: 15.05.13 Tegnings-/ vedleggsnr.: 04

Snitt C-C'

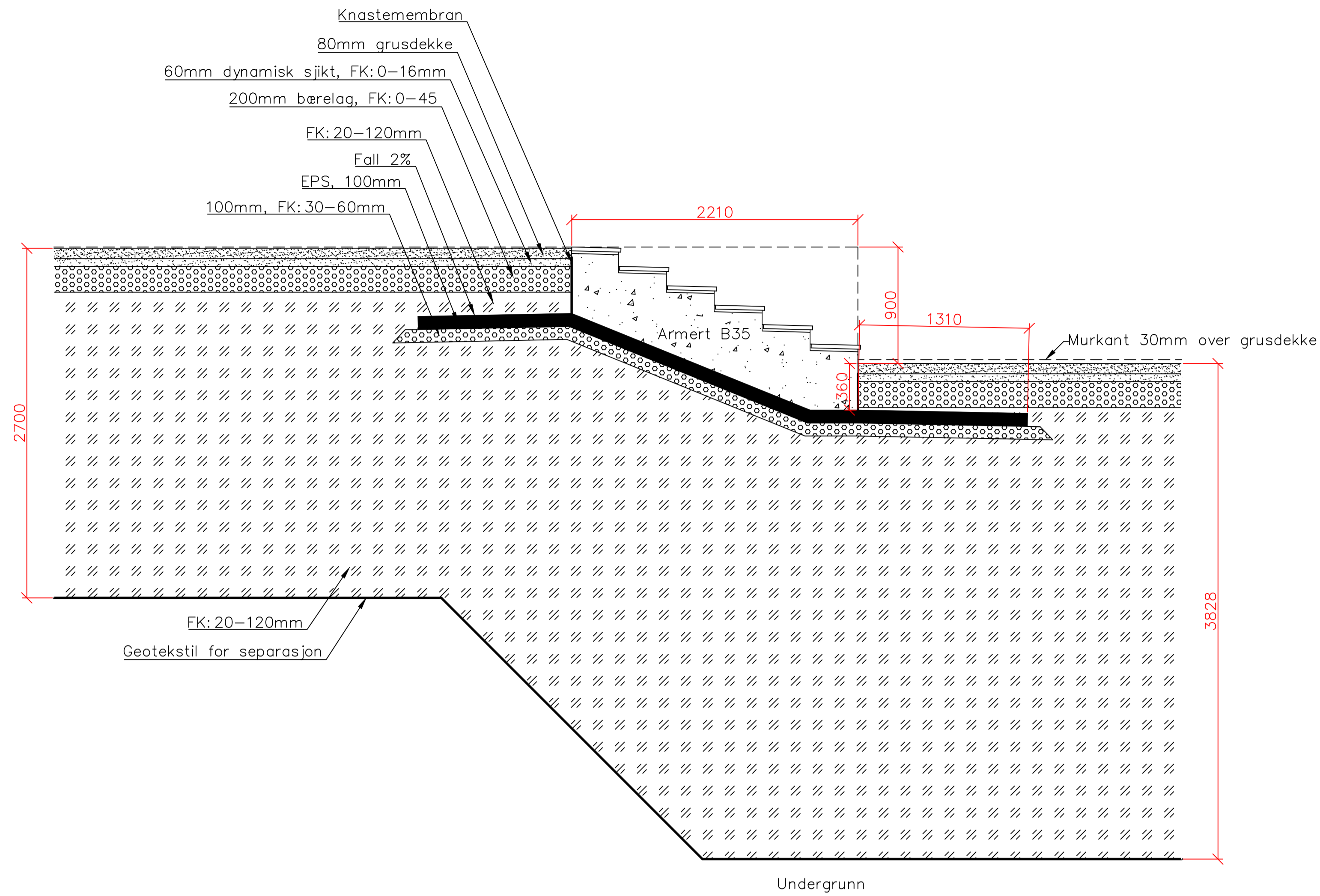

Snitt D-D'

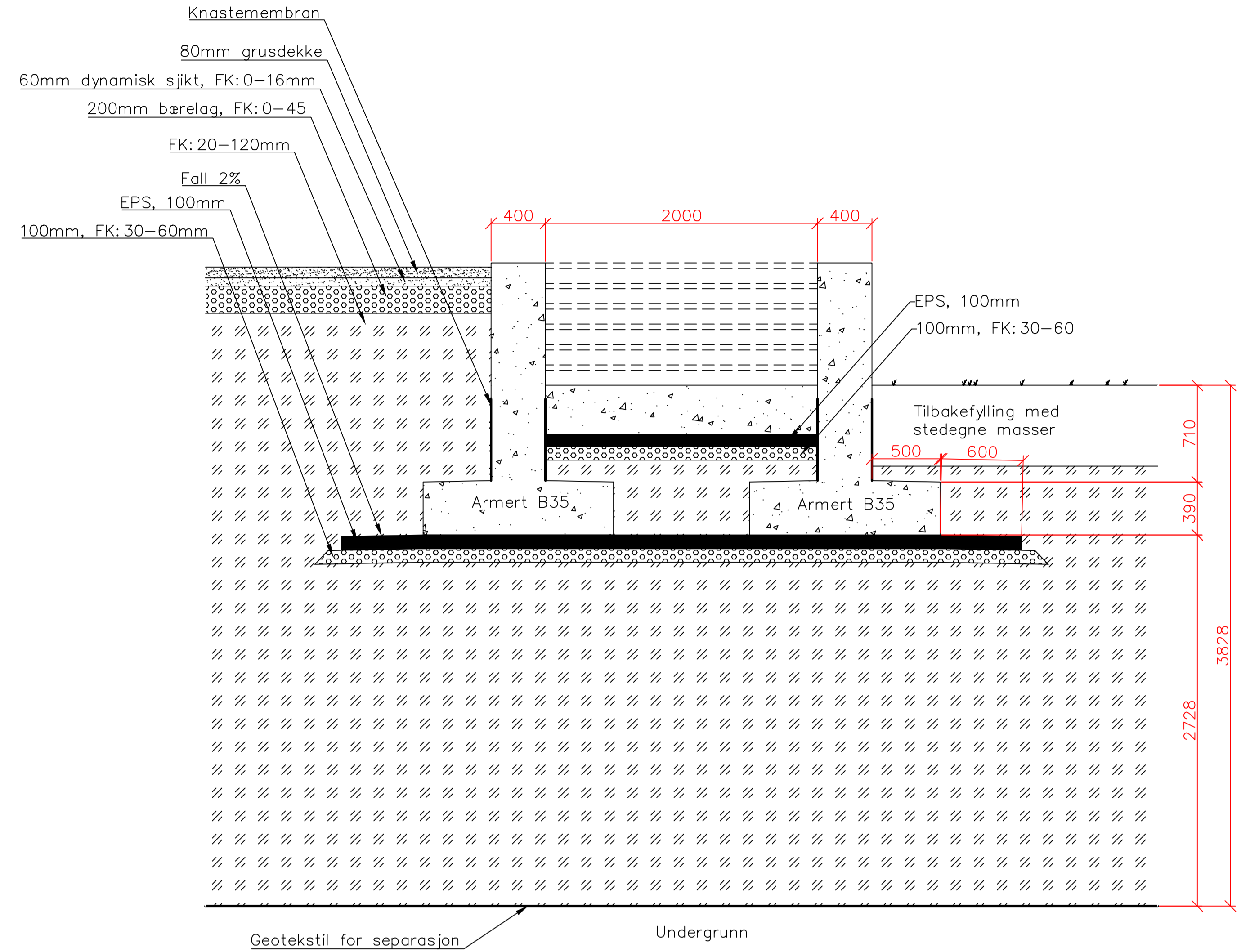

250 500 750 1000 A1 1:25		
Institutt for landskapsplanlegging, As	Målestokk A1 1:25 A3 1:50	Dato: 15.05.13
Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken	Alle mål i millimeter	Tegnings-/vedlegg nr.: 05
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		

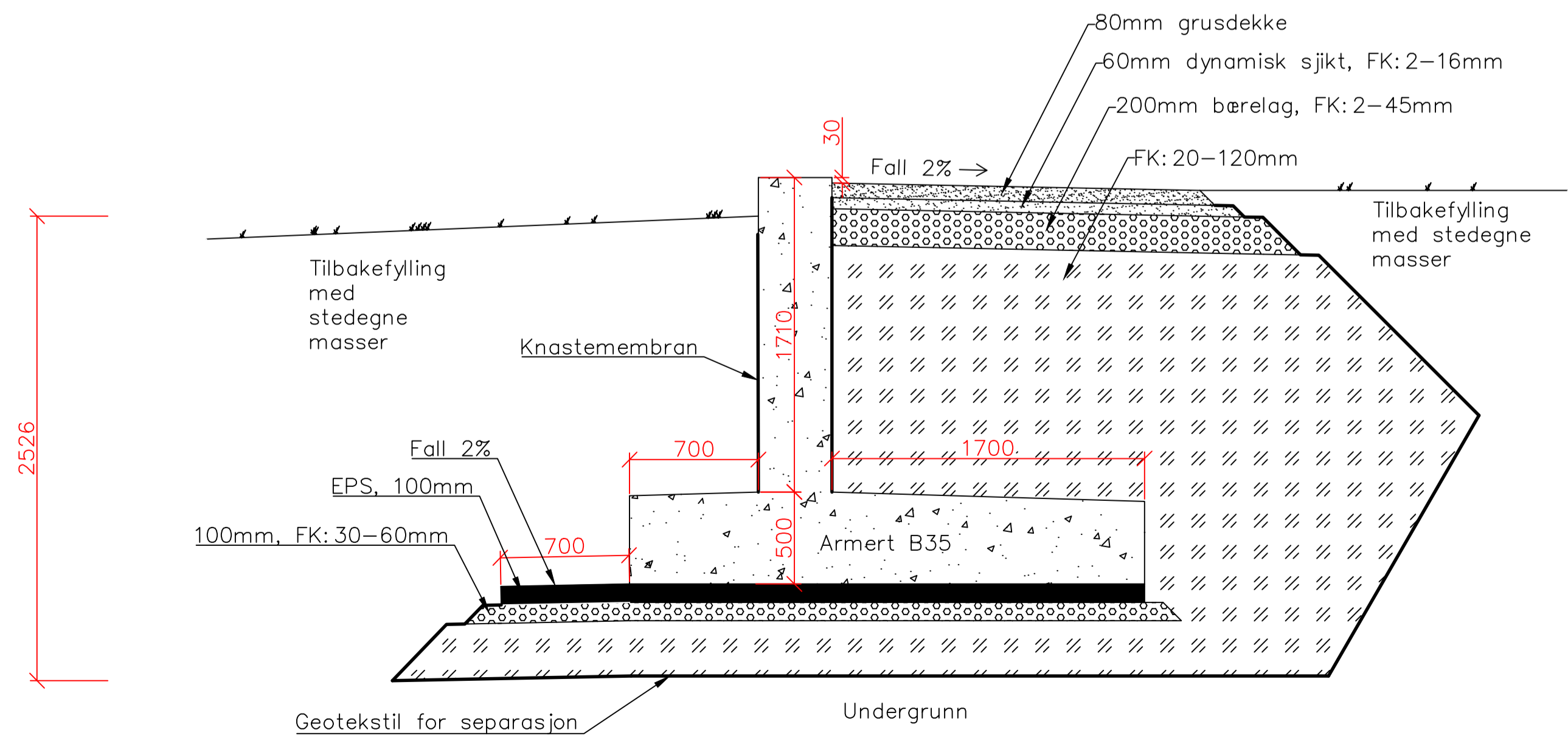
Snitt E-E'

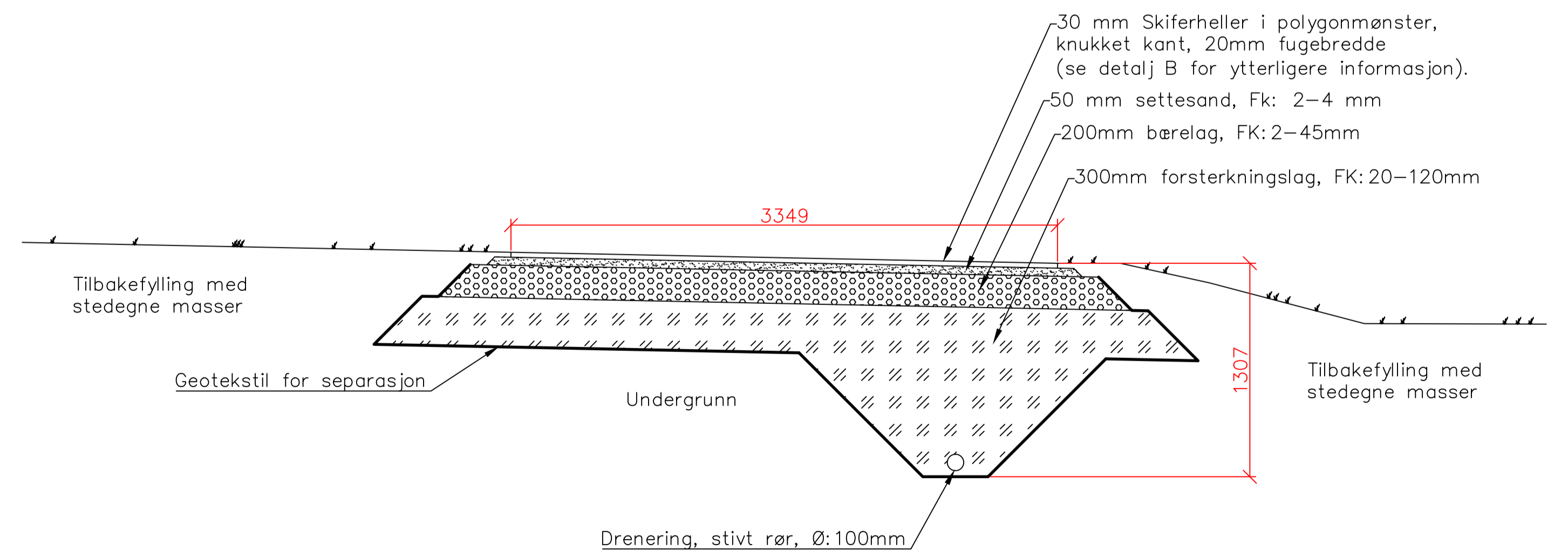
Snitt G-G''

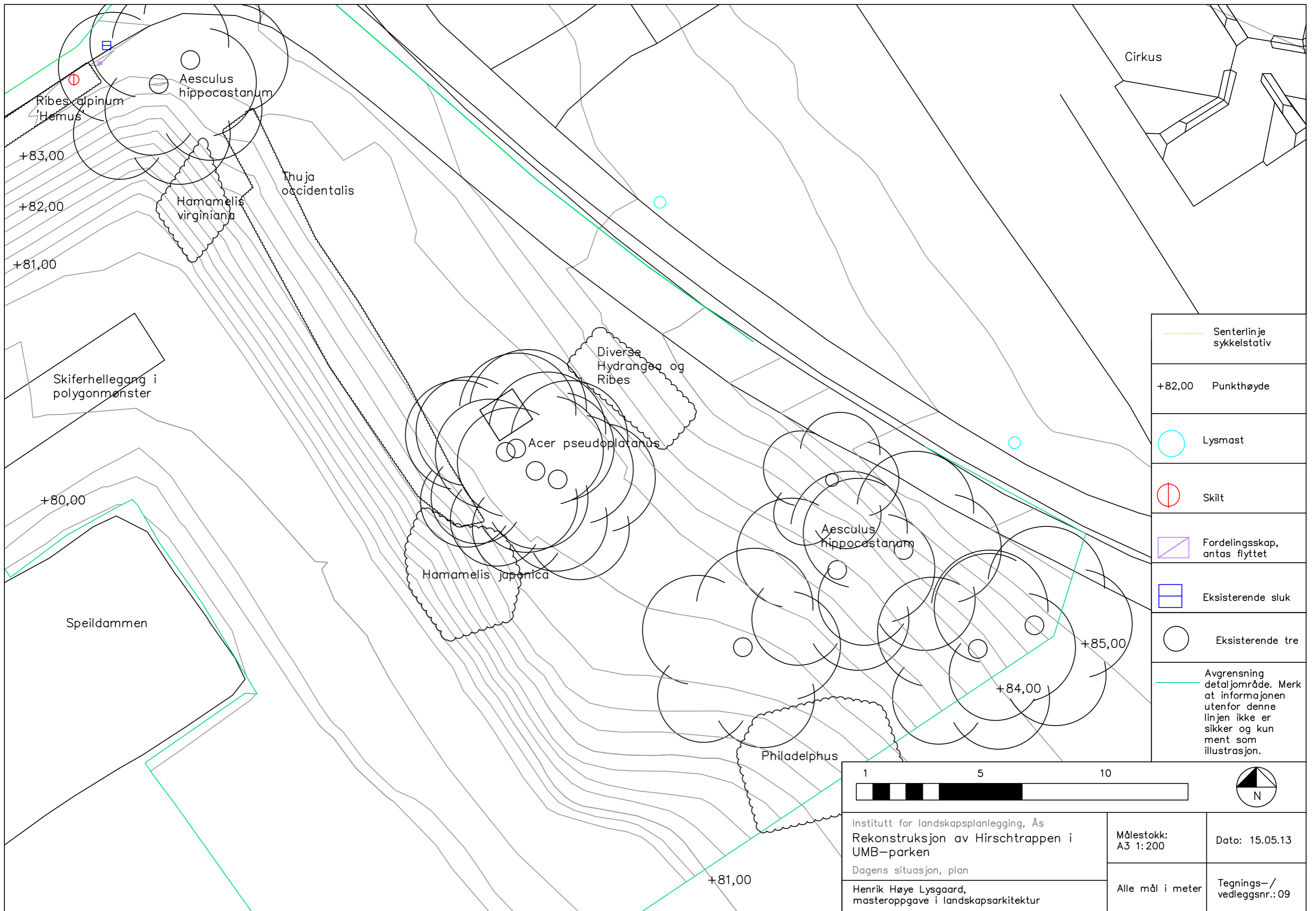
Snitt F-F'

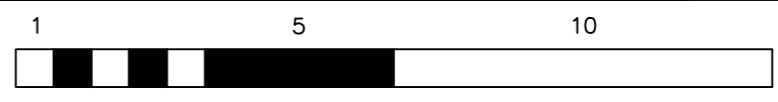
Snitt H-H'

250 500 750 1000 A1 1:25		
Institutt for landskapsplanlegging, Ås		Målestokk: A1 1:25 A3 1:50
Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken		Dato: 15.05.13
Tekniske snitt E+F+G+H		Tegnings-/vedleggsnr.: 06
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		

- Senterlinje sykkelstativ
- +82,00 Punkthøyde
- Lysmast
- Skilt
- Fordelingsskap, antas flyttet
- Eksisterende sluk
- Eksisterende tre
- Avgrensning detaljområde. Merk at informasjonen utenfor denne linjen ikke er sikker og kun ment som illustrasjon.

Institutt for landskapsplanlegging, Ås
 Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken
 Dagens situasjon, plan
 Henrik Høye Lysgaard,
 masteroppgave i landskapsarkitektur

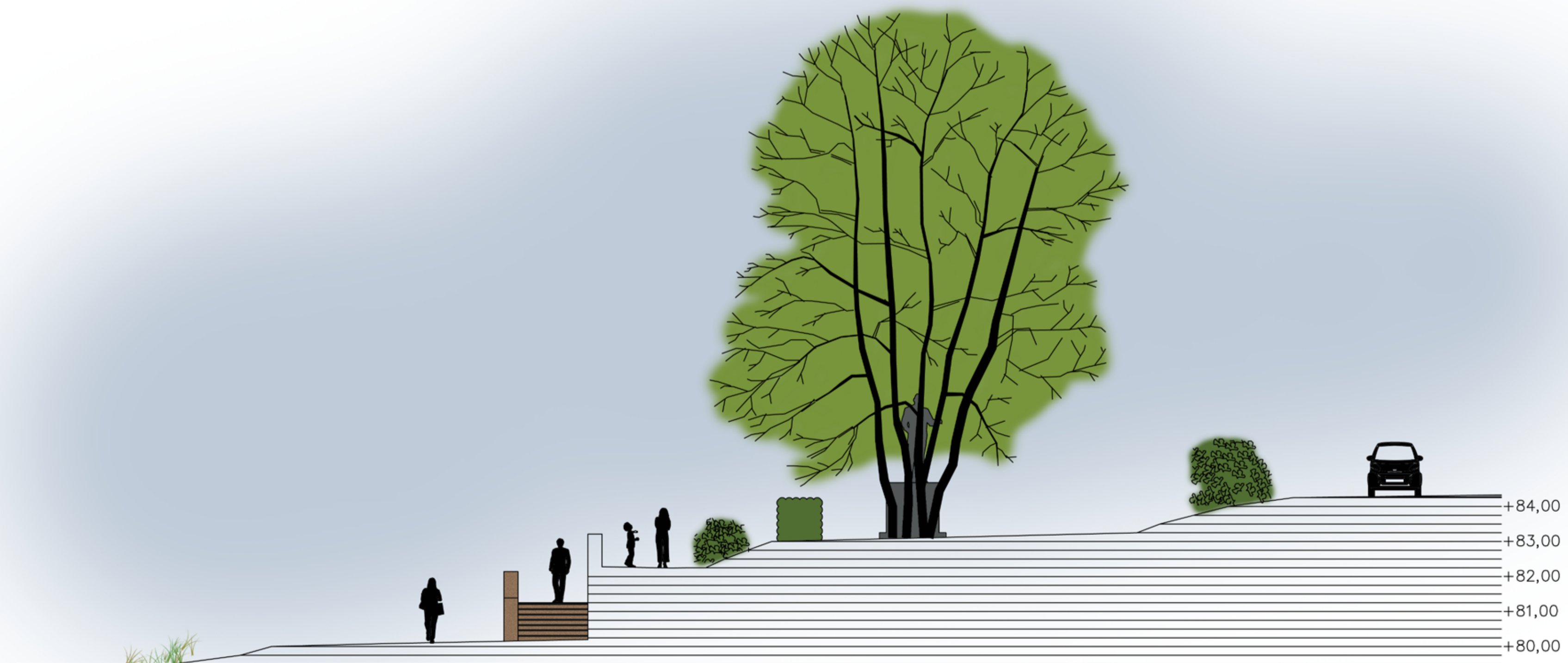
Målestokk:
 A3 1:200
 Alle mål i meter

Dato: 15.05.13
 Tegnings-/
 vedleggsnr.: 09

Snittoppriss I

Snittoppriss J

0,5 2,5 5 A1 1:100		
Institutt for landskapsplanlegging, Ås Rekonstruksjon av Hirschtrappen i UMB-parken Snittoppriss I+J		Målestokk: A1 1:100 A3 1:200
Henrik Høy Lysgaard, masteroppgave i landskapsarkitektur		Dato: 15.05.13 Tegnings-/ vedleggsnr.:10